

Obsah

1. Úvod.....	3
1.1 Hlavní problémy českého vězeňství.....	4
2. Cíle práce, teoretická východiska	9
3. Struktura práce	13
4. Metodika	14
5. České vězeňství – historický vývoj, teorie, fakta	17
5.1 Od historie k současnosti.....	17
5.2 Trestání, trest.....	24
5.3 Retributivní vs. restorativní koncept justice.....	26
5.4 Alternativní tresty.....	28
6. Zahraniční inspirace	31
6.1. Mezinárodní organizace	31
6.2 Příklady dobré praxe	33
7. NNO působící v českém vězeňství – popis, aktivity, realizované projekty	35
7.1 Organizace penitenciární péče	38
7.1.1 Watchdog organizace věnující se monitorovací činnosti a dodržování lidských práv ve věznicích.....	38
7.1.2. Poskytovatelé duchovní péče odsouzeným	39
7.1.3 NNO působící ve věznicích v rámci resocializačních, rekvalifikačních a edukačních programů	41
7.1.4 NNO pracující s drogově závislými	42
7.1.5 Organizace, zprostředkovávající výkon alternativních trestů, výkon trestu obecně prospěšných prací	45
7.2 Postpenitenciární péče.....	46
7.3 Organizace, zaměřené na pomoc obětem a svědkům trestných činů	51
7.4 NNO zaměřené na prevenci kriminality ve spolupráci s věznicemi	52
8. Závěr.....	53
8.1 Vztahy NNNO vůči sobě navzájem	55
8.2 Vztahy NNO vůči státním organizacím a jejich zaměstnancům.....	58
8.3 Realita ve věznicích	65
8.4 Překážky.....	67

9. Doporučení.....	68
Seznam použité literatury a jiných zdrojů.....	70
Seznam příloh.....	79
Příloha č. 1 World Prison Population List (ninth edition).....	80
Příloha č. 2 Mapa věznic, vazebních věznic a detenčních ústavů v ČR	82
Příloha č. 3 Okruhy otázek pro OOS.....	83
Příloha č. 4 Okruhy otázek pro státní organizace.....	84
Příloha č. 5 Seznam respondentů	85
Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů	86
Rozhovor č. 1 ze dne 14. 5. 2013	86
Rozhovor č. 2 ze dne 20. 5. 2013	98
Rozhovor č. 3 ze dne 22. 5. 2013	104
Rozhovor č. 4 ze dne 22. 5. 2013	108
Rozhovor č. 5 ze dne 23. 5. 2013	112
Rozhovor č. 7 ze dne 24. 5. 2013	121
Rozhovor č. 9 ze dne 30. 5. 2013	128
Rozhovor č. 10 ze dne 31. 5. 2013	135
Rozhovor č. 12 ze dne 5. 6. 2013	140
Rozhovor č. 13 ze dne 5. 6. 2013	146
Rozhovor č. 14 ze dne 10. 6. 2013	152
Rozhovor č. 15 ze dne 10. 6. 2013	155
Slovník důležitých pojmů.....	159
O autorce	162
Rejstřík	163

1. Úvod

Vězeňství a nutnost jeho reformy bezpochyby nejsou příliš populární a líbivá témata. Laická veřejnost často zjednodušeně interpretuje ochranu společnosti před kriminalitou především jako izolování pachatele prostřednictvím trestu odnětí svobody, pokud možno na dobu co nejdélší, represivní nálady jsou také podporovány médii.¹ Vězeňství a jeho problémy jsou v rámci politické debaty i zájmu médií značně okrajovým tématem, byť, jak uvádí *Zpráva o stavu lidských práv v České republice pro rok 2011*² právě zájem médií může být prvním předpokladem pro zavádění systémových řešení. Na téma zoufalé situace osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody vyšel například v roce 2011 poměrně rozsáhlý článek v časopise Respekt, nazvaný *Těžký návrat*, který poukazuje na zjevný rozpor mezi teorií a praxí: „Výsledek je jasný: v přečpaných věznicích, kde není dost pracovních příležitostí, selhává základní smysl vězeňství, tedy „převýchova“ a příprava na návrat do normálního života.“³ MF Dnes publikovala v témže roce článek s alarmujícím titulkem „Pust'te vězně domů, nejsou pro ně cely,“ žádá ministerstvo soudce⁴.“ Pozitivně nevyznívá ani název článku v časopise Nový Prostor, který zní *Továrny na recidivu*⁵, ve kterém autorka poukazuje na problém se zaměstnáním osob, které pracovat chtějí, avšak nemají čistý trestní rejstřík. Ne nadarmo je tato situace často nazývána dvojím trestáním, kdy po ukončení výkonu trestu odnětí svobody ve věznicích přichází trest druhý – trest na svobodě v podobě znemožňování reálného začlenění se do společnosti.

---

¹ Jak poukazuje B. Hanuš v kapitole „Priority trestní politiky z hlediska reformy vězeňství a koncepce rozvoje vězeňství v České republice“ In Hanuš, Bohuslav. *Primární základy penologie*. 2005. Praha: Vysoká škola Jana Amose Komenského

² Dokument dostupný z: <www.helcom.cz/dokumenty/zlp-cr.pdf>

³ Třešňák, Petr. *Těžký návrat*. Respekt, 5/2011

⁴ MF Dnes, 10.10. 2011

⁵ Novotná, Andrea. *Továrny na recidivu*. In Nový Prostor č.403 Dostupné z: <http://novyprostor.cz/clanky/403/tovarny-na-recidivu.html>

Tématu českého vězeňství, mimo jiné i z pohledu neziskových organizací se také před několika lety věnoval pořad *Česká justice* na Českém rozhlase 6., jehož hosty byli také zástupci NNO.⁶

Kritika zaznívá i od těch nejzajímavějších – 19. dubna 2000, během veřejného senátního slyšení na téma Vězeňství v ČR se ředitel věznice Rýnovice plk. Bohuslav Baudyš vyjádřil následovně: „...není ničím novým zjištění, že z věznic vycházejí ve značné míře lidé podstatně horší, pro nás i další občany nebezpečnější. Bohužel je dnes vnímáno jako téměř normální to, že výkonem trestu odnětí svobody je ponižována i lidská důstojnost. Že někteří lidé ve věznicích mají zkušenosti s týráním, fyzickým i psychickým vydíráním. Dochází k tomu, že podmínky výkonu trestu odnětí svobody přinutí většinu vězněných lidí zapomenout na dosavadní výchovu, na dosavadní morální hodnoty, které v životě uplatňovali, zapomenout na nejzákladnější pravidla slušnosti. ... Je známo, že podmínky výkonu trestu odnětí svobody významně ovlivňují osobnost člověka tak, že po určité době uvěznění dochází k zásadní změně osobnosti člověka... Každý, kdo má jenom trochu blízko k druhému člověku, by měl pochopit, že investice do vězeňství je investicí do jednoho ze základů našeho státu, naší společnosti.“⁷

1.1 Hlavní problémy českého vězeňství

„Jsou plný nebo snad přeplněný a nedůstojný věznice? Je vás holt, parchantů, strašně moc. Ale že mukl, kterej vyleze ven a chce třeba žít normálně, nemůže, protože mu to slušná společnost neumožní, to už nikdo neřeší.“

*Diesel II.*⁸

Jaké tedy jsou hlavní problémy současného českého vězeňství?

---

⁶ Jednalo se o pořad z roku 2007, avšak témata, jak se zdá, zůstávají stále aktuální. Zvukový záznam pořadu je dostupný z: <www.rozhlas.cz/radionaprani/archiv/?p_po=1979>

⁷ Příloha časopisu *České vězeňství* č.2/2000. Stenografický zápis z veřejného slyšení na téma Vězeňství v České republice.

⁸ Šťastný, Roman, Bronislav, Matulík. 2010. *Diesel II. Brutální síla podsvětí, kriminál, křest. Autentický příběh, který ještě neskončil.* Návrat domů s.96

Zaznávají názory, že o krizi vězeňství, respektive o „krizi trestu odnětí svobody“⁹ lze hovořit nejen v českém, ale v mezinárodním měřítku. Ve většině zemí stále roste počet uvězněných osob, věznice jsou přeplněné, k sociální reintegraci pachatelů ve větší míře nedochází, strach z kriminality roste a náklady na vězeňství se stávají neúnosnými pro státní rozpočty. Mezinárodní dokument doporučení pro snížení vězeňské populace *Ten-Point Plan to Reduce Prison Overcrowding*¹⁰, publikovaný nevládní organizací *Penal Reform International* uvádí, že kapacita vězeňských zařízení je překračována ve 117 zemích světa, přičemž ve 32 zemích se jedná o naplnění kapacity na 150 – 200%. Upozorňuje také na absenci mezinárodních standardů a fakt, že každá země si tak individuálně určuje a často i kontroluje kapacitu vězení a její naplněnost.

Podívejme se detailněji na hlavní problémy českého vězeňství, jak vyplývají z hodnocení *Zprávy o stavu lidských práv v České republice pro rok 2011*. Zpráva uvádí v souvislosti s českým vězeňstvím několik hlavních problémových oblastí. Jedná se především o tyto:

- **přeplněnost věznic** – Důležitým ukazatelem je tzv. *index vězeňské populace* (jedná se o počet vězněných osob na 100 tisíc obyvatel) – dle Statistické ročenky Vězeňské služby ČR¹¹ byl v roce 2011 roven číslu 219 (Zpráva o stavu lidských práv uvádí cituje údaj z dubna 2012, kdy index dosáhl čísla 225¹²), ve srovnání s předchozím rokem toto číslo vzrostlo. Údaje zprávy *World prison brief* z roku 2011¹³, vydané výzkumným centrem *International Centre for Prison Studies (ICPS)*¹⁴ umožňují tento údaj srovnat v celosvětovém měřítku. Pro představu tedy uvedme, že v rámci zemí střední a východní Evropy (což je kategorie, do které ČR ve zprávě ICPS spadá) je Česká republika

---

⁹ Jak poznamenal JUDr. Zdeněk Karabec, CSc. ve svém příspěvku k tématu restorativní justice. In Karabec, Zdeněk (ed.). 2003. *Restorativní justice*. Sborník příspěvků a dokumentů. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Dostupné z: <www.ok.cz/iksp/docs/296.pdf>

¹⁰ *Ten-Point Plan to Reduce Prison Overcrowding*. Penal Reform International:2002. dostupné z: <<http://www.penalreform.org/files/10-pt%20plan%20overcrowding.pdf>>

¹¹ Dokument dostupný z:

<http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenska_2011.pdf>

¹² Český helsinský výbor. *Zpráva o stavu lidských práv v České republice za rok 2011*. Český helsinský výbor. Dostupné z: <<http://www.helcom.cz/dokumenty/zlp-cr.pdf>>

¹³ Příloha č. 1 World Prison Population List, 9th edition, 2011, dostupné z: <http://www.prisonstudies.org/images/news_events/wppl9.pdf>

¹⁴ www.prisonstudies.org

(s celkovou vězeňskou populací 23 028) osob spolu s Polskem na třetím místě s nejvyšším indexem za Ukrajinou a Běloruskem.¹⁵ V rámci devíti zemí západní Evropy je nejvyšší hodnotou indexu 139 (Lucembursko).

Z dat Statistické ročenky Vězeňské služby ČR z roku 2011¹⁶ vyplývá, že české věznice (zahrnujíc i vazební věznice) jsou využívány na 114% jejich ubytovací kapacity. *Zpráva o stavu lidských práv* uvádí: „*Vězeňská služba na přeplněnost reaguje otevíráním nových věznic. Dochází však také k tomu, že ubytovací kapacity jsou rozšiřovány na úkor kulturních místností. Na tuto skutečnost upozornil ochránce,¹⁷ který uvedl, že tato opatření jsou zaváděna proti doporučení Rady Evropy. Doporučení stanoví, že pokud dojde k překročení kapacity ve vězeňských zařízeních, má být kladen zvláštní důraz na zachování lidské důstojnosti, na povinnost vězeňské správy volit humánní a vstřícné zacházení a důraz na roli personálu věznic a účinných moderních řídicích přístupů.*“¹⁸ Zpráva dále upozorňuje na nedostatečné zajištění materiálních podmínek typu hygienické prostředky a na zcela nevyhovující stav ve vazebních věznicích: „*Závažná je situace ve vazebních věznicích. Skutečnost, že v jedné cele jeden vězeň vykonává potřebu a druhý ve stejnou chvíli jí, zasahuje do důstojnosti těchto osob. Přitom ve vazební věznici pobývá člověk, u kterého vina nebyla vynesena, v souladu s presumpcí nevinny je tedy nutné na něj pohlížet jako na nevinnou osobu.*“¹⁹

Zde je dlužno poznamenat, že poměrně výraznou změnu ve vězeňské populaci přinesla lednová amnestie prezidenta republiky. Nicméně nelze ji v žádném případě považovat za systémové řešení. Někteří odborníci uvádějí propočet, že do dvou až tří let se kapacita věznic naplní na úroveň před amnestií, při stávající podobě trestní politiky.²⁰

---

¹⁵ Pro přesnost uveďme, že aktuální index vězeňské populace z února 2013 je 153 při celkové vězeňské populaci 16 158 osob. Výrazný pokles počtu vězněných osob byl způsoben prezidentskou amnestií z počátku roku 2013.

¹⁶ Statistickou ročenku za rok 2012 Česká vězeňská služba v současné době zatím nezveřejnila.

¹⁷ Ochránce lidských práv – ombudsman (poznámka autorky)

¹⁸ Český helsinský výbor. *Zpráva o stavu lidských práv v České republice za rok 2011*. Český helsinský výbor. S. 10. Dostupné z: <<http://www.helcom.cz/dokumenty/zlp-cr.pdf>>

¹⁹ tamtéž

²⁰ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 13

• **délka vykonávaných trestů** – Zpráva uvádí, že 82% všech odsouzených vykonává trest odnětí svobody do 5 let. Vzhledem k takto vysokému počtu se nabízí otázka, jsou-li v dostatečné míře využívány alternativní tresty či institut podmíněného propuštění.

• **recidiva** – procento recidivy činilo v ČR v roce 2011 65%.²¹ Zpráva za příčiny označuje kromě jiného tendenci řešit nedostatek ubytovacích kapacit jejich navyšováním na úkor kulturních prostor, omezování volnočasových a terapeutických aktivit, nedostatek reintegračních programů a nedostačující personální zajištění v českých věznicích. Nelze než poznamenat, že právě v těchto kritických oblastech se teoreticky nabízí potenciál pro organizace občanské společnosti. Jak konstatuje Zpráva: „V oblasti vězeňství je nutné posílit prevenci, probační a mediační programy a postpenitenciární péči.“²²

Zpráva též cituje výsledky studie *Kriminální recidiva a recidivisté*, zveřejněné *Institutem pro kriminologii a sociální prevenci* z roku 2011.²³ Je zajímavé, že ze studie vyplynulo, že Česká republika, na rozdíl od ostatních států, od roku 1990 nedisponuje žádnými kvalitativními informacemi o recidivě. Studie též poukazuje na disharmonické sociální zázemí, absenci funkčních rodinných vztahů a zázemí, což jsou problémy, s nimiž se potýká naprostá většina recidivistů.

• **zaměstnávání vězňů** – Dle zákona o výkonu trestu odnětí svobody²⁴ mají věznice vytvářet podmínky pro zaměstnávání odsouzených osob prostřednictvím vlastní výroby a provozu či podnikatelské činnosti nebo smluvně u jiných subjektů. Za tuto práci jsou vězni odměňováni, podstatný je také reintegrační účinek zaměstnání a budování (udržování) pracovních návyků osob. Zpráva sdílí zkušenost občanského sdružení RUBIKON Centrum, když uvádí, že získání pracovního uplatnění je základním předpokladem úspěšné reintegrace osob po opuštění vězení. Odkazuje také na zahraniční zkušenosti, které ukazují, že zaměstnání je hlavním faktorem, umožňujícím život bez zločinu a snižujícím recidivu až o polovinu.

---

²¹ tamtéž

²² tamtéž

²³ Marešová, Alena a kol. 2011. *Kriminální recidiva a recidivisté*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Dostupné z: <<http://www.ok.cz/iksp/docs/394.pdf>>

²⁴ Č.169/1999 Sb.

Podle Zprávy o stavu lidských práv je problémem českých věznic nedostatek možností zaměstnání odsouzených. Srovnává statistické údaje z roku 2011, které hovoří o reálné zaměstnanosti 59, 63% (oproti předchozímu roku klesající tendence) a průměrné měsíční odměně za práci 3.639 Kč,²⁵ přičemž podle právních předpisů se základní složka odměny pohybuje mezi 4.500 Kč a 9.000 Kč²⁶.

Stávající situace v českých věznicích jasně ukazuje, že o tomto tématu je třeba nejen hovořit a psát, ale přijmout opatření, která povedou k řešení nynějších palčivých problémů. K domněnce, že součástí takových opatření by měla být také občanská společnost a její organizace vedou mimo jiné i příspěvky z mezinárodní konference *Evropské vězeňské systémy*, konané v Kroměříži v roce 2004. V úvodu této konference se tehdejší generální ředitelka Vězeňské služby ČR Kamila Meclová vyjádřila v tom smyslu, že jedním z dopadů represivnějšího přístupu k vězeňství, s nimiž se vězeňský systém potýká, je nedostatečná koordinace partnerů v trestní justici. Partnery měla dle vlastních slov na mysli: „...*spolupráci policie, soudců, státních zástupců, vězeňské služby, probační a mediační služby i pomáhajících nevládních organizací.*“²⁷ Ze zahraničních zkušeností i z řady doporučujících dokumentů EU i zainteresovaných odborných organizací vyplývá, že organizace občanské společnosti jsou či měly by být právoplatným a žádoucím partnerem státním organizacím v oblasti penitenciární a postpenitenciární péče. V tomto smyslu bych ráda citovala slova *Olivie Rope*, programové ředitelky organizace *Penal Reform International*, která se letos na setkání Human Rights Council o zásadní roli neziskových organizací (NGOs) a jejich přínosu k práci OSN vyjádřila takto: „*NGO participation has long been valued as an essential ingredient in the pot of policy making at the international level. While the ultimate decision-making rests on member states, NGOs can bring expertise in a specific area and independence without the usual barriers that can come from politics and bureaucracy. Importantly NGOs bring*

---

²⁵ *Statistická ročenka Vězeňské služby ČR*. 2011. Praha: Vězeňská služba ČR. Dostupné z:

<http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2011.pdf >

²⁶ Ust. § 2 nařízení vlády č. 365/1999 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených osob zařazených do zaměstnání ve výkonu trestu odnětí svobody

²⁷ Generální ředitelství Vězeňské služby ČR . 2004. *Evropské vězeňské systémy. Sborník referátů z mezinárodní konference*. Praha: Generální ředitelství Vězeňské služby ČR

*experience from the ground ensuring that – in our case, prisoners and others involved in the criminal justice system – remain central and in fact benefit from the work of the UN and its member states. The show must go on... together in cooperation!*²⁸ Volně přeloženo se Olivie Rope vyjádřila ve smyslu svého závěrečného výroku „společně spolupracovat“ (together in cooperation) že účast nevládních organizací (NGO) je již dlouho vnímána jako jedna z hlavních ingrediencí v tvorbě politik (policy making) na mezinárodní úrovni. Tyto organizace mohou být přínosné svými nezávislými expertizami, na rozdíl od ostatních – politických a úředních účastníků nejsou zatíženy překážkami. Přispívají svými přímými zkušenostmi a zajišťují, aby pozornost zůstala zaměřena na ty, kdož mají mít z práce OSN prospěch, v tomto případě vězně a ostatní účastníky justičního systému.²⁹

2. Cíle práce, teoretická východiska

Ráda bych v této práci ukázala, nakolik a jakým způsobem v současné době k řešení problémů českého vězeňství přispívají nevládní neziskové organizace. Vycházím při tom z předpokladu, že občanský sektor³⁰, jedním z jehož prvků jsou nevládní neziskové organizace, je integrální součástí moderního demokratického politického systému, jak uvádí M.Skovajsa³¹. V této práci zpracovávaném kontextu péče o (bývalé) vězně si zde dovoluji citovat prof. Jana Sokola: „*Program účinné občanské pomoci všem, kteří to potřebují, není jen výrazem soucitu a už vůbec ne nějaké sentimentality, protože právě a teprve takovou pomocí se lidská společnost buduje jako skutečně lidská.*“³²

---

²⁸ <http://www.penalreform.org/united-nations-importance-ngos> <Staženo 28.2.2013> Citaci pro její přesné vyznění ponechávám v původním, anglickém jazyce.

²⁹ Přeloženo autorkou

³⁰ Pojem občanský sektor vnímám coby organizovanou součást občanské společnosti, tak jak uvádí Muhič Dizdarevič, Selma. 2010. In Skovajsa, Marek a kol. *Občanský sektor. Organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál.

³¹ In Skovajsa, Marek a kol. 2010. *Občanský sektor. Organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál.

³² „Společnost jako komunikace“ In *Občanská sektor. Studie a souvislosti*. Sborník textů. Univerzita Karlova v Praze – Fakulta humanitních studií. Moravský Beroun: Moravská expedice. s.17

Neboť pojem „organizace občanské společnosti“ (OOS) či „neziskové organizace“ není v současnosti českým právním řádem definován, vycházím v této práci z aplikační praxe, která za tyto obvykle považuje právnické osoby, které naplňují znaky strukturálně-operacionální definice podle L.M.Salamona a H.K.Anheiera³³. Jedná se pak o čtyři základní typy organizací občanské společnosti: nadace a nadační fondy spolky, občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti a evidované právnické osoby církví a náboženských společností. V textu používám oba výše zmíněné pojmy, přičemž mezi nimi nečiním obsahový rozdíl.

Vztah občanského sektoru a státu může být různé povahy. Domnívám se, že za hlavní příčinu existence a fungování NNO v českém vězeňství lze považovat především selhávání státu. To spočívá v nedostatečném zabezpečení a distribuci veřejných statků, v tomto případě v nedostačující síti (penitenciární i postpenitenciární) péče o osoby ve/po výkonu trestu, která by měla za výsledek úspěšnější znovuzачlenění těchto osob do společnosti a života v ní. Obecně vzato, stát uspokojuje požadavky většiny, občanský sektor pak požadavky těch, kteří nemají či nikdy nebudou mít většinovou podporu. Organizace občanského sektoru nemohou nahradit funkce státu, ale spolu s trhem se musí navzájem doplňovat a spolupracovat. Existují tři modely vztahů mezi státem a NNO, přičemž každý z nich je dále rozpracováván do různých teoretických variant. Při úvahách o vztahu státu, coby monopolního zajišťovatele vězeňské péče (myšlena privatizace věznic či služeb spojených s provozováním věznic u nás není aktuálně příliš diskutována) a neziskových organizací, které se ve vězeňství a v práci s vězni či bývalými vězni a jejich rodinami angažují, vycházím z transakčního modelu, jedné z variant modelu poptávky a nabídky. Ten je založen právě na myšlence, že organizace občanského sektoru kompenzují selhání státu, nabízejí mu své služby a vstupují s ním do směny a partnerského vztahu.³⁴

---

³³ Tato definice se zaměřuje na skutečnou strukturu a fungování organizací. Definice se skládá z pěti znaků, které musí subjekt splňovat, aby byl považován za organizaci občanské společnosti. Jsou jimi: - organizovanost – soukromý charakter a nezávislost na státu – zásada nerozdělování zisku – samosprávnost – dobrovolnost. In Skovajsa, Marek a kol. 2010. *Občanský sektor. Organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál. s.38

³⁴ Dalšími modely jsou model občanské společnosti a sociálních hnutí a model režimů sociálního státu, jak uvádí Selma Muhič Dizdarevič In Skovajsa, Marek a kol. *Občanský sektor. Organizovaná občanská společnost v České republice*. 2010. Praha: Portál.

OOS jsou ze strany Vězeňské služby České republiky prezentovány jako rovnocenný partner státu při realizaci vězeňské péče, ať už na webových stránkách či v článcích časopisu České vězeňství působí vzájemný vztah poměrně harmonicky a zdá se, že spolupráce funguje k oboustranné spokojenosti a efektivitě. Jedním z cílů mé práce je pokusit se nahlédnout pod povrch, prezentovaný veřejnosti jako téměř bezchybný a formou rozhovorů se zúčastněnými aktéry zjistit reálné zkušenosti s touto spoluprací, její aspekty a limity.

Pátrání po příčinách selhání státu v kontextu českého vězeňství by si bezpochyby vyžádalo samostatnou analýzu, založenou z podstatné části také na studiu českého justičního systému a jeho slabin, analýzu personálního obsazení jednotlivých složek pracovníků, kteří působí ve vězeňské péči či sledování toku financí, které do sektoru vězeňství míří a efektivitu jejich využití. Tato, bezpochyby palčivá a zajímavá témata však nejsou podstatou mé práce, proto je nyní ponechám jako snad podnětnou poznámku k zamyšlení pro další badatele.

V Základních principech *Evropských vězeňských pravidel*³⁵, dokumentu z roku 2006, který je souborem doporučení vydaných Výborem ministrů členským státům Rady Evropy, je jako jeden z bodů uvedeno doporučení zajišťovat ve věznicích takové podmínky, které neporušují lidskou důstojnost a které uvězněným nabízejí smysluplné pracovní činnosti i programy zacházení, čímž je připraví na jejich opětovné začlenění do společnosti. Následující bod pak říká, že „*Je nutno podporovat spolupráci s externími sociálními službami a co možná nejvíce i zapojení občanských sdružení do vězeňského života.*“³⁶ Byť se jedná o pouhé doporučení, dokument tzv. „soft law“³⁷, jak uvádějí autoři Sborníku stanovisek veřejného ochránce práv³⁸, vzhledem ke členství České republiky

---

³⁵ Kancelář veřejného ochránce práv. 2010. *Vězeňství. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/ke-stazeni-112/publikace/>>

³⁶ tamtéž

³⁷ Tedy dokument jiné, doporučující povahy, oproti směrnicím a nařízením, které jsou pro členské státy právně závazné. Viz:

<<http://www.eurofound.europa.eu/areas/industrialrelations/dictionary/definitions/softlaw.htm>>

³⁸ Kancelář veřejného ochránce práv. 2010. *Vězeňství. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/ke-stazeni-112/publikace/>>

v Evropské unii a dalších mezinárodních institucích, zabývajících se tématem vězeňství jako je OSN, WMA – Světová lékařská asociace, WHO – Světová zdravotnická organizace a další, je i přes právní nezávaznost jejich aktů více než vhodné zásady uvedené v těchto dokumentech aplikovat v co nejširší míře. Snaha aktivně integrovat činnost organizací občanského sektoru do fungování vězeňského systému a péče o vězně by tak pro naši republiku zjevně měla být na žebříčku priorit výše než tomu je dosud. Z předpokladu nutnosti spolupráce mezi státním a neziskovým sektorem má práce také vycházet.

Důležitý argument pro působení NNO ve vězeňství je bezpochyby také fakt, daný specifickými této práce a prostředím její realizace. Pracovníci NNO mají výhodu v tzv. efektu externisty,³⁹ který označuje praxi, kdy vězni spíše důvěřují osobám, které nejsou reprezentanty věznic či instituce disponující represivní mocí. Služby NNO jsou také flexibilnější, jsou méně omezovány povinnostmi absolvovat byrokratický schvalovací proces.

Za jev zcela pozitivní označuje ve své diplomové práci spolupráci státních institucí a nestátních neziskových organizací také L. Hrnčír, byť se zaměřuje především na péči postpenitenciární, tedy práci s vězni po ukončení výkonu trestu odnětí svobody.⁴⁰ Autor hovoří o přechodu iniciativy v oblasti této péče ze státních institucí na nestátní neziskové organizace coby o výrazném trendu několika posledních let (práce vznikla v roce 2008). Kladně pak hodnotí především fakt, že se práce s potřebnými přesouvá z těch, kdož jsou pouhými úředníky na specializované odborníky (zmiňuje zaměstnance a spolupracovníky *Institutu pro kriminologii a sociální prevenci*, *Českého helsinského výboru* či zástupce vysokoškolských fakult s právním a sociálním zaměřením) a klíčovými se stávají výsledky, nikoliv pouhá činnost. Poukazuje také na fakt, že konkurence projektů v této oblasti vede k efektivnějšímu využívání finančních prostředků i k vyšší kvalitě služeb. Za podstatnou považují autorovu poznámku, že tento proces spolupráce je státem podporován, jak uvádí, především ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva spravedlnosti a dalších ministerstev, Generálního ředitelství vězeňské služby

---

³⁹ Termín užívá na svých webových stránkách Asociace nestátních organizací poskytujících adiktologické a sociální služby pro osoby ohrožené závislostním chováním. Viz <<http://www.asociace.org/sekce-drogovych-sluzeb-ve-vezeni-cinnost-sekce.html>>

⁴⁰ Hrnčír, Luděk. 2008. *Postpenitenciární zacházení a prevence recidivy*. Nepublikovaná diplomová práce. Praha: Právnická fakulta UK.

ČR, jednotlivých věznic nebo Probační a mediační služby. Právě míru této spolupráce, její podpory a hodnocení sleduji v praktické části tohoto textu.

Tématem postpenitenciární péče se ve své práci zabývala také V. Konstantinovičová⁴¹. Roli organizací neziskového sektoru hodnotí jako významnou, mimo jiné v tom, že pomohly obohatit a rozšířit poskytované služby sociální pomoci. Autorka rovněž upozorňuje na nutnost spolupráce všech zúčastněných orgánů ve snaze o dosažení účinnosti celého procesu působení na jedince vracejícího se z vězení (i tato práce je primárně zaměřena na postpenitenciární péči).

3. Struktura práce

Kapitola věnovaná metodice přibližuje průběh mého bádání a úskalí, s nimiž jsem se setkala. V teoretické části práce se nejprve zaměřuji na pojetí a formy trestu a jeho účelu v evropském kulturním kontextu, přičemž proti sobě stojí pojetí represivní a reintegrační, poukazující na otázku, je-li za stávajících legislativních, personálních, sociálních i finančních podmínek stanovený smysl trestu v naší republice ze strany státu naplňován. Detailněji je pozornost věnována české realitě - historickému vývoji v oblasti vězeňství se zaměřením na vytyčené / realizované klíčové reformní změny po roce 1989, faktům a současné praxi.

V empirické části své práci mapuji a analyzuji stávající situaci, tedy zkoumám do jaké míry a jakým způsobem nyní nevládní organizace v oblasti vězeňství v České republice působí. Zjišťovala jsem, jaké jsou jejich zkušenosti v oblasti vězeňství a hodnocení reality, s jakými problémy a omezeními se nejčastěji setkávají, jakými změnami prošel jejich vztah se státními organizacemi i jaké jsou jejich výhledy do budoucího působení v oblasti.

V závěru své práce si na základě získaných dat dovoluji formulovat doporučení a nastítnit perspektivy a možnosti pro další působení nevládních neziskových organizací v rámci sledovaného odvětví. Tato práce by tak ve výsledku měla poskytnout ucelený obraz působení neziskových organizací v českém vězeňství v širším kontextu celé problematiky

---

⁴¹ Konstantinovičová, Věra. 2012. *Problematika sociálního začleňování osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody*. Nepublikovaná diplomová práce. Praha: FSV UK.

a poukázat na oblasti, které se nabízejí jako potenciálně vhodné právě pro aktivity neziskových organizací tak, aby se mohla stávající situace ve vězeňské péči v České republice efektivně zlepšovat.

4. Metodika

Metodologicky se teoretická část mé práce opírá především o analýzu primárních i sekundárních dat – dokumentů *Institutu kriminologie a sociální prevence, Českého helsinského výboru, Rady Evropy*, sborníků stanovisek *veřejného ochránce práv*, strategických a statistických dokumentů *České vězeňské služby a Ministerstva vnitra ČR, International Centre for Prison Studies, Penal Reform International*, dokumentů organizací *OSN*, právních předpisů ČR a dalších relevantních dokumentů a literatury, týkající se penitenciární i postpenitenciární péče, problematiky resocializace osob po výkonu trestu odnětí svobody i samotného občanského sektoru. Cenným zdrojem, především pro získání základních informací a dalších kontaktů mi byly také webové stránky jednotlivých organizací, působících v oblasti post-/penitenciární péče.

Původním záměrem této práce bylo také uvést příklady dobré praxe ze zahraničí, tedy uvést stručný přehled působení NNO v zahraničních vězeňských systémech a formy jejich spolupráce se státními organizacemi, umožňující komparaci. Zde jsem však narazila na nedostatek dostupných informací a absenci výzkumů na toto téma, ačkoliv by si jistě zasloužilo detailnější pozornost badatelů. Zvolila jsem proto příklady některých konkrétních organizací, které ve vězeňství svého státu úspěšně působí a jejich činnost by mohla být pro české NNO inspirací.

Empirická část práce mapuje reálné fungování neziskových organizací v českém vězeňství. K získání dat jsem volila formu dotazování - nestandardizovaného, polostrukturovaného hloubkového rozhovoru v délce cca 60 minut formou otevřených otázek pokládaných zúčastněným aktérům. Jednalo se o aktivní členy neziskových organizací, působících ve vězeňství a zaměstnance státních organizací, přímo souvisejících s oblastí vězeňství. U obou skupin respondentů jsem usilovala o vyvážené zastoupení různých typů organizací. To znamená, že jsem oslovovala neziskové organizace ze všech oblastí působnosti, jak jsou členěny a popsány dále v této práci. Ve

výsledku jsem realizovala rozhovor s představiteli organizací, zaměřených na monitoring a lidská práva ve věznicích, na duchovenskou péči, resocializační a edukační programy ve věznicích i na přímou postpenitenciární péči neboli práci s osobami opouštějícími výkon trestu odnětí svobody. Nechybí ani organizace, věnující se rodinám odsouzených osob či drogově závislým vězňům. Z oslovených dvanácti různých neziskových organizací se mi podařilo zrealizovat rozhovor s devíti z nich.

Druhá skupina respondentů z oblasti státní správy pak zahrnuje vězeňského kaplana, sociálního kurátora, zaměstnance Generálního ředitelství Vězeňské služby, člena Vězeňské duchovní služby či pracovníka Kanceláře veřejného ochránce práv. V rámci dotazování jsem také chtěla získat vyjádření představitelů jednotlivých věznic a to především z důvodu poměrně vysoké míry rozhodovacích pravomocí jednotlivých zařízení a také s ohledem na odlišnosti ve smyslu typu věznice, její kapacity a podobně. S tímto záměrem jsem rozeslala dotazníky do 20 věznic, vazebních věznic a detenčních zařízení všech typů A – D. Dotazníky jsem směřovala přímo na kancelář ředitele věznice, pokud nebyl dostupný kontakt na tuto osobu, pak na tiskovou/ého mluvčí. Ze strany jednotlivých věznic jsem ovšem nezískala mnoho informací, přesněji řečeno zpět se mi vrátily vyplněny 2 dotazníky, ve dvou případech jsem byla pracovníky odkázána na oficiální webové stránky Vězeňské služby, kde je spolupráce s OOS popsána, z jedné věznice mi bylo sděleno, že pracovník, který má příslušný úsek na starosti, je momentálně mimo pracoviště. Ostatní nereagovaly vůbec. Bylo by však pravděpodobně nefér vnímat to jako čirý nezáměr či neochotu ze strany vedení věznic. Jedna z pracovníků věznice, s níž jsem hovořila po telefonu, mi vysvětlila, že kvůli velkému množství pracovních povinností nemá čas odpovídat na otevřené otázky v obdrženém dotazníku a také, v souladu s výroky dalších respondentů uvedla, že v poslední době je zájem o téma vězeňství ze strany studentů vyšších a vysokých škol poměrně intenzivní a denně se tak setkávají s několika žádostmi tohoto typu.

Respondenty pro rozhovory jsem získávala zčásti z volně dostupných internetových zdrojů, zčásti pak metodou sněhové koule.⁴² Jednotliví respondenti tak často fungovali jako tzv. *gatekeepers* – zprostředkovatelé a mediátoři dalších kontaktů. Především u druhé skupiny respondentů – osob pracujících ve státních organizacích jsem se snažila kontaktovat osoby bez doporučení ze strany pracovníků OOS a to s vědomím faktu, že ti,

---

⁴² To znamená, že ti, na něž jsem měla kontakt na začátku, mi poskytli kontakt na další osoby či organizace.

kdož mi budou doporučení, jsou pravděpodobně vůči tématu a spolupráci s OOS pozitivně naladěni a můj vzorek by tedy nebyl zcela reprezentativní.

Ze strany OOS jsem se při kontaktování potenciálních respondentů setkávala ve většině případů se vstřícností a důvěrou, trůufám si říci, že byli potěšeni, že se někdo o jejich práci a nepříliš líbivou problematiku českého vězeňství zajímá. Ti, kteří reagovali a rozhovor mi poskytli, byli otevřeni a poskytli mi cenné informace, za což bych jim ráda i touto cestou poděkovala. Podobně tomu bylo i u většiny osob z druhé skupiny respondentů. V jednom případě na přání respondenta proběhl rozhovor anonymně a nebyl nahráván, od ostatních respondentů jsem získala ústní informovaný souhlas. Všem respondentům jsem možnost anonymity nabízela také z důvodu snahy získat jejich upřímný názor a pohled na věc spíše než „neutrální“ informace, což by pro některé z nich, vzhledem k jejich práci, mohlo být určitým rizikem. Autoři výpovědí v dotazníkové podobě ze dvou věznic možnosti anonymity také využili. V tomto směru jsem se setkala s jednou respondentkou z oblasti OOS, která rozhovor slušně odmítla poskytnout právě z důvodu obav z následných potíží, s nimiž, jak uvedla, má již má bohaté zkušenosti, nicméně odkázala mě na svoji kolegyni. Nikdo jiný mi rozhovor poskytnout neodmítl, byť někteří oslovení z obou skupin nereagovali na moji žádost.

Otázky, kladené respondentům z řad NNO, směřovaly do třech časových rovin.⁴³ První okruh otázek se týkal minulosti – začátků působení organizace, přístupu státních organizací a změn v této oblasti, které nastaly v průběhu času. Druhá skupina otázek se týkala současného působení NNO, jejího vztahu k organizacím státním i neziskovým, hlavních překážek v efektivnosti vlastní práce. Otázky, směřované do budoucna, měly za cíl zjistit, kde jsou z pohledu pracovníků mezery v působení NNO a jaké jsou perspektivy do budoucna. Otázky stejného spektra, jen zrcadlově přeformulované, jsem kladla i členům státních organizací.⁴⁴

Jak upozorňují Švaříček a Šedřová⁴⁵, rizikovou oblastí kvalitativního výzkumu je zajištění vstupu do terénu, neboť tento se do značné míry odehrává v prostředí, v němž se zkoumané fenomény reálně vyskytují. Míra důvěry a otevřenosti i zkoumaných aktérů

---

⁴³ Příloha č. 3 Okruhy otázek pro OOS

⁴⁴ Příloha č. 4 Okruhy otázek pro státní organizace

⁴⁵ Švaříček, Roman, Klára Šedřová a kol. 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.

vůči výzkumníkovi mají na kvalitu získaných dat velmi silný vliv. Autoři uvádějí čtyři typy role výzkumníka ve vztahu k terénu (cizinec – návštěvník zasvěcený – domorodec). Moje role odpovídá roli cizince, tedy neznámého člověka, který jednorázově přichází a odchází. Slovy právě zmíněných autorů: „*Role cizince je celkem logicky ohrožující v tom smyslu, že snižuje pravděpodobnost otevřenosti respondentů a vyvolává buď snahu po pozitivní sebe prezentaci nebo snahu z nepřírozené interakce s cizincem uniknout.*“⁴⁶ Toto riziko lze očekávat především ze strany těch, kdož nechtějí být vystaveni kritice. Vzhledem k tomu, že ve své práci vycházím z kritiky současného stavu českého vězeňství, jsem si vědoma faktu, že je jen velmi obtížné proniknout do hloubky problému v celé jeho komplexitě, získat v roli „cizince“ zcela objektivní údaje o vězeňské realitě a posoudit, nakolik je proklamovaný stav fungování vězeňských programů totožný se skutečností. Tyto ambice však má práce ani nemá. Mým záměrem je, jak jsem již uvedla výše, zmapovat působení neziskových organizací v oblasti vězeňství, problémy a perspektivy a na základě toho vyjádřit doporučení pro jejich další praxi.

5. České vězeňství – historický vývoj, teorie, fakta

5.1 Od historie k současnosti

Pro účely této práce se v následujícím exkurzu do historie českého vězeňství zaměřuji především na moderní etapu českého vězeňství, přičemž za historický milník lze označit rok přechodu na demokratický režim 1989.

Od roku 1850 je na území Čech, Moravy a Slezska (tedy v rámci habsburské monarchie) soudnictví a vězeňství zcela v rukou sátu. K tomuto období se také pojí snahy o vzdělávání vězňů a poskytování sociální pomoci po jejich propuštění, přičemž hlavním iniciátorem zde byly dobrovolné spolky. Vzniká také typologie žalářů v rámci trestního zákona⁴⁷, rozlišující těžký žalář, žalář, tuhé vězení a vězení. Hlavní rozdíly spočívaly především v poutání, stravování, odívání a zařazování trestanců do pracovní činnosti. Správu mužských i ženských trestních ústavů zajišťovaly ženské řeholní řády, v Čechách

---

⁴⁶ Švaříček, Roman, Klára Šedřová a kol. 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. s.76

⁴⁷ Č.117/1852 ř.z. o zločinech, přečinech a přestupcích

především Kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského. Rozhodování pak bylo v pravomoci určené představené řádu ve spolupráci s inspektorem ústavu, zodpovědného za službu dozorců. Až do roku 1914⁴⁸ byly trestní ústavy hlídány vojskem. Dohled nad výkonem trestu prováděl domácí komisař, příslušný vrchní státní zástupce, nejvyšším orgánem byl generální inspektor pro vězeňství v Praze.

Po vzniku samostatného Československa v roce 1918 byl převzat justiční i vězeňský systém rakouské monarchie. Postupně docházelo k vylepšování legislativní úpravy i organizace a správy vězeňství. Byla zavedena možnost podmíněného propuštění z výkonu trestu, aby vězeň dosáhl na tuto perspektivu, musel být zařazen do 1. disciplinární třídy, která byla nejnižší ze tří, odstupňovaných dle přísnosti vězeňského režimu v závislosti na průběhu nápravy trestanců.

Kontinuita tradice českého vězeňství byla hrubě narušena 2. světovou válkou a později érou komunistického režimu, kdy bylo vězeňství zásadním způsobem zpolitizováno a represivně pojímáno. Přestože snahy o změny lze zaznamenat již v polovině šedesátých let 20. století, o skutečné transformaci vězeňství se dá hovořit až od let devadesátých. Hlavní reformní kroky v devadesátých letech tak vedly především směrem k depolitizaci, demilitarizaci a decentralizaci vězeňství,⁴⁹ aby české vězeňství již nadále nebylo mocenským nástrojem s militantními prvky v zacházení s vězni, ale mohlo směřovat k humanizaci naplňování svého účelu. Jedním z logických kroků poté bylo zrušení trestu smrti.

Reformní devadesátá léta byla také svědkem vězeňských vzpour, coby indikátoru naléhavých strukturálních nedostatků. Vzpoury ve věznicích, bez ohledu na to, co je jejich konkrétním spouštěčem, se často vyskytují jako příznak dlouhodobé nespokojenosti. Jak ve své práci poukazuje Michal Voldán⁵⁰, vlna vzpour na začátku devadesátých let, vyvolaných nepřiměřeně tvrdými podmínkami tehdejších věznic, do

---

⁴⁸ Zákon č.16/1914 ř.z. o sboru strážce vězeňské

⁴⁹ Na tyto aspekty reformy českého vězeňství upozornila ve svém příspěvku tehdejší generální ředitelka Vězeňské služby ČR Mgr.Kamila Meclová z Vězeňské služby ČR na mezinárodní konferenci Evropské vězeňské systémy. In: Generální ředitelství vězeňské služby ČR. 2003. *Evropské vězeňské systémy*. Sborník referátů z mezinárodní konference. Praha: Generální ředitelství Vězeňské služby ČR.

⁵⁰ Voldán, Michal. 2012. *Problémy současného vězeňství v České republice*. Nepublikovaná diplomová práce. Chrudim: Právnická fakulta UK v Praze.

jisté míry urychlila proces humanizace. Ke vzpouře v roce 2001, byť měla kriminální pozadí, došlo v době, kdy vrcholilo plnění vězeňských kapacit a přispěla tak k vytvoření potřebného politického tlaku na zavádění opatření do trestního zákona.

Změny v oblasti českého vězeňství se týkaly vícero oblastí. V rámci demilitarizace bylo důležitým krokem vytvoření civilní složky vězeňského personálu (vychovatelé, psychologové, ostatní personál) na úkor „uniformovaných“ pracovníků ozbrojených složek (vězeňská a justiční stráž). Dalším trendem byla a stále je snaha o normalizaci režimu vězeňství. Jde o zásadu, podle níž by měl být režim ve věznicích organizován tak, aby se minimalizovaly rozdíly mezi ním a mezi životem na svobodě, ve smyslu zachování občanských práv a svobod vězňených osob (pochopitelně ne těch, které by byly v rozporu s účelem trestu odnětí svobody či s bezpečnostními pravidly, jako například svoboda pohybu). Oproti stávajícímu patologickému, kriminálnímu prostředí tak stojí prostředí normální. Velmi důležitou roli při tom mají extramurální aktivity⁵¹, zejména zachování kontaktu s rodinou. Hlavním argumentem pro otevřenost věznic je podpora nezávislosti a samostatnosti vězňených osob, minimalizace prizonizace, posilování zodpovědnosti a budování pozitivních životních návyků, které usnadní začlenění do společnosti.

Princip větší otevřenosti věznic s uzavřeným režimem je také zakotven v mezinárodních dokumentech, týkajících se vězeňství, nejsilněji jej reflektují vězeňské systémy severovýchodních evropských zemí.

Teoretickým základem transformace českého vězeňství byla *Koncepce českého vězeňství* přijatá v roce 1991, inspirující se zahraniční zkušeností. Jako jeden z důležitých úkolů označuje aktivity vězeňských pracovníků, orientované na vztahy s odbornou i laickou veřejností, která by měla „*mít formu dlouhodobého programu, který by umožňoval nejen poskytování cenných a zajímavých informací, nýbrž by motivoval veřejnost ke spolupráci a podpoře. K vězeňskému personálu se tak mohou připojit další odborníci a dobrovolní pracovníci. V souvislosti s jejich činností je tak pro odsouzené vytvářen přirozený most spojující svět vězení se světem všech občanů.*“⁵² Pro její naplňování byl dle Vězeňské služby vytvořen legislativní rámec, organizační a částečně i materiální podmínky. Tato

---

⁵¹ Tedy aktivity mimo věznice

⁵² *Koncepce rozvoje vězeňství v ČR*. Příloha časopisu *České vězeňství* č.1/1998. 2.vydání

koncepce byla, jak podotýkají autoři článku *Jaká bude budoucnost českého vězeňství?*⁵³, naplněna ve smyslu cílů a obsahu zacházení s vězni, ne však v souvislosti se záměry decentralizace řízení a vytvoření vhodných materiálních podmínek pro řádnou správu vězeňství. Ukázalo se tak, že koncepce není schopna reflektovat aktuální vývojové trendy, především pak vstup České republiky do EU. Byla vypracována nová koncepce, zajišťující kontinuální rozvoj českého vězeňství, v souladu s mezinárodními konvencemi (dokumentů Rady Evropy) – *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015*. Ta usiluje především o demokratizaci a humanizaci - respektování lidských práv jedince ve výkonu trestu odnětí svobody. Koncepce reagovala na prognózy vývoje kriminality, realizované či plánované změny trestní politiky a dopady těchto jevů na vývoj vězeňské populace. V rámci prognózy, týkající se budoucích vývojových trendů evropského vězeňství je v textu uvedeno, že se „*nepodaří zabránit dalšímu růstu počtu vězněných osob a v důsledku toho se nepodaří ani výrazněji eliminovat tendenci přepřehování vězeňských zařízení a to se všemi souvisejícími negativními vlivy na kvalitu zacházení s vězni*“.⁵⁴ Z tohoto předpokladu dle mého názoru vyplývá, že je a i nadále bude aktuální snaha hledat nové formy řešení kritické situace, mezi něž mohou patřit i různé formy spolupráce a partnerství s organizacemi občanského sektoru a občanů.

Koncepce předpokládá mimo jiné tyto strategické cíle:

- *změny v zajišťování bezpečnosti společnosti, vězňů i vězeňského personálu*, založené na prvcích vnější (střežení obvodu věznic, zamezení průniku nebezpečných předmětů apod. Patrná je tendence nahrazovat lidský prvek technikou) i vnitřní bezpečnosti, zaměřené především na takzvanou bezpečnost dynamickou. Tímto pojmem se rozumí zaměření na vytváření pozitivního sociálního klimatu ve věznici, vyžadující vysokou profesionalitu vězeňského personálu. Jde o „*vyvážený poměr mezi přiměřenou náročností při vyžadování kázně a pořádku a současným pochopením pro potřeby vězněných osob*“.

---

⁵³ Blanda, Robert. Prunerová, Markéta. „Jaká bude budoucnost českého vězeňství?“ In *České vězeňství 1/2001*. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/2011/CV1_2011_web.pdf

⁵⁴ *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015*. Vězeňská služba ČR. Dostupné z: http://dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/koncepce_do-roku_2015.pdf

*Dynamická bezpečnost se vyznačuje pevností postojů a náročností na jedné straně a vstřícností a ochotou na straně druhé. ... Směřuje ke snižování napětí.*⁵⁵

- *zjednodušení struktury vězeňských zařízení na tři typy věznic – je plánována vnější diferenciací na vazební věznice, věznice a věznice s dozorem oproti současnému členění, kdy kromě vazebních věznic existují nejmírnější věznice typu A a B s dohledem, typu C s ostrahou a typ D se zvýšenou ostrahou. Jednotlivé typy věznic se liší především mírou zajištění bezpečnosti - kontroly a svobody pohybu vězňů a průběhu návštěv ve věznici. Celkem je v současnosti v ČR 36 věznic včetně 10 vazebních a 2 detenčních zařízení. Ta jsou zvláštním typem ochranného opatření pro vysoce nebezpečné osoby.*⁵⁶

- *zlepšení podmínek výkonu vazby – Text Koncepce poukazuje na značnou odlišnost českého vězeňského systému od evropských standardů právě v oblasti materiálních podmínek výkonu vazby a upozorňuje, že tyto podmínky se příliš nezměnily od doby před zahájením transformace vězeňství. Zákonná úprava garantuje určité zacházení (kontakt s blízkými osobami, realizace vzdělávacích a sportovních programů apod.), které však v důsledku absence vhodných prostor nelze fakticky realizovat. Rovněž hygienické podmínky jsou zde definovány jako „na samé hranici únosnosti“⁵⁷. Problematické je architektonické uspořádání objektů, které odpovídá jejich stáří a často neumožňuje provádět žádnou činnost mimo celu. Stejně tak nevyhovující jsou vycházkové prostory, které jsou velmi malé, strohé a nepřírodně uspořádané.*

Výše uvedená omezení platí zásadní měrou také pro pobyt ve výkonu trestu odnětí svobody. Dalším bodem Koncepce, jsou proto také

- *změny ve vězeňské architektuře s cílem modernizovat vězeňská zařízení, případně vystavět nová. Jedná se o bod Koncepce, v němž se přímo uvádí, že: „některé věznice jsou stavebně i technicky velmi zastaralé. Technická zařízení jsou na samé hranici použitelnosti.“*⁵⁸ Řešení této situace naráží především na nedostatek investičních

---

⁵⁵ *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015.* Vězeňská služba ČR. Dostupné z:

<http://dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/koncepce_do-roku_2015.pdf>

⁵⁶ Příloha č. 2 Mapa věznic, vazebních věznic a detenčních ústavů v ČR

⁵⁷ tamtéž

⁵⁸ *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015.* Vězeňská služba ČR. Dostupné z:

<http://dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/koncepce_do-roku_2015.pdf>

finančních prostředků. Koncepce však rovněž zavazuje vězeňskou službu k tomu, aby ani z důvodu nárůstu počtu vězněných osob, ani z důvodů finančních nestagnovala ve snaze dosahování svých strategických cílů.

U tohoto aspektu výkonu trestu odnětí svobody – specifík vězeňské architektury, bych se ráda na okamžik zastavila, neboť se jedná o jeden z dlouhodobých palčivých problémů českého vězeňství, přímo ovlivňující jakékoliv snahy o práci s osobami ve výkonu trestu odnětí svobody. Zachování psychického zdraví představuje bezpochyby nezbytnou podmínku pro dosažení hlavního cíle zacházení s uvězněnými osobami, jímž je reintegrace do společnosti. Psychika a zdraví člověka jsou zásadně ovlivňovány světelnými podmínkami, řešením interiérů, barevností, hlukem, teplotou, vlhkostí, cirkulací vzduchu, přítomností cigaretového kouře. Ani jeden z uvedených ukazatelů není v podmínkách českého vězeňství v ideálním stavu.

Řada českých věznic nebyla původně vystavěna za tímto účelem, nemálo jich během komunistického režimu sloužilo jako pracovní tábory. Těžko tak mohou vyhovovat nárokům moderní vězeňské architektury, vyžadující prostředí, umožňující efektivní realizaci programů zacházení s osobami ve výkonu trestu a zamezující vzniku negativních psychosociálních jevů. Ideálním prostředím, jak ukazuje praxe severských států, jsou nízkokapacitní vězeňská zařízení, pro ne více než 400 vězňů. Průměrná kapacita věznic v zemích severní Evropy je do 200 osob⁵⁹, v České republice takové věznice však patří mezi ty nejmenší ze stávajících.

V souvislosti s rozvojem rehabilitačních postupů při zacházení s pachateli docházelo (v 60. letech 20. století v USA a posléze i v Evropě, především ve skandinávských zemích) k budování nových typů vězeňských zařízení, přizpůsobených terapeutické práci s pachateli. Jedná se především o polootevřená nebo otevřená vězení, různé modely uspořádání vězeňských komunit a organizace života v nich s cílem minimalizovat negativní vlivy vězeňského prostředí. Zajímavá je v tomto směru praxe severských zemí, například Norska. Øyvind Alnæs, ředitel věznice Bastøy v Norsku se k systému otevřených věznic vyjádřil následovně: *„Výzkum ukázal, že odsouzení přejímají hodnotový systém ostatních odsouzených ve svém sociálním prostředí. Tyto soubory*

---

⁵⁹ Kriminalomsorgen. *Correctional Statistics of Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden 2002 – 2006*

hodnot jsou mnohdy různé a odchylné od systému hodnot širší společnosti. Jestliže chceme působit proti tomuto procesu, musejí si být členové personálu vědomi toho, že je třeba i ve věznicích vytvořit kulturu prostředí. To znamená, že musíme pracovat s nepřátelskými kulturami mezi vězni, musíme proti těmto nepřátelským kulturám působit a musíme je narušovat. Navíc musíme vytvářet předvídatelné sociální prostředí, v němž platí soubor hodnot širší společnosti. Dodržovat pravidla a jednat správně se musí vyplatit. Proto musí odsouzený nést důsledky svého jednání, jestliže se dopustí kriminálního jednání či užívání nedovolených látek. Musíme také vzít v úvahu to, že členové personálu mají společně trávit čas a mají se zabývat různými aktivitami. Během roku se setkáváme při různých příležitostech a organizujeme jednou ročně konferenci, kde společně pracujeme a setkáváme se jako rovný s rovným. Tak se členové personálu sami prezentují jako nositelé modelových rolí a jako kolegové, jimž stojí za to naslouchat.⁶⁰

V České republice otevřené věznice dosud neexistují.

- rozšíření možností zaměstnávání vězňů – nečinnost a nemožnost pracovat je v českých věznicích velkým problémem. Odsouzení často nemají vytvořeny pracovní návyky a nemají ani možnost si je vytvořit.

Na mezinárodní konferenci Evropské vězeňské systémy (*International conference European prison systems*) v roce 2004 vystoupil zástupce *International Centre for Prison Studies* Roy Walmsley se svým příspěvkem na téma *Recent developments in the prison systems of central and eastern Europe*⁶¹ (Dosavadní vývoj vězeňských systémů ve střední a východní Evropě). Zaměřil se na úsilí dvaadvaceti zemí, které v devadesátých letech 20. století procházely historickými politickými změnami směrem k demokratizaci, jejichž součástí byla také reforma trestního práva a snaha implementovat mezinárodní normy, především Evropská vězeňská pravidla. V části svého příspěvku, věnované nevládním organizacím konstatoval, že téměř všechny vězeňské systémy s organizacemi občanského sektoru spolupracují. Ty přispívají mnoha způsoby, od monitorování zařízení a vzdělávání pracovníků přes pomoc s výchovnými a vzdělávacími programy, zabývají se stížnostmi a požadavky vězňů, poskytují humanitární pomoc a sociální podporu, nabízejí

---

⁶⁰ <<http://www.severskelisty.cz/kaleido/kale0349.php>> [Cit. 14.4.2013]

⁶¹ Generální ředitelství Vězeňské služby ČR 2004. *Evropské vězeňské systémy*. Sborník referátů z mezinárodní konference. Praha: Generální ředitelství Vězeňské služby ČR. s.35

náboženskou útěchu a předávají informace o lidských právech. Dle Roye Walmsleye je tato práce ze strany vězeňských správ považována za pozitivní, navzdory občasnému napětí v souvislosti s monitorovací činností.

Jako krok k diskusi se v současnosti jeví zřízení nového stálého poradního orgánu ministra spravedlnosti, *Rady pro vězeňství*, která na svém prvním zasedání v dubnu 2013 přišla s návrhy na zlepšení podmínek vazby a zaměstnávání obviněných či koncepční opatření redukce typu věznic. Změny by se měly objevit i v chystaném zákoně o výkonu vazby a výkonu trestu. Za jeden z pilířů systémové změny ve vězeňství bylo označeno také dlouho diskutované a očekávané zavedení elektronického monitoringu odsouzených, takzvaných náramků pro domácí vězení. Ministr Blažek na zasedání uvedl: „*Vězeňství je dnes jedna z našich priorit a není to fráze. Bylo dlouhodobě opomíjeno kvůli řadě jiných témat.*“⁶² Složení Rady pro vězeňství naznačuje, že organizace občanského sektoru jsou v této oblasti vnímány jako relevantní partner k diskusi, neboť kromě generálního ředitele Vězeňské služby, policejního prezidenta, vládní zmocněnkyně pro lidská práva, poslanců a odborníků z vysokých škol, Soudcovské unie a Nejvyššího státního zastupitelství jsou zde také zástupci kanceláře ombudsmana či neziskových organizací, jmenovitě Českého helsinského výboru, Sdružení pro probaci a mediaci v justici, o.p.s. Člověk v tísni, spolku Šalamoun a o.s. Za Branou.⁶³ Někteří z respondentů v empirické části této práce jsou členy právě těchto organizací, proto mé dotazy na ně směřovaly také do této oblasti.

Jak vidno, pojetí vězeňství a jeho podoba procházela a stále prochází řadou zásadních změn. Některé přístupy a podmínky se nám v kontextu dnešní demokratické společnosti jeví nepřijatelnými a barbarskými. S ohledem na problémy, jimž současné vězeňství čelí, se nabízí otázka, je-li náš současný systém tím nejlepším a nejefektivnějším a nebudou-li na něj příští generace nahlížet s údivem a poznámkami o zaostalosti.

5.2 Trestání, trest

Stejně jako se proměňovalo chápání smyslu a podoby věznění pachatelů, v průběhu času bylo také na samotný účel trestu pohlíženo různými způsoby. Každá lidská společnost má vlastní způsoby přístupu k situacím, kdy jsou porušovány její normy a hodnoty a

---

⁶² <http://zpravy.idnes.cz/navrh-na-zmeny-ve-veznicich-dfl-/domaci.aspx?c=A130430_183724_domaci_jj>

⁶³ <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=328947>>

ohroženo její fungování. Názory na tresty a jejich podoby, na postoje k pachatelům trestné činnosti a způsoby, jimiž je s nimi zacházeno, jsou vždy odrazem kulturní a ekonomické úrovně společnosti, jejím postojům k základním občanským právům a svobodám a vztahu k jedinci. U laické veřejnosti často převládá názor, že trest by měl mít především represivní charakter. Účel trestu tak musí být vždy předmětem diskuse v kontextu dané společnosti a její vzdělanosti.

Současná penologie zmiňuje několik přístupů k tomu, co má trest, potažmo trest odnětí svobody splňovat, jakou má roli pro společnost, pro oběť spáchaného trestného činu i pro samotného pachatele.

Trest je jednou ze základních kategorií penologické vědy, jak můžeme odvodit z latinského základu tohoto slova – *poena*, znamenající právě trest.⁶⁴ Tento obor se věnuje otázkám penitenciární (vězeňské) i postpenitenciární péče (tedy péče o osoby po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody). Dle moderní penologie je obecně vzato trest újmou, způsobenou provinilé osobě, ať už se jedná o újmu – omezení jeho svobody či například finanční újmu v případě peněžitých trestů. V kontextu moderní penologie pak trest naplňuje dvě základní funkce – *regulativní* a *vyrovnávací*.

Regulativní funkce trestu omezuje – reguluje trestnou činnost ve společnosti. Patří sem

- snaha *izolovat* pachatele a tak mu přímo znemožnit další trestnou činnost. Chtít však ochránit společnost pouze odplatou není příliš účinná metoda už jen z prostého důvodu, že každý trest odnětí svobody má svůj konec.
- *odstrašovací* funkce, která vychází z předpokladu, že hrozba trestu odradí potencionální pachatele trestné činnosti od jejího spáchání. V praxi se však ukazuje, že tento předpoklad je často mylný.
- *náprava* - dosažení změny chování, případně změny osobnosti pachatele. V případě uloženého trestu odnětí svobody by měl čas ve vězení být věnován především odbornému zacházení, které by vedlo k potlačení nežádoucího chování a naopak podpoře a rozvoji prosociálního chování. Kriminální chování je v tomto smyslu vnímáno v kontextu různých osobnostních a sociálních faktorů.

---

⁶⁴ Hála, Jaroslav. *Prolegomena k penologii*. Dostupné z: <www.sweb.cz/penologie.hala> [cit. 15.3.2013]

České vězeňství zohledňuje reintegrační přístupy.

Vyrovňovací funkce trestu se zaměřuje na aspekt pomoci oběma stranám trestného činu vyrovnat se s realitou. Jde tedy o dva odlišné procesy – vyrovnání se oběti s trestným činem a vyrovnání se pachatele s tím, co sám způsobil. Hovoříme pak o programech narovnání.

Restituční (kompenzační) teorie se zaměřuje na roli oběti a především odškodnění újmy, kterou utrpěly trestným činem. Trest pro pachatele je tak především satisfakcí pro poškozené. Podobně teorie *sociální ochrany* poukazuje na značně omezený efekt společenské ochrany před kriminalitou pouhým uvězněním pachatele, neboť jej nemotivuje, aby si skutečně uvědomil důsledky svého činu pro společnost i oběti svého činu.

5.3 Retributivní vs. restorativní koncept justice

Klasickým systémem justice, převažujícím (v různé míře) v Evropských zemích, je *systém retributivní*, trestající. Retributivní (odplatná) teorie pohlíží na trest jako na reakci na pachatelův čin, která mu má způsobovat újmu v závislosti na závažnosti spáchaného činu.

Ve 2. polovině 20. století se ve snaze nalézt odpověď na otázku, zda standardní systémy trestní justice v dostatečné míře zohledňují potřeby obětí trestných činů, rozšířil *koncept restorativní*⁶⁵ *justice*. Poukazuje na kontraproduktivitu zpříšňování trestní represe a selhávání tradiční trestní politiky (přetíženost soudů, přeplněnost vězení, nízká účinnost trestů, malá ochrana obětí) a přichází s jiným pojetím. Nechápe trestný čin jako porušení společenského řádu a abstraktních pravidel, ale především jako škodu, která byla způsobena oběti (ve smyslu škody materiální, fyzické, psychické újmy, narušení společenského postavení, sociálních vazeb, osobního života apod.) a jako hrozba pro bezpečnost společnosti jako celku. Do popředí se tak dostala ochrana zájmů poškozených osob. Trest má být pachateli uložen a vykonán tak, aby mezi pachatelem a jeho obětí (i

---

⁶⁵ Z anglického „restore“ – obnovit, navrátit do původního stavu

poškozenou společností jako celkem) mohlo dojít k nápravě sociálních vztahů, pokažených právě spácháním trestného činu. Pachatel se na náhradě způsobené škody a odstranění jejích následků má aktivně podílet, v případě neochoty je k tomu nucen soudním příkazem. Koncept restorativní justice vnesl do tradičního systému trestního práva nové pojmy jako je mediace („zprostředkování“) mezi pachatelem a obětí, důraz na kompenzaci újmy, mimosoudní projednávání trestních věcí apod. V rámci českého právního řádu byl v tomto smyslu zaveden také institut *narovnání* neboli neformální způsob sankcionování pachatelova činu, kdy ustupuje zájem státu na potrestání pachatele. Narovnání se využívá nejčastěji u dopravních nehod a drobných majetkových trestných činů.

Státní orgány – orgány činné v trestním řízení se v systému restorativní justice angažují omezeně, pokud vyjednávací postup nevede k cíli či je-li spáchaný trestný čin závažného charakteru.

V České republice hraje v tomto směru důležitou roli **Probační a mediační služba**, zřízená coby organizační složka státu právě za účelem vykonávání probace a mediace. Těmito pojmy se dle zákona č.257/200 o Probační a mediační službě rozumí:

- probace – „...*organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným (dále jen „obviněný“), kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů*“

- mediace – „...*mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediaci lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.*“⁶⁶

---

⁶⁶ § 2 zákona č.257/200 Sb. o Probační a mediační službě

5.4 Alternativní tresty

Trestní právo v České republice nepovažuje trest za pouhou odplatu za spáchaný trestný čin. Legislativa upravující výměru trestu zahrnuje požadavek nápravy pachatele, zohledňuje také snahu pachatele nahradit oběti způsobenou škodu či újmu a v potaz bere i důsledky, které bude mít trest pro další život pachatele.⁶⁷

Hlavní právní normou, upravující problematiku trestání, je **Trestní zákoník**, přesněji zákon č.40/2009 Sb. Rekodifikace účel trestu nevynechává, odklání se od ukládání trestu z hlediska tzv. nebezpečnosti pro společnost (v jejímž rámci bylo při ukládání trestu přihlíženo k naplnění jednotlivých složek účelu trestu) k individualizaci konkrétní závažnosti spáchaného činu. Definiuje tři kategorie spáchaných trestných činů, jimž odpovídá také různá forma trestního řízení. Rozlišuje tak zločiny (a závažné zločiny) od přečinů, přičemž u přečinů se nabízí možnost alternativních řešení trestu a uplatnění prostředků probace a mediace. Hovoříme-li o alternativních trestech, pojem „alternativní“ zde znamená především vymezení vůči trestu odnětí svobody.

Hlavním argumentem pro užívání alternativních trestů je již uváděná krize trestu odnětí svobody a jeho neefektivita při odškodnění obětí trestného činu, negativní důsledky uvěznění a související ekonomické důvody (vysoké náklady na výkon trestu odnětí svobody či výstavbu dalších věznic). Často zmiňovaným pojmem je *prizonizace*, což je negativní efekt pobytu v zařízení pro výkon trestu odnětí svobody. Jedná se o působení specifického vězeňského prostředí a kriminální subkultury na člověka ve výkonu trestu odnětí svobody. Je nucen se prostředí přizpůsobit, ztráta odpovědnosti za sebe samého v konečném důsledku značně komplikuje jeho schopnost žít svobodně v normálním světě bez denního řádu, kde je nucen se o sebe postarat sám. Propuštěný vězeň často vyhledává právě typ prostředí, v němž se umí pohybovat a pravděpodobnost jeho pokračování v kriminální činnosti se zvyšuje. Samotný pobyt ve vězení se tak stává samostatným a významným kriminogenním činitelem. Pro tento koloběh se také používá výraz *syndrom otáčivých dveří*. Rehabilitační teorie, věnující se především snaze potlačit negativní vlivy vězeňského prostředí byly velmi populární v 60. letech v USA, v 70. letech našly uplatnění ve skandinávských zemích v podobě převýchovných programů, modelů vězeňských komunit, polootevřených či otevřených vězení a formy organizace vězeňského života.

---

⁶⁷ Zákon č.140/1961 Sb, trestní zákoník, §39 Obecné zásady pro ukládání trestů

Na základě zahraničních zkušeností⁶⁸ jsou hlavními výhodami alternativních trestů kromě uvolnění vězeňské kapacity a snížení nákladů také větší zapojení veřejnosti do procesu převýchovy a resocializace pachatelů a vytváření pocitu spoluodpovědnosti za činnost trestní justice. Snahou, patrnou z trestního zákoníku je také umožnit individualizaci trestání tak, aby uložený trest odpovídal konkrétnímu pachateli i konkrétnímu činu. Trest odnětí svobody má tedy být určen především těm, které musí společnost izolovat.

V současné době české zákony uvádí (kromě tradičních forem, jako např. zákaz pobytu na určitém území, zákaz činnosti, peněžitý trest, podmíněné odsouzení apod.) tyto „nové“ formy alternativních trestů:

- domácí vězení
- obecně prospěšné práce
- peněžitý trest
- zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Ze statistických údajů ministerstva spravedlnosti vyplývá, že v roce 2010 (novější údaje dosud nebyly ve statistických ročenkách zveřejněny) byl trest domácího vězení uložen ve 114 případech a výkon obecně prospěšných prací byl nařízen ve 436 případech z celkového počtu 128 093 trestných činů spáchaných známým pachatelem.⁶⁹ Při úvahách nad těmito čísly je třeba si uvědomit, že celkový počet trestných činů zahrnuje trestné činy různé závažnosti, tedy i ty, u nichž by alternativní tresty nepřicházely v úvahu.

Do výkonu prvních dvou forem alternativních trestů jsou zapojeni pracovníci Probační a mediační služby, především jako kontrolní orgán. Rovněž některé NNO zde nacházejí uplatnění – ať už přímo či ve spolupráci s municipalitami realizují výkon trestu obecně prospěšných prací. Coby zadavatele a supervizory v této oblasti je uvádí i brožura, týkající se právě uplatňování trestu obecně prospěšných prací, kterou vydal Český

---

⁶⁸ Jak uvádí publikace *Kriminologie*. In Novotný, Oto. Zapletal, Josef a kol. 2001. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia.

⁶⁹ Ministerstvo spravedlnosti ČR. 2010. *Statistická ročenka kriminality*. dostupné z:

<<http://cslav.justice.cz/InfoData/statistickeročenky.html;jsessionid=f49394c1ec2077b2ed3222a7aee3>>

helsinský výbor⁷⁰. Požadavek na vytvoření a zavedení efektivního systému trestů alternativních vůči trestu odnětí svobody uvádí i pátý bod doporučujícího dokumentu *Ten-Point Plan to Reduce Prison Overcrowding*⁷¹, který poukazuje fakt, že v mnoha systémech trestní justice jsou alternativní tresty formálně zavedeny v trestních zákonech, avšak v reálu je coby standardní užíván stále trest odnětí svobody. Kromě dalších důvodů (společenské předsudky, nadměrný vliv policie a žalobců na justiční systém či nedostatečný trénink soudců) uvádí absenci či nedostatek organizací, fungujících při realizaci alternativních, především obecně prospěšných trestů (community sentences).

Rovněž, vezmeme-li v úvahu roli výše uvedeného procesu prizonizace, je evidentně nezbytné snažit se omezit kriminogenní vliv vězeňského prostředí a pobytu v něm a vězně v rámci jeho výkonu trestu intenzivně připravovat na rizikový návrat do života na svobodě. Soudě dle statistických údajů o míře recidivy v České republice je v této oblasti velmi co napravovat a lze proto předpokládat, že i zde mohou nevládní neziskové organizace najít široké uplatnění.

Co nejharmoničtější znovuzачlenění osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody do společnosti je v popředí zájmu tzv. *reintegračního* pojetí vězeňství, které se vymezuje vůči pojetí *represivnímu*, tedy především trestajícímu.

Výše uvedené systémy a teoretické přístupy k trestání se pochopitelně obvykle nevyskytují v čisté podobě, navzájem se prolínají a v různých zemích získávají různé podoby, v závislosti na společenském a politickém kontextu dané země.

---

⁷⁰ Přesličková Hana, Radek Gajdoš, Miroslav Krutina. 2003. *Obecně prospěšné práce a další instituty restorativní justice. Informativní brožura pro obce, nevládní organizace a účastníky trestního řízení.* Praha: Český helsinský výbor. Dostupné z: <<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2004012901>>

⁷¹ 5. *Develop and implement constructive non-custodial measures and sentences* In *Ten-Point Plan to Reduce Prison Overcrowding*. 2002. Penal Reform International. dostupné z: <<http://www.penalreform.org/files/10-pt%20plan%20overcrowding.pdf>>

6. Zahraniční inspirace

6.1. Mezinárodní organizace

„Odsouzeného navrátit společnosti bez kazů způsobených internací ve vězení je velké umění. Navrátit jej lepším, než byl před odsouzením, je malý, avšak nikoliv nedosažitelný zázrak!“⁷²

Problematice vězeňství a především efektivnímu a etickému naplňování účelu trestu se věnuje řada mezinárodních organizací. Nejvýraznějšími jsou:

- *International Corrections and Prisons Association*⁷³ – nevládní asociace a diskusní fórum pro pracovníky ve vězeňství, usilující o zlepšení fungování nápravných systémů prostřednictvím profesionalizace jejich zaměstnanců. Je také poradním orgánem Ekonomické a sociální rady OSN (ECOSOC). ICPA zprostředkovává spolupráci a studijní návštěvy, mezi svými aktivitami uvádí snahu povzbuzovat zapojení dobrovolnických organizací či zvyšování povědomí a hlubšího porozumění problematice vězeňství mezi veřejností.
- *International Centre for Prison Studies*⁷⁴ - nezávislé výzkumné centrum při Univerzitě v Essexu, věnující se poradenství v oblasti reformy vězeňství po celém světě, alternativních trestů, spolupráci s mezinárodními vládními i nevládními organizacemi, usilující o šíření modelů a příkladů dobré praxe vězeňského managementu. Mezi řadou projektů a publikací najdeme mj. *Příručku správného vězeňského managementu (Handbook of Good Prison Management)*, publikaci *Vězeňský management s ohledem na lidská práva (A Human Rights Approach to Prison Management)*, *Doporučení k reformě vězeňství (Guidance Notes on Prison Reform)*. Organizace vydává také *World Female Imprisonment List*, ukazující počet žen a dívek, vězněných v rámci 212 různých vězeňských systémů světa či aktuální přehled vězeňské populace *World Prison Population List* a související dokument *World Prison Brief*, uvádějící index vězeňské populace pro jednotlivé státy světa, umožňující mezinárodní komparaci.

---

⁷² Prof. M.D. Perquelle in Hanuš, Bohuslav. *Primární základy penologie*. 2005. Praha: Vysoká škola Jana Amose Komenského. s.6

⁷³ www.icpa.ca

⁷⁴ www.prisonstudies.org

- *Penal Reform International*⁷⁵ - mezinárodní nevládní organizace s celosvětovou působností v oblasti reformy trestní justice, s důrazem na dodržování lidských práv, snížení počtu uvězněných a širšího a efektivního užití trestů alternativních vůči odnětí svobody. Dle vlastních webových stránek organizace aktivně podporuje spolupráci a zapojení občanské společnosti coby jednu ze svých priorit. PRI má rovněž status poradního orgánu rady OSN (ECOSOC), coby nezávislá organizace podporuje organizace občanského sektoru i vlády států, usilujících o reformu vězeňského systému. Je mimo jiné autorem publikace *Ten-Point Plan to Reduce Prison Overcrowding*, doporučení opatření s cílem snížit vězeňskou populaci napříč zeměmi.

V České republice zrealizovala mezi lety 2000 – 2002 projekt *Poradenské centrum pro občanství, občanská a lidská práva (Counseling Centre for Citizenship, Civil and Human Rights – CCCCH)*. Projekt byl zaměřen na monitorování a hodnocení českých ustanovení, kterými se řídí trestněprávní předpisy z hlediska implementace mezinárodních norem trestní legislativy. Projekt byl založen na možnosti přístupu do všech věznic v ČR, včetně kontaktů s jednotlivými vězni a poskytování právních rad v jednotlivých případech.

- *European committee for the prevention of torture and inhuman or degrading treatment or punishment (CPT) – Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání*, jedná se o mezinárodní organizaci na mezivládní úrovni, organizačně spadající pod *Radu Evropy*, doplňuje působení *Evropského soudu pro lidská práva*. Výbor organizuje návštěvy zařízení, kde jsou umístěny osoby zbavené svobody (kromě věznic například také psychiatrické léčebny, záchytná střediska pro přistěhovalce, policejní stanice a další), zpravidla každé 4 roky či dle potřeby. Stát je o návštěvě předem informován, zástupci CPT jsou pak oprávněni k návštěvě jakéhokoliv zvoleného místa, zahrnující rozhovor v soukromí s kýmkoliv z daného zařízení. Na svých webových stránkách CPT zveřejňuje zprávy o návštěvách, reakce vlád daných států a veřejná prohlášení. Vypracoval také normy, týkající se zacházení osob zbavených svobody, *Standardy CPT*.

- *The European network for children of imprisoned parents (EUROCHIPS) – mezinárodní nevládní organizace, zaměřená na děti uvězněných rodičů*. Organizuje vzdělávací programy mezi veřejností, dobrovolníky, vězni, soudci, pracovníky věznic a

---

⁷⁵ www.penalreform.org

relevantními organizacemi, usiluje o zavedení dětských koutků pro realizaci návštěv dětí ve věznicích, doprovází dětské návštěvníky. Je členskou názorovou platformou pro organizace i jednotlivce s podobným zaměřením. V České republice je partnerem EUROCHIPS Český helsinský výbor.

- *European forum for restorative justice* – evropská nevládní organizace, fórum pro restorativní justici, podporující rozvoj mediace mezi obětí a pachatelem. Věnuje se poradenství, výzkumu, vzdělávání, spolupracuje s orgány Evropské unie, Radou Evropy i neziskovými organizacemi. V České republice je jejím partnerem Sdružení pro probaci a mediaci v justici, nynější Rubikon centrum, o.s.

- *European prison education association* – evropská nevládní organizace, tvořená pracovníky ve vězeňství a členy souvisejících organizací, zaměřuje se na vzdělávání ve věznicích napříč Evropou a sdílením příkladů dobré praxe. V rámci Evropy má 8 oficiálních poboček, Česká republika mezi nimi dosud není. Českým členem organizace EPEA je Carlsbader GATE, o.p.s., karlovarská organizace, zaměřená na pomoc sociálně handicapovaným skupinám obyvatelstva při návratu do zaměstnání.

6.2 Příklady dobré praxe

Podívejme se blíže na několik zajímavých projektů z praxe zahraničních NNO, působících v rámci vězeňského systému své země. I s vědomím faktu, že kulturní, politické a společenské podmínky se v jednotlivých státech značně liší, věřím, že některé z aktivit zahraničních organizací by mohly jejich českým kolegům posloužit jako podnětný příklad a inspirace.

- *Media for development, Velká Británie*⁷⁶

Jedná se o neziskovou organizaci, která prostřednictvím různých forem audio/vizuálních médií zprostředkovává a povzbuzuje komunikaci izolovaných komunit ve Velké Británii i na mezinárodní úrovni. Jejich projekt *Prison media* umožňuje komunikaci a vzdělávání v reálném prostředí věznic, pomáhá překonávat izolaci odsouzených a zvyšuje tak jejich životní šance. Jedním z digitálních projektů je například *freeasabird*, webová platforma

---

⁷⁶ <www.mediafordevelopment.org.uk/prison-media/>

pro odsouzené ženy, pracující na základě svépomoci, kde ženy sdílejí své zkušenosti a podporu ve snaze navázat zničené rodinné vztahy, uspět u pracovních pohovorů a v důsledku tak předejít vlastní recidivě. Dalším vězeňským projektem je *Older prisoners' audio resettlement kit*, multimediální vzdělávací „balíček“, zaměřený na osoby starší 60-ti let, opouštějící výkon trestu odnětí svobody, který jim pomáhá hledat řešení problémů, specifických pro tuto sociální skupinu.

• *Nacro*, Velká Británie⁷⁷

Organizace většího rozsahu s působností v celém Spojeném království, jejímž heslem je „*changing lives, reducing crime*“. Spolupracuje na výkonu trestu obecně prospěšných prací (community service), poskytuje post/ i penitenciární péči ve spojení s komunitou, vzdělává a rekvalifikuje vězně. Zajímavým projektem je například londýnský program *Staying in touch*, který usiluje o přiblížení odsouzeného a místní komunity, pomáhá mladým odsouzeným plánovat jejich další aktivity, zahrnující vzdělávání a práci. Jiným typem projektu je *Community Justice Basic Skills*, zaměřující se na poskytování základních znalostí v oblastech každodenního života na svobodě, aby byli schopni se dále vzdělávat, zajistit si bydlení a práci a zapojit se do komunity.

• *KRIS*, Švédsko

Pozoruhodný na tomto sdružení je fakt, že většina z jeho nynějších 5500 členů jsou bývalí odsouzení a/nebo drogově závislí lidé. Členství ve sdružení umožňuje získat mentora, průvodce životem na svobodě a podporu ostatních lidí sdílejících totožnou minulost.

Země severní Evropy patří svým trestním systémem k nejliberálnějším na světě.

V Norsku a Finsku fungují otevřené věznice, které mají podobu ubytoven s terapeutickými, vzdělávacími, kulturními a pracovními aktivitami, které se odehrávají buď mimo věznici či v jejím prostoru, který je však od okolního světa oddělen symbolicky, ne-li vůbec. Věznice je součástí místní komunity, kde se prodávají produkty práce vězňů. Do otevřených věznic jsou vězni umísťováni na základě prověření vlastní motivace po uplynutí výkonu poloviny či tří čtvrtin trestu odnětí svobody v uzavřené věznici. Zajímavým a jistě unikátním projektem je norská otevřená věznice na ostrově Bastoy a údaje o ní, které hovoří o pouhých 10% recidivy zdejších vězňů ve srovnání

---

⁷⁷ <<http://www.nacro.org.uk>>

s 30% recidivou norských vězňů z uzavřených věznic⁷⁸. Také porovnání nákladů na 1 vězně v otevřené věznici 900 NOK proti 1500 NOK ve věznici uzavřené jsou jistě údajem k zamyšlení.⁷⁹

Lze snadno namítnout, že kulturní, sociální i historický kontext zemí severu Evropy je od našeho velmi odlišný. S tím nelze než souhlasit, nicméně jsem přesvědčena, že je přínosné sledovat i modely, k jejichž aplikaci v České republice zatím z různých důvodů nejsou podmínky, avšak lze nad nimi diskutovat a brát je jako inspiraci.

- *Working chance – Restorative recruitment, Velká Británie*

Britská organizace, pomáhající ženám po výkonu trestu odnětí svobody najít placenou práci či práci na dobrovolné bázi coby první krok při vstupu na trh práce. Budoucím zaměstnavatelům žen s kriminální minulostí nabízí vedení a metodologii práce se zaměstnankyněmi. Ženám ve výkonu trestu nabízí možnost rekvalifikačních workshopů, například v rámci projektu *Fashion prison project with London college of fashion*.

7. NNO působící v českém vězeňství – popis, aktivity, realizované projekty

Působení NNO ve vězeňském prostředí umožňuje *Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., řád výkonu trestu odnětí svobody*.⁸⁰ Aktivity registrovaných církví a náboženských společností vymezuje jako možnost podílet se na naplňování účelu výkonu trestu poskytováním duchovní služby, především pak:

- a) konáním bohoslužeb pro záměnce z řad odsouzených,
- b) individuálními rozhovory, pastoračními návštěvami a umožněním individuálního přístupu k náboženským úkonům,
- c) vedením studijních hodin k výkladu náboženských textů (biblické hodiny),

---

⁷⁸ <<http://www.zabranou.cz/news/shrnuti-seminare-prace-za-branou-pred-i-po-propusteni-1-cast/>>

⁷⁹ tamtéž

⁸⁰ § 36 realizace programů zacházení odst. 5 písmeno a, b, c + odst. 6, §73, §74 a §75 Účast zájmových sdružení občanů a nevládních organizací

- d) zajišťováním duchovní a náboženské literatury,
- e) prováděním přednášek a besed, zejména s etickou tematikou, popřípadě koncertů hudebních skupin a jednotlivců,
- f) podílem na uplatňování speciálních výchovných a zájmových aktivit programů zacházení,
- g) podílem na přípravě odsouzených k propuštění na svobodu a na sociální práci s odsouzenými,
- h) dalšími vhodnými formami přispívajícími k dosažení účelu výkonu trestu.

Účast zájmových sdružení občanů a nevládních organizací je vymezena coby aktivity především těchto forem:

- a) individuální návštěvy odsouzených,
- b) provádění přednášek a besed, popřípadě koncertů hudebních skupin a jednotlivců,
- c) podíl na uplatňování speciálních výchovných a zájmových aktivit programů zacházení
- d) podíl na přípravě odsouzených k propuštění na svobodu a na sociální práci s odsouzenými.

Pro účely této práce člením NNO aktivní ve vězeňství do několika typů, v závislosti na předmětu jejich činnosti. S. Hampalová ve své bakalářské práci hovoří o čtyřech různých rolích nevládních subjektů v současné trestněprávní praxi⁸¹. Jednak vstupují do procesů soudního řízení a výkonu trestu a propuštění z výkonu trestu s nabídkou nejrozličnějších služeb obětem i pachatelům trestných činů, tedy jsou subjekty kontinuální péče. Dále poskytují probační programy a doplňují tak služby Probační a mediační služby, zapojují se do procesu výkonu trestu jako poskytovatelé práce pro odsouzené k trestu obecně prospěšných prací a v neposlední řadě monitorují a připomínají průběh celého procesu

---

⁸¹ Hampalová, Sylva. 2007. *Asociace poskytovatelů penitenciárních a postpenitenciárních služeb, o.s.: zdůvodnění vzniku a návrh náplně činnosti*. Nепublikovaná bakalářská práce. Praha: FF UK.

od soudního řízení až po uplynutí trestu a dále. Toto základní členění rozvádím konkrétněji na NNO zabývající se:

• **Penitenciární péči:**

- **Watchdog⁸² organizace, věnující se monitorovací činnosti a dodržování lidských práv ve věznicích**
- **Poskytovatelé duchovenské péče**
- **Poskytovatelé edukačních, resocializačních a rekvalifikačních programů ve věznicích**
- **Poskytovatelé služeb drogově závislým odsouzeným**
- **Poskytovatelé služeb pro rodiny a blízké vězňův osob**
- **Organizace, zprostředkovávající výkon alternativních trestů, výkon trestu obecně prospěšných prací**

• **Postpenitenciární péči:**

- **Organizace, pomáhající s resocializací osob po výkonu trestu odnětí svobody**
- **Organizace, zaměřené na pomoc obětem a svědkům trestných činů**
- **Organizace, zaměřené na prevenci kriminality ve spolupráci s věznicemi**

Je častým jevem, že se NNO věnuje více typům aktivit najednou. Pro účely této práce se zaměřuji pouze na aktivity přímo související s českým vězeňstvím. Rovněž je běžné, že se jedna organizace věnuje penitenciární i postpenitenciární péči, kategorie výše uvedené typologie jsou navzájem prostupné.

Dále následuje výběr NNO, působících dle výše uvedené typologie, stručný popis jejich činnosti a některých projektů.

---

⁸² NNO typu watchdog dohlíží na chování zástupců veřejné správy, sledují korupci a klientelismus na úrovni obcí a krajů stejně jako na úrovni státu. Skovajsa, Marek „Občanská společnost a demokratický stát“ In Skovajsa, Marek a kol. 2010. *Občanský sektor. Organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál. s.82

7.1 Organizace penitenciární péče

7.1.1 Watchdog organizace věnující se monitorovací činnosti a dodržování lidských práv ve věznicích

• **Český helsinský výbor (ČHV)** je nevládní neziskovou organizací pro lidská práva. Od roku 1988 navázal v Československu na činnost Charty 77 a Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných, od roku 1993 působí v České republice. V oblasti vězeňství se činnost ČHV zaměřuje na problematiku trestního řízení, trestu odnětí svobody, práci policie a dalších složek působících v justici. Aktivity zahrnují případovou agenturu (právní zastoupení, poradenství apod.), vzdělávací činnost (semináře, mediální kampaně, oficiální stanoviska, publikační činnost), lobbying (sledování a připomínkování legislativy, iniciace reformních procesů). ČHV donedávna prováděl monitoring stavu lidských práv v ČR, pravidelně vypracovává zprávy o stavu lidských práv v ČR. Ojedinělé postavení organizace s dlouhou historií a dobré vztahy s dřívějším vedením Vězeňské služby umožnilo organizaci získat neomezený přístup do prostor věznic a možnost hovořit se zaměstnanci i vězni.⁸³

Příklady realizovaných projektů

• *“Děti vězněných rodičů“* – realizován v tomto roce s cílem zmírnění frustrace dětí uvězněného rodiče. Dětem bude poskytována sociálně-psychologická a informační podpora, proběhnou asistované návštěvy věznic i Skype rozhovory s rodiči ve vězení s působností v Libereckém, Královohradeckém a Pardubickém kraji.

• *“Využití internetu pro video návštěvy ve vězení“* – Probíhající projekt si klade za cíl vytvoření webové platformy, zprostředkávající videokomunikaci mezi vězněnou osobou a jejími blízkými, především dětmi. Důležitým aspektem je splnění bezpečnostních požadavků Vězeňské služby ČR. Projekt získal 1.místo v programu ReStart Česko, který je organizován sdružením VIA a jehož cílem je evokovat nápady ke zlepšení současného stavu a uvádět je v život prostřednictvím moderních technologií.

Český helsinský výbor je jedinou OOS, která se kromě Kanceláře veřejného ochránce práv věnovala pravidelnému nezávislému monitoringu českých věznic a publikování

---

⁸³ Příloha č. 6 Přepis rozhovorů Rozhovor č. 1

zpráv z monitoringu. Nicméně, jak vyplynulo z rozhovoru s několika respondenty, v současnosti jsou aktivity organizace v této oblasti utlumeny a spočívají na dobrovolné práci jednotlivců. Dřívější významné postavení organizace, které jí umožnilo získat přístup do věznic k provádění monitoringu, je poněkud oslabeno a aktivity směřují kromě výše uvedených projektů spíše do oblasti právního poradenství či dopisování s vězni.

• **Spolek Šalamoun, o.s.** – je sdružením s historií od roku 1994, postaveným především na aktivitách svého zakladatele a předsedy Johna Boka. V podtitulu názvu má heslo *Spolek na podporu nezávislé justice*, což napovídá směřování jeho aktivit. Ve stanovách spolku je uveden jako cíl upozorňovat „odpovědné orgány na konkrétní pochybení jejich složek proti platnému právnímu řádu“. ⁸⁴ V praxi to znamená, že se sdružení zabývá jednotlivými kauzami, případy vězňů, některé z nich medializuje a snaží se tak přispívat k osvětě.

7.1.2. Poskytovatelé duchovní péče odsouzeným

*„Jenže jsem objevil zvláštní jev. Církev je jediný subjekt v naší vyspělé, evropské, demokratické republice, která nekouká v první řadě na trestní rejstřík.“*⁸⁵

• **Vězeňská duchovenská péče, o.s. (VDP)** – je sdružením křesťanů – duchovních i laiků, kteří byli vedením svých církví pověřeni duchovenskou službou ve věznicích (v současnosti působí ve 23 věznicích a vazebních věznicích). Úzce spolupracují s Vězeňskou duchovní péčí, což je sbor vězeňských kaplanů, pověřených svou církví, kteří získali pověření VDP. Kaplani jsou zaměstnanci Vězeňské služby, jsou členy VDP a patří do deseti různých církví. V rámci VDP působí také dobrovolní duchovní, kteří pravidelně navštěvují vězně.

VDP má v rámci OOS působících ve vězeňství velmi specifické postavení, spočívající především v součinnosti s Vězeňskou duchovní péčí. Vztahy jsou smluvně definovány, od roku 2008 existuje mezi Ekumenickou radou církví ČR a Vězeňskou službou Dohoda

---

⁸⁴ <<http://www.spoleksalamoun.com/view.php?cisloclanku=2004071902>>

⁸⁵ Šťastný, Roman, Bronislav, Matulík. 2010. *Diesel II. Brutální síla podsvětí, kriminál, křest. Autentický příběh, který ještě neskončil.* Návrat domů. s.111

o duchovní službě, rozsah a možnosti duchovní služby definuje zákon. Vztah mezi VDP a Vězeňskou službou upravuje Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby z roku 2011.

Díky dlouholetým dobrým vztahům s Vězeňskou službou, za něž vděčí podstatnou měrou nedorovi v této oblasti Bohdanu Pivoňkovi, bývalému hlavnímu kaplanovi Vězeňské služby pořádá VDP každoroční vícedenní mezioborové semináře Vězeňské duchovenské péče a Vězeňské služby, které se konají v Institutu vzdělávání Vězeňské služby. Specifikem těchto setkání je fakt, že se jich účastní odborníci z různých oblastí – civilní i necivilní pracovníci Vězeňské služby i duchovní, psychiatři, kriminologové, experti penitenciární a postpenitenciární péče, kterým se tak nabízí možnost k debatě a konfrontaci různých úhlů pohledu na celou problematiku i k neformální výměně názorů.

• **Mezinárodní vězeňské společenství, o.s. (MVS)** – je sdružením, vzniklým v roce 2010 coby součást největšího křesťanského sdružení v oblasti vězeňství Prison Fellowship International, které působí ve 125 zemích světa. V současnosti působí v ženské věznici ve Světlé nad Sázavou, kde pořádají skupinová setkání s odsouzenými. Dobrovolníci sdružení jsou nápomocni ženám i po propuštění na svobodu. Působení organizace v českých věznicích je v současnosti poznamenáno negativními vztahy s Vězeňskou duchovenskou péčí, která k problému zveřejnila 17. 12. 2012 na svých webových stránkách následující stanovisko: „*Výkonný výbor VDP z výše uvedených důvodů nedoporučuje členům VDP/ koordinátorům a zejména kaplanům podporu a spolupráci s MVS, pokud jde o jejich pastorační a jiné aktivity přímo uvnitř věznic. Výkonný výbor VDP z výše uvedených důvodů vyzývá své členy, zvláště kaplany, aby své aktivity s MVS konzultovali s místní skupinou VDP. V případě reprezentace členů VDP/koordinátorů a kaplanů na akcích MVS, je třeba tuto skutečnost projednat na VV VDP. VDP si je vědoma snah MVS zastřešovat pastorační a duchovní aktivity pro vězněné osoby a zásadně s tím nesouhlasí.. Zároveň nedoporučuje dvojí členství v obou organizacích.*“⁸⁶ Ne zrovna ideální vztah mezi oběma organizacemi byl patrný i z rozhovorů, které jsem s představiteli obou sdružení vedla, nicméně blíže se k tématu nechtěli veřejně vyjadřovat. Důsledkem pro působení MVS je, že program restorativní justice *Sycamore tree programme* nemohou realizovat přímo ve věznicích a hledají tak možnosti jeho uskutečnění pro osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody.

---

⁸⁶ <<http://www.vdpcr.eu/stanovisko-vdp-k-mvs-pfi.html>> [cit. 11.6.2013]

MVS také dvakrát měsíčně organizuje pražská setkání propuštěných a jejich přátel, Klub 2 ryby, která se uskutečňují v prostorách, pronajatých od Armády spásy.

- **Armáda spásy, o.s.** – je jedním z křesťanských subjektů, za pojených do poskytování duchovní péče odsouzeným osobám, spolupracujících s VDP. Ve věznicích kromě morální podpory poskytuje také materiální pomoc. Vede také azylové domy, které nabízejí přístřeší propuštěným osobám bez zázemí. Jedním z dříve realizovaných projektů byla spolupráce na projektu Šance – zaměstnávání osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody, jehož cílem bylo vytvoření modulového programu zacházení ve fázi před a po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a jeho ověření v praxi. Projekt se uskutečnil v letech 2005 – 2008 v rámci programu Iniciativy Společenství EQUAL ve spolupráci s dalšími subjekty.

7.1.3 NNO působící ve věznicích v rámci resocializačních, rekvalifikačních a edukačních programů

- **Most k naději, o.s.** – jedná se o sdružení s působností v Libereckém a Ústeckém kraji, dlouhodobě spolupracující s věznicí Bělušice, od roku 2013 v rámci projektu, financovaného Evropským sociálním fondem s názvem „*Odborné sociální poradenství Bělušice*“. Cílem projektu je předcházení sociálního vyloučení osob po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. V rámci projektu je odsouzeným poskytováno individuální a skupinové poradenství a arteterapie (kurzy keramiky a včelařství). V rámci projektu bude podpořeno minimálně 114 odsouzených. Most k naději, o.s. také organizuje podporu vězňům formou korespondence a osobním kontaktem po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, zejména pak v případě drogového relapsu. Následná péče se zaměřuje na všechny systémy léčby dostupné v České republice a sociální poradenství. Další činností je provozování *Domu na půl cesty* v Liberci, který je zaměřen na klientelu do 26 let věku a kromě ubytování poskytuje sociálně terapeutickou činnost.

- **Lighthouse, o.s.** – je jednou z organizací, které kombinují penitenciární (právní a finanční poradenství, pomoc s podáním žádostí o podmíněčné propuštění, spolupráce s rodinami odsouzených) péči s postpenitenciární (doprovázení při úředních jednáních, hledání bydlení a zaměstnání). Sdružení vzniklo v nedávné době, v roce 2010 a je

zajímavé, že mezi zakladateli jsou osoby, které absolvovaly výkon trestu odnětí svobody. Další zajímavostí je, že sdružení dle vlastních informací dosud svoji činnost financuje výhradně ze soukromých zdrojů. Činnost sdružení je zaměřena výhradně na oblast vězeňství. Ve spolupráci s Českým helsinským výborem organizuje asistované návštěvy dětí z dětských domovů za jejich matkami do ženské věznice ve Světlé nad Sázavou, k tomuto tématu se vztahuje také publikace *Maminka ve vězení*, na níž se organizace podílela. Osobám po výkonu trestu asistuje při hledání zaměstnání, v tomto směru spolupracuje s odbory sociální péče či s NNO jako je Rubikon, Na svobodě a Centrum podpory podnikání Praha.

- **Dům světla, o.s.** – pořádá ve věznicích přednášky o nemoci AIDS včetně sociálního poradenství a testování
- **Člověk v tísni, o.p.s.** – se věnuje širokému spektru sociálních programů, oblasti lidských práv a programů humanitární pomoci v České republice i v zahraničí. Oblasti českého vězeňství se dotýká především programy sociální integrace a terénní sociální práce, programy dluhového poradenství. Ve věznicích působí v rámci programu sociálního výcviku pro dospělé, vedoucím k prevenci předluženosti s možností následného poradenství po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody
- **Kiwanis, o.s.** – je pobočka mezinárodní klubové organizace Kiwanis International, zaměřené především na pomoc dětem a mladým lidem. V oblasti vězeňství je v ČR aktivní v rámci projektů panenek Kiwanis, které jsou šity ve věznicích a následně putují do dětských oddělení nemocnic v Moravskoslezském kraji.
- **Maltézská pomoc, o.p.s.** – je charitativní a humanitární organizací Suverénního řádu maltézských rytířů. Ve vězeňství realizuje program Dopisování s vězni, určený vybraným osobám ve výkonu trestu odnětí svobody, kterým je zprostředkováván pravidelný písemný kontakt s dobrovolníkem, který je většinou jediným pozitivním kontaktem se světem na svobodě. Dobrovolníci jsou organizací proškoleni, setkávají se se sociálními pracovníky věznice a s vězeňskými kaplany, kteří jim poskytují supervizi a poradenství. Dopisování probíhá pod pseudonymním jménem.

7.1.4 NNO pracující s drogově závislými

„A najednou na mý cele byly vesměs samý feťáci! Vězni se na vazbě střídali často, odcházeli, přicházeli, ale těch feťáků nějak neubejvalo. Po zkušenostech můžu říct, že

v kriminálech, co jsem aspoň já prošel, byly v podstatě sami feťáci. Řek bych, že tak devadesát procent. Většinou brali fety už venku, zbytek se naučili za mřížema. ... Obecně platí, že fety jsou v base furt a vedení je nemůže vymýt, jen omezit. Ono to totiž fakt nejde uhlídat. Frajer třeba na návštěvě drogu spolkne v igelitovém balíčku, pak to vykadí, vyčistí a vesele prodává. Ze strany bachařů je to donkichotskej boj s větrnejma mlejnama. ... Poznal jsem kriminály, kde bylo drog víc jak venku a prodávaly se úplně běžně. Když člověk chtěl drogu, hned ji měl. Byli tam experti, který drogami vydělali desetitisíce. Na gramu frajer vydělal šest tisíc, přitom venku se gram prodával za litr, v base za sedm. Takže byznys jak bejk, díky čemuž některý ani nevnímali, že seděj. Byl to takovej nahuštěnej obraz celý společnosti.“⁸⁷

• **A.N.O. - Asociace nestátních organizací poskytujících adiktologické a sociální služby pro osoby ohrožené závislostním chováním** - je sdružením právnických osob, působících v uvedené oblasti vzniklým v roce 1995, které má 63 členů. Jeho činnost je dělena do pěti sekcí, přičemž jednou z nich je *Sekce drogových služeb ve vězení*, v jejímž rámci členské organizace poskytují individuální i skupinové poradenství ve věznicích, věnují se krizové intervenci, vzdělávání, ale i práci s rodinami odsouzených. Ve spolupráci s Generálním ředitelstvím Vězeňské služby vypracovává organizace standard Drogové služby ve vězení. Sdružení také poskytuje vzdělávání a metodické vedení členským NNO. Příkladem realizovaného projektu je například *Kurz: „Klient v konfliktu se zákonem - komplexní vzdělávání v trestně právní oblasti pro pracovníky nno vstupující do věznic“*.

Mezi členské organizace, sdružené v A.N.O. patří:

• **Podané ruce, o.s.** – Brněnské sdružení s řadou aktivit v psychosociální oblasti, jehož dva programy se zaměřují přímo na oblast vězeňství. Cílem služeb je kontaktovat uživatele drog ve vazbě a ve výkonu trestu odnětí svobody a reagovat na jeho aktuální drogovou i kriminální situaci. Klienti jsou pracovníky motivováni k abstinenci během pobytu ve vězení a ke změně dosavadního způsobu života a abstinenci i na svobodě. Program *Drogové služby ve vězení a následná péče* je realizován v Brně, program *Práce s klienty v konfliktu se zákonem* ve vazební věznici Olomouc (2x týdně) a věznici Mírov

---

⁸⁷ Šťastný, Roman, Bronislav, Matulík. 2010. *Diesel II. Brutální síla podsvětí, kriminál, křest. Autentický příběh, který ještě neskončil*. Návrat domů. s.45, 47.

(1x měsíčně). Sdružení provozuje webové stránky, které slouží jako názorová a poradenská platforma pro propuštěné, pro rodiny vězňů i pro pracovníky ve vězeňství ze státního i neziskového sektoru. Projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a dotační podporou státu, Jihomoravského kraje i města Brna.

- **Sananim, o.s.** – se v rozsáhlé míře věnuje problematice drogových závislostí, v rámci vězeňství pracovníci sdružení navštěvují drogově závislé vězně a pracují s nimi přímo během výkonu trestu odnětí svobody.

Příklady realizovaných projektů

- Sananim mimo jiné provozuje ambulantní *Centrum pro osoby v konfliktu se zákonem (COKUZ)* pro uživatele drog ve všech fázích trestního řízení. Projekt COKUZ je realizován za finanční podpory Úřadu vlády České republiky a Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky, Magistrátu hlavního města Prahy, Ministerstva spravedlnosti České republiky a Ministerstva práce a sociálních věcí.

- *Příprava na požadavky trhu práce a přímá podpora při nalezení zaměstnání a sociální stabilizace pro ženy ohrožené drogovou závislostí v konfliktu se zákonem* – projekt systematicky připravuje ženy ukončující trest odnětí svobody na návrat na svobodu a vstup na trh práce. Následuje podpora při nalezení zaměstnání a sociální podpora. Projekt vychází z praxe Pracovní a sociální agentury, o.s. SANANIM a programu COKUZ s integrací uživatelů drog do společnosti.

- **Laxus, o.s.** – sdružení, které se nedávno sloučilo se sdružením **Semiramis**, působící rovněž v oblasti adiktologie. Laxus, o.s. provozuje ambulantní a kontaktní centra, věnuje se terénní práci, poradenství a v Liberci a Mladé Boleslavi vede *Centrum drogových služeb ve vězení* (věznice Jiřice, Rýnovice, Stráž pod Ralskem) s nabídkou poradenských služeb, preventivního a léčebného programu a programů následné péče, pracuje také s rodinami odsouzených. Dalším projektem je také roční *Probační program*, realizovaný v Pardubicích a Hradci Králové ve spolupráci s probačními pracovníky Probační a mediační služby.

- **Centrum protidrogové prevence a terapie, o.p.s.** – provozuje program Drogové poradenství ve věznici v Plzni

7.1.5 Organizace, zprostředkovávající výkon alternativních trestů, výkon trestu obecně prospěšných prací

Obecně prospěšné práce jsou nejčastěji ukládaným alternativním trestem – tj. trestem nespojeným s odnětím svobody – v České republice. Nabízejí odsouzenému možnost odpracovat si svůj trest, neboli vlastní aktivitou odčinit své trestné jednání. Úspěšně vykonané OPP přinášejí prospěch jak společnosti, (práce odsouzených sleduje obecný prospěch), tak odsouzenému, který v případě vykonaných OPP pokračuje ve svém životě s „čistým štítem“. Nelze také pominout nesporný finanční přínos této alternativy, která nezatěžuje stát vysokými náklady, jako věznění (náklady na jeden den pobytu odsouzeného ve věznici se pohybují kolem 800,- Kč)⁸⁸ a přinášejí státu prospěch ve formě zdarma vykonané práce.

Výkon trestu obecně prospěšných prací je nařízen soudem a probíhá ve spolupráci s pracovníky Probační a mediační služby. Ta na svých webových stránkách také poskytuje přehled poskytovatelů obecně prospěšných prací v rámci celé republiky.⁸⁹ Vzhledem k jejich počtu nepovažují pro účely této práce za smysluplné podávat zde přesný výčet, nicméně uvedme, že kromě NNO (z řad občanských sdružení a nadací) jsou poskytovateli v největší míře obecní úřady, úřady městských částí, školská zařízení, církevní instituce, poskytovatelé sociálních služeb. Jednou z organizací, zmiňovanou také respondenty tohoto výzkumu jako příklad dobré praxe je:

- **Nová šance, o.s.** – je od roku 2003 ve spolupráci s Probační a mediační službou Ostrava organizací, umožňující výkon trestu obecně prospěšných prací nařízený soudem. Odsouzený během trestu zůstává na svobodě, v místě bydliště a má tak větší šanci na nápravu bez nepříznivých dopadů nepodmíněného trestu odnětí svobody. Cílovou skupinou jsou muži i ženy starší 18 let, prvotrestaní i recidivisté, odsouzení za různé trestné činy, včetně násilné trestné činnosti. Výkon trestu je umožněn i osobám se změněnou pracovní schopností, probíhá v areálu bývalých kasáren ve všední dny i o víkendy (což je výhodou pro zaměstnané odsouzené)

---

⁸⁸ <<https://www.pmscr.cz/obecne-prospesne-prace/>>

⁸⁹ <<https://www.pmscr.cz/prehled-poskytovatelu-opp/>>

7.2 Postpenitenciární péče

„Dřív se kriminálníčkům uříz nos, vypálil cejch nebo jednoduše odsekla ruka. Naše společnost to už nedělá. Ta zavedla rejstřík trestů. Ten odsuzuje mukla k pohybu v jakési spirále zmaru. Drtivá většina firem totiž tenhle výpis požaduje. „Ááá, záznam, tak to se nezlobte.“ ... Vykročil jsem z brány, přes rameno tradiční tašku s celým svým majetkem, v kapse čtrnáct stovek a dluh dvě stě třicet tisíc za pobyt ve vazbě, soudy, advokáta, eskorty a výkon trestu. Měl jsem to zaplatit do měsíce.“⁹⁰

V oblasti postpenitenciární péče se činnost NNO často zaměřuje kromě výše uvedených služeb pro drogově závislé klienty na individuální doprovázení klientů při zařizování úředních povinností či hledání práce. Tato činnost je nezřídka založena na práci dobrovolníků, kteří mají ve své péči několik jedinců, kterým se věnují.

- **Asociace poskytovatelů penitenciářích a postpenitenciárních služeb, o.s.** – je sdružením vzniklým v roce 2007 s cílem podpořit reintegraci osob nacházejících se v konfliktu se zákonem a tak přispívat k prevenci kriminality a ochrany společnosti. Není zcela jasné, nakolik a jakým způsobem je v současnosti asociace aktivní, neboť na svých webových stránkách nabízí poněkud omezené informace a většina příspěvků je 4 roky stará. Pravdou je, že během svých rešerší ani během rozhovorů s respondenty jsem na tuto organizaci nenarazila. Nicméně stránka sdružení uvádí 5 členů z řad právnických osob, jsou jimi i zde zmiňované organizace, jako například Romodrom, o.s., Emauzy ČR či Občanská poradna Beroun a Nymburk.

- **Na svobodě, o.s.** – relativně nové sdružení, působící v oblasti od roku 2011. Jeho specifikem je, že bylo založeno vězeňskou kaplankou z pocitu potřeby navazující péče o osoby propuštěné z vězení. Hlavní náplní je zprostředkovávání zaměstnání a doprovázení osob při každodenních povinnostech, například při úředních jednáních. Dobrovolníci sdružení si také dopisují s odsouzenými a zprostředkovávají jim tak kontakt se životem na svobodě. Ojedinělým projektem je uspořádání *1. celostátního festivalu postpenitenciárního neziskového sektoru* v Praze v dubnu tohoto roku, jehož diskuse se

---

⁹⁰ Šťastný, Roman, Bronislav, Matulík. 2010. *Diesel II. Brutální síla podsvětí, kriminál, křest. Autentický příběh, který ještě neskončil.* Návrat domů. s.111, 115

zúčastnili představitelé 5 neziskových organizací, sociální kurátor a muž s dlouholetou osobní vězeňskou zkušeností. Sdružení svoji činnost dosud nefinancuje z žádných grantů a fondů, čerpá pouze ze sponzorských darů.

- **Za branou, o.s.** – tato organizace se k začlenění propuštěných vězňů snaží přispívat především právním poradenstvím a vedením, v případě zájmu pastoračním vedením klientů. Kromě toho pořádá odborné semináře s vězeňskou tematikou, týkající se například alternativních trestů, amnestie, práci s odsouzenými, umění ve vězení, problematice života na svobodě apod. Dalším projektem je také svépomocná skupina blízkých a rodinných příslušníků lidí ve vězení nebo moderované diskusní fórum www.rodinyveznu.cz. Realizovalo také přednášku „*pro vězně od bývalého vězně*“ o jeho návratu do společnosti ve věznici Příbram, která byla v součinnosti s právním poradenstvím tamtéž.

- **Romodrom, o.s.** – je sdružením, které se zaměřuje především na romskou minoritu. V rámci dvou vězeňských programů (*Vězeňský program Pardubice* a *Vězeňský program Vinařice*) poskytuje podporu a sociální poradenství členům rodiny odsouzených osob, po ukončení výkonu trestu odnětí svobody asistuje při řešení aktuálních problémů. Tyto projekty jsou financovány z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu ČR.

- **Liberty people, o.s.** – v tomto roce vzniklé severočeské sdružení, které si klade za cíl přispívat k resocializaci bývalých vězňů a to již během jejich pobytu ve vězení. Na svých webových stránkách uvádí sdružení v sekci Služby především právní pomoc, zastupování před soudem – podání návrhu na propuštění z vazby, na podmíněčné propuštění, na přeměnu trestu odnětí svobody na trest domácího vězení, převzetí záruky za dovršení nápravy odsouzeného a aktivity podobného charakteru.

- **Maharal, o.s.** – toto sdružení uvádí jako svůj cíl pomoc v oblasti snižování recidivy a pomoc lidem ve výkonu trestu odnětí svobody v oblasti podmíněného propuštění. Cituji webové stránky sdružení: „ *Může proto v současné době zastupovat především ty odsouzené, kteří buďto sami a nebo prostřednictvím rodiny a přátel finančně podpoří činnost sdružení. U ostatních žadatelů, se postupuje s ohledem na volné finanční prostředky a volnou kapacitu přijatých žádostí.*“⁹¹Tato slova, zdá se, potvrzují výroky jednoho z respondentů mého výzkumu, pronesené mimo záznam, kdy hovořil o

---

⁹¹ <<http://www.maharal.estranky.cz/>>

sdrúženích která se živí poskytováním záruky vězňům, žádajícím o podmíněčné propuštění či změnu trestu, za nemalou finanční úplatu. Trestní zákon totiž umožňuje propustit odsouzeného po polovině vykonaného trestu, zejména pokud se ve výkonu trestu chová vzorně, může se od něho očekávat vedení řádného života nebo soud přijme záruku občanského sdružení.

Mezi nejkritičtější a z hlediska hrozby recidivy nejrizikovější období lze považovat zhruba 3 – 5 týdnů po ukončení výkonu trestu odnětí svobody, především u osob, které nemají vhodné či žádné sociální a finanční zázemí. Takoví lidé potřebují tuto dobu jednoduše přežít, mít kde bydlet a co jíst, vědět, kam jít a co zařídit, aby se mohli začlenit do společnosti na svobodě. Řada z nich využívá služeb azylových domů. Tato zařízení s propuštěnými dále nepracují, v naprosté většině případů jsou pouze o noclehárnu, jejíž služby často nejsou bezplatné. Nejedná se tedy v přesném slova smyslu o služby, vedoucí k resocializaci klientů. Provozovatelem azylových domů jsou často církevní organizace. Podrobný výčet organizací zde nepovažuji za nutné podávat. Přehled azylových domů a domů na půli cesty (které se však zaměřují téměř výhradně na klienty do 26 let věku, tedy bývalé klienty dětských domovů) poskytují webové stránky www.odchazim.cz, jejichž provozovatelem je Středisko náhradní rodinné péče.

Další organizace provozují domy, poskytující ubytování specifické klientele v krizových situacích, jako například:

- **Azylový dům s utajenou adresou od organizace Rosa** – azyl pro ženy s dětmi, oběti domácího násilí,
- **Sociální byt Proxima Sociale** - azyl pro ženy, rodiny s dětmi a těhotné ženy
- **Azylový dům sdružení Acorus** – azyl pro ženy, rodiny s dětmi s utajenou adresou
- **Most k životu, o.p.s.** – provozovatel azylového domu pro ženy v krizových situacích, se službami sociálního poradenství

Rovněž tyto organizace jsou k nalezení na výše uvedených webových stránkách.

- **Sdružení azylových domů v ČR, o.s.** – je zastřešující organizací pro osoby a organizace zabývající se lidmi bez přístřeší nebo ohroženými ztrátou bydlení a vytváří pro

ně odborné prostředí. Jedním z jeho cílů je vytvářet jednotnou platformu pro jednání se státními, zákonodárnými a samosprávnými orgány na všech úrovních veřejné správy. K 1. 6. 2012 mělo sdružení 92 členů, jejichž kompletní databáze není veřejně přístupná. Nicméně z těch, která uvedena jsou a zabývají se přímo prací s osobami po výkonu trestu odnětí svobody, je důležité zmínit především:

- **Nová šance, o.s.** – Ostravské sdružení, které usiluje v rámci postvězeňské péče o hledání účinných forem snižování recidivy a efektivnější adaptaci svých klientů, jimiž jsou muži starší 18 let. Kapacita ubytovacího zařízení Azylový dům Nová šance je 20 lůžek. Jiným projektem této Moravskoslezské organizace je právě zahájený projekt *Nová šance pro osoby opouštějící vězení*, který si klade za cíl v cvičné dílně Azylového domu během interakce klientů s odborníky kromě jiného vytvořit manuál, který bude sloužit i dalším organizacím, zaměřeným na resocializaci bývalých vězňů. Tento manuál lze také po skončení projektu použít pro osoby, které u žadatele vykonávají alternativní tresty - tzv. obecně prospěšné práce (tyto osoby byly ve většině případů vícekrát ve VTOS). Dále je možné ho nabídnout ostatním azylovým zařízením či organizacím pracujícím mimo jiné i s obdobnými cílovými skupinami. Projekt je financován z Evropského sociálního fondu a finanční podpory města Ostravy.

Organizace také usiluje o spolupráci s dalšími subjekty, například během návštěvy semináře *Vzdělávání odsouzených – podpora začlenění do společnosti*, který proběhl v dubnu 2013 v Senátu ČR za účasti zástupců věznic i zaměstnanců Generálního ředitelství Vězeňské služby.

- **K srdci klíč, o.s.** z Litvínova, provozující 3 azylové domy v Mostě a jeden v Praze
- **Naděje, o.s.** – provozující řadu azylových domů. Jedním z projektů je také Integrační program, který od roku 1990 pomáhá v 10 českých městech lidem v různorodých nepříznivých životních situacích. Patří sem nejen lidé bez domova přežívající dlouhodobě na ulici, ale také mladí dospělí, kteří ztratili své zázemí, lidé včetně seniorů, kteří se náhle ocitli bez bydlení a také lidé bezdomovstvím přímo či nepřímo ohrožení. Součástí Integračního programu jsou terénní, ambulantní a pobytové služby. Ty na sebe navazují a doplňují se podle individuálních potřeb svých uživatelů. Klienty jsou z pochopitelných důvodů i osoby, které opustily výkon trestu odnětí svobody.

- **Arcidiecézní charita**

- **Slezská diakonie**

- **Český červený kříž**

- **Emauzy, o.s.** – je od roku 1991 provozovatelem 3 azylových domů – Emauzského domu Rychnov nad Kněžnou, Most a Praha.

- **Ekipa, o.s.** – provozující Chráněné bydlení Maják v Opavě, zaměřené především na osoby s duševním onemocněním

Kromě problému s ubytováním řeší lidé po návratu na svobodu problém se zaměstnáním. Fakt, že získat zaměstnání je se zápisem v rejstříku trestů legální cestou téměř nemožné, byl respondenty této práce uváděn jako jedna z největších překážek na cestě k reintegraci motivovaných osob po výkonu trestu odnětí svobody. Lidé, kteří mají vůli a motivaci zapojit se do „řádného“ života na svobodě jsou v naprosté většině zaměstnanci odmítáni a to u nekvalifikovaných manuálních prací. Jedna z oblastí postpenitenciární péče, jíž se NNO mohou zabývat, je pomoc při hledání zaměstnání, zprostředkovávání zaměstnání v (sociálních) podnicích či prostřednictvím podporovaného zaměstnávání, kdy zaměstnavatel získává dotace od státu na dané pracovní místo, ale i příprava na návrat do zaměstnání v podobě rekvalifikačních a jiných kurzů. Důležitým aspektem života mimo brány věznic je také problém zadluženosti. Některé NNO se věnují právě tomuto tématu v rámci individuálního poradenství či skupinového vzdělávání.

- **Centrum podpory podnikání Praha, o.s.** – je sdružení, úzce napojené na Hospodářskou komoru hlavního města Prahy, které se v rámci svých aktivit zaměřuje na reintegraci bývalých odsouzených zpět na pracovní trh formou řady komplexních programů, které probíhají ve čtyřech věznicích. Kromě rekvalifikačních kurzů jde rovněž o služby psychosociálního poradenství a individuálně-motivačního poradenství. Cílem je vštípit / naučit klienty pravidelným pracovním návykům. Na tyto programy penitenciární péče navazují program základů reintegrační asistenci v prvních týdnech po propuštění, zahrnujíc zajištění ubytování, poradenství, zajištění pracovního místa. Budoucí zaměstnavatelé jsou motivováni mzdovým příspěvkem na zaměstnance v prvních třech měsících pracovního vztahu. Projekty jsou financovány z Evropských fondů.

- **Rubikon, o.s.** – patří k nejvýraznějším NNO v této oblasti, svojí velikostí i rozsahem svých projektů – v současnosti realizuje 15 projektů různého zaměření. Hlavní oblastí působnosti je integrace lidí s kriminální minulostí zpět do společnosti a také prevence

kriminality. Sdružení se do roku 2012 jmenovalo Sdružení pro probaci a mediaci v justici (SPJ). Služby sdružení se člení na programy pro zvýšení zaměstnanosti (reintegrační mentoring, rekvalifikační kurzy, dílny k podpoře pracovních návyků, pracovní diagnostika a další), k řešení zadluženosti, k zvýšení efektivity alternativních trestů (například program *Romský mentoring*, napomáhající k efektivnější práci s klienty z romské minority, jimž byl uložen alternativní trest), Poradenství pro oběti trestných činů a vzdělávací a konzultační služby (finanční gramotnost, komunikační dovednosti). Je také zakládajícím členem Aliance proti dluhům, odborné platformy, zabývající se tématem předluženosti, která je součástí vládou schválené „Strategie prevence kriminality na léta 2012 – 2015“.

Sdružení provozuje **Nadační fond Rubikon** na podporu lidem, ohroženým sociálním vyloučením, především lidem s kriminální minulostí. Zajímavým společným projektem je pilotní projekt *Cesta*, sestávající z pracovního a finančního poradenství a půjčkového fondu, v jehož rámci mohou vybraní klienti získat bezúročné půjčky na překlenutí kritického období s flexibilním systémem splátek. V poslední době se sdružení snaží také působit více mediálně v oblasti osvěty.

- **Carlsbader Gate, o.p.s.** – menší karlovarská organizace, která v rámci projektu *RESIT* usiluje o zmírnění hrozby sociální exkluze a řešení problému zaměstnanosti bývalých vězňů. Projekt má dvě části, resocializační a reintegrační centrum s psychologickými službami pro odsouzené a jejich rodiny, motivační kurzy „Hledám zaměstnání“ a kvalifikační a rekvalifikační kurzy v různých oborech. Spolupracuje se 3 věznicemi. I tento projekt čerpá s fondů Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu ČR. Podobného charakteru byl projekt z roku 2011 - *Activ Regio*, vycházející ze tří pilířů: Prevence, Motivace, Vzdělání.

7.3 Organizace, zaměřené na pomoc obětem a svědkům trestných činů

Většina NNO, působících v této oblasti se věnuje pomoci obětem domácího násilí. Mezi takové patří kupříkladu:

- **Acorus, o.s.** – své služby poskytuje prostřednictvím azylového domu, krizové pomoci a odborného sociálního poradenství, nabízí také 6 vzdělávacích programů k tématu.
- **Rosa, o.s.** – je velmi podobného zaměření, cílovou skupinou jsou ženy – oběti domácího násilí, věnuje se také tématu násilí na seniorech. Součástí nabídky služeb je

azylový dům, telefonická krizová linka a preventivní programy *STOPNASILI.CZ na školách*, *Umění říct ne* pro seniory a další.

Nejen na oběti, ale také na svědky trestných činů zaměřuje svoji činnost

- **Bílý kruh bezpečí, o.s.** – má 12 pracovišť v 9 krajích ČR. Svým klientům poskytuje komplexní viktimologickou intervenci, která sestává z kombinace odborného poradenství, psychoterapie, doprovodu k procesním úkonům, přípravě na líčení u soudu, peněžité pomoci, psychorekondičních pobytů i řešení nestandardních situací (výjezdy do nemocnice ke zraněným obětem, přeshraniční pomoc). Činnost sdružení dále zahrnuje vzdělávací a osvětové aktivity, publikační činnost, legislativní a expertní činnost. Bílý kruh bezpečí má uzavřenu Dohodu o spolupráci s vězeňskou službou, jejímž cílem je vytvářet podmínky nezbytné pro předcházení druhotnému poškození oběti a hledat vhodné procesní postupy pro zmírňování následků trestných činů a pro zvyšování úrovně ochrany veřejnosti.

- **In Iustitia, o.s.** – je ojedinělou organizací, zabývající se násilím z nenávisti a věnující se osobám touto formou násilí poškozeným, v jejich prospěch uplatňuje právo na soudní a jinou ochranu a náhradu škody. Sleduje také legislativní činnost, analyzuje český právní řád, předkládá návrh změn legislativy, směřující k principům restorativní justice. Věnuje se také práci s mládeží – vzdělávání a posilování prodemokratických postojů a snaze medializovat problematiku násilí z nenávisti.

- **Občanské poradenské středisko, o.p.s.** – působící v Hradci Králové, Náchodě a Jičíně provozuje v rámci řady svých poradenských aktivit také poradnu pro oběti trestných činů, zaměřenou především na vymáhání náhrady škody, trestní řízení a terapii.

7.4 NNO zaměřené na prevenci kriminality ve spolupráci s věznicemi

- **Prak – prevence kriminality, o.s.** – sdružení, založené členkou VDP s dlouholetou praxí v péči o vězněné a propuštěné osoby realizuje ojedinělé kontinuální programy prevence kriminality pro žáky více než 50 pražských základních škol. Program je vždy zakončen návštěvou žáků ve věznici a besedou se zaměstnanci a odsouzenými. Na projektu spolupracuje 14 věznic.

- **Za branou, o.s.** – i toto výše popsané sdružení se věnuje primární prevenci, ne přímo ve spolupráci s věznicemi, zato ve spolupráci s bývalým, úspěšně reintegrovaným vězněm, s nímž pořádá besedy a přednášky na základních a středních školách

8. Závěr

Tato práce za jeden z cílů pojala snahu poskytnout přehledným způsobem obraz o aktivitách NNO v českém vězeňství. Jsem si zcela vědoma faktu, že vězeňství - výkon trestu odnětí svobody či alternativních trestů, stejně jako resocializace vězňů nejsou izolovanými tématy, ale spíš jednotlivými aspekty dosti široké problematiky a jako takové velmi úzce souvisí s řadou dalších oblastí a oborů. Ti, kdož mají k tématu rozhodně co říci, pocházejí z oborů kriminologie, psychologie a psychiatrie, sociologie, práva a dalších. Téma se prolíná s legislativními procesy a úpravami či problematikou bezdomovectví. V širším kontextu mě také donutilo zamyslet se nad nutností investovat finance a energii tam, kde je možno působit preventivně a v některých případech předcházet tomu, aby se jednotlivci dostali do konfliktu se zákonem. Jednou z takových cest, je bezpochyby podpora dětí, opouštějících dětské domovy, pro které by měla existovat dostatečná záchytná síť formou podpory v bydlení a vzdělání, aby svůj handicap absence rodinného zázemí dokázaly vyrovnat. Rovněž práce s dětmi a mládeží ohroženou sociálním vyloučením považuji za velmi důležitý preventivní krok. Vždyť velká část vězňů pochází z absolutně nefunkčních rodin, kde násilí, alkohol a nezaměstnanost byly běžnou realitou a těžko se pak divit, že takoví lidé nemají dostatečné sociální návyky a pozitivní hodnoty. Někdy se tak hovoří o tom, že používání pojmu „resocializace“ zde není zcela na místě vzhledem k tomu, že řada jedinců nebyla nikdy socializována. Podobná slova zazněla během hovoru s jedním ze zaměstnanců Vězeňské služby: *„Je iluze, že člověka převychováváme a uděláme z něj slušného člověka. Pak je otázka, jestli do toho investovat, budovat časově i finančně nákladné instituce. Zas to třeba bude chybět v prevenci. Určitá váhavost možná není od věci. Není to perspektivní oblast. Má to někde svoje místo, je potřeba tomu věnovat adekvátní pozornost, ale asi není dobré se zaměřovat jen na toto a myslet si, že to je největší společenský problém.“*⁹²

---

⁹² Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů - Rozhovor č 12

Bylo by naivní věřit, že vězeňství se kdy stane hlavním bodem na programu politických stran a prioritou mezi oblastmi financovanými státem a občany. Mediální zájem o téma vězeňství a obzvláště vazebních věznic vzrostl se zatčením politika Davida Ratha. Jak (mimo záznam) naznačili někteří respondenti, vzrostl tak také tlak „shora“ na řešení kritického stavu českého vězeňství. Pomoc vězňům či bývalým vězňům je obecně kontroverzní téma a v části společnosti pravděpodobně vždy bude panovat názor ve stylu „mohou si za to sami, jen ať trpí“. Z odborné literatury i z rozhovorů s některými z respondentů, pracujícími přímo ve věznicích vyplývá odhad procenta „perspektivních“ vězňů. Tedy množství těch, kteří nejsou psychopatologickými⁹³ osobnostmi (řečeno modernější terminologií netrpí specifickými poruchami osobnostmi⁹⁴), pro něž je kriminální život jediným, co znají, součástí jejich životního stylu, ale takových, kteří jsou schopni a ochotni fungovat ve společnosti akceptovatelným, legálním způsobem. Uváděné číslo je zhruba 10% celkové vězeňské populace. To není mnoho. Vzhledem ke specifikům klientů organizací, působících ve vězeňství, je měření úspěchu dosti obtížné. Ovšem pokud je opravdu možno těmto deseti procentům z celkové vězeňské populace 16 167⁹⁵ osob podat pomocnou ruku v jejich snaze žít v naší společnosti, přijde mi argument o zbytečnosti resocializační práce ve vězeňství poněkud alibistický.

Mojí snahou bylo pohlédnout na působení NNO v oblasti vězeňství v užším kontextu práce s lidmi a procesy, dotčenými odsouzením k výkonu trestu. Během rozhovorů k výzkumu, který je součástí této práce, jsem hovořila s řadou lidí z různých organizací, nejen z organizací neziskového charakteru. Chtěla jsem slyšet nejen názor pracovníků NNO, ale setkat se i s těmi, kdož na působení NNO pohlížejí kritickým okem, aby tato práce nebyla jen velebením chvályhodných projektů v tolik nepopulární a neperspektivní oblasti, jakou je vězeňství. Myslím si, že toho se mi podařilo dosáhnout a mohu tak poskytnout objektivní pohled na činnost NNO v této oblasti, nakolik mi to jen má pozice umožňuje. Jsem si zcela jista, že toto téma by si zasloužilo hlubší a detailnější sondu a to pokud možno přímo v jednotlivých věznicích, aby se ukázalo, jaké aktivity skutečně

---

⁹³ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů - Rozhovory č. 9 a č. 10

⁹⁴ J.Hála tyto definuje jako výrazné odchylky od způsobů, kterými průměrný člověk v dané kultuře vnímá, myslí, cítí a zvláště utváří vztahy k druhým. Jsou hluboce zakotveny ve struktuře osobnosti. Nejsou projevem jiné duševní poruchy ani psychickým doprovodem tělesného onemocnění. Zdroj:

<http://www.vdpcr.eu/oznamka/Hala_predn.pdf>

⁹⁵ <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>>

v tomto specifickém „světě ve světě“ probíhají a jak se liší od proklamované situace. Méně jista jsem si však tím, nakolik je toto reálné. Ačkoliv není v mých silách nahlédnout takto hluboko pod povrch problémů, jsem velmi ráda, že se mi prostřednictvím výpovědí respondentů podařilo získat zajímavé a podnětné postřehy, z nichž některé právě poukazují na určitý rozpor mezi mediálním obrazem a realitou. Kéž by tato práce přispěla v budoucnu k možnosti bližšího pohledu na tento rozpor. Podněty a postřehy, o nichž hovořím, uvádím dále v této práci jako inspiraci.

Tak tedy, jak probíhá spolupráce NNO se státními organizacemi v oblasti vězeňství, především s pracovníky Vězeňské služby představovanými řediteli věznic, sociálními pracovníky, vychovateli, speciálními pedagogy, se sociálními kurátory a úředníky? Jak ji obě strany hodnotí?

8.1 Vztahy NNNO vůči sobě navzájem

Obecně lze říci, že respondenti mého výzkumu z obou skupin hodnotí působení NNO ve vězeňství jako přínosné, ovšem záleží na formě aktivit organizace. Zajímavá byla poznámka jednoho z respondentů, který uvedl: *„Také je dobré si uvědomit, co to je neziskovka. To jsou dnes velice ziskové společnosti, jde o byznys. Kdybychom udělali analýzu některých, třeba Hospodářská komora si udělala neziskovku... Je otázka, jestli prvotním motivem je pomáhat vězňům nebo generovat zisk. ... Jde o to, aby OOS poskytovaly kvalitní služby vězňům nebo i zaměstnancům, pak je jedno, kolik si na tom vydělají. Ale pokud je to viditelně jen o penězích a je to neefektivní...“*⁹⁶ Poukazuje tak na legislativní nedostatky v oblasti definování organizací občanského sektoru, respektive nevládních neziskových organizací a pojmu veřejná prospěšnost. Řada NNO jsou velmi dobře prosperující organizace a nepochybně existují i takové, které vznikly čistě za účelem dosahování zisku, byť tento cíl pochopitelně veřejně neproklamují. Jednou z oblastí, kde se patrně takovéto organizace mohou v rámci vězeňství přiživovat, je poskytování záruk vězňům, kteří žádají o podmíněčné propuštění, jak jsem již uvedla výše v části, popisující činnost jednotlivých NNO. Takovým případům se nejspíš nelze vyhnout a byla by škoda, aby vrhaly špatné světlo na činnost těch NNO, které svoji práci

---

⁹⁶ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 13

dělají dobře. Pravděpodobně by se dala zpochybnit také efektivita některých projektů, které NNO v oblasti vězeňství organizují. Ostatně termíny jako efektivita či úspěšnost jsou pojmy, které lze v tomto oboru číselně vyjádřit poměrně těžko, snad jen mírou recidivy.

Jednotlivé organizace svoji „konkurenci“ do určité míry sledují, vědí o sobě, některé spolupracují (příkladem budiž uspořádání zmiňovaného 1. Celostátního festivalu postpenitenciárního neziskového sektoru)⁹⁷, ne však ve větším měřítku či dlouhodoběji. Některé organizace si navzájem doporučují klienty, pokud není v jejich silách jim pomoci a požadovanou službu nabízí někdo jiný. Zmiňovaná určitá míra konkurenčnosti pro mě byla poněkud překvapivým, i když vlastně logickým zjištěním, byť se v tomto směru většina členů NNO takto přímo nevyjádřila. Logické je především u organizací, které čerpají finance ze stejných zdrojů, to znamená z grantů Evropské unie, ministerstev a měst. Neboli: *„Teď se ty organizace často cítí jako konkurence, soutěží o granty, prostředí je hodně o rozdělování teritoria“*⁹⁸ Získat finanční prostředky na oblast vězeňství není snadné, financování z darů veřejnosti je dost řídkým jevem, většina organizací (nepočítáme-li ty, které fungují spíše na bázi dobrovolné práce menší skupinky jednotlivců) spoléhá na projektové granty EU, jejichž budoucnost je nejistá a nepřilíš velkorysou finanční podporu měst a obcí. Někteří se však vůči evropským dotacím vyjadřují ne zrovna se sympatiemi: *„Osobně nechci jít cestou evropských projektů, myslím si, že jsou negativní. Vedou k závislosti poskytovatelů služeb na finanční a k metodické závislosti. To není přirozené aplikování zkušenosti dané země. A jsou silně pozitivně diskriminační.“*⁹⁹

Dalším aspektem konkurenčního vztahu je dojem, který jsem získala během rozhovorů a který mi následně někteří respondenti potvrdili. Zdá se, že každý je přesvědčen o tom, že právě aktivita jeho organizace je tou nejlepší, ostatní sice dělají dobrou práci, ale... Menší organizace se někdy ohrazovaly vůči těm, které fungují na bázi projektové činnosti z evropských dotací: *„Tím se lišíme od jiných, jsou různé přístupy k metodice a motivovanosti pracovníků, i když to je jiné téma. My děláme spíš projekty, které nám umožní zůstat mimo věznici. Můžeme se kreativně dál rozvíjet, poskytovat vězňům ty samé*

---

⁹⁷ <<http://www.nasvobode.cz/index.php/netrestejme-dvakrat>>

⁹⁸ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 13

⁹⁹ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 20

rady dokola, to je nuda. Ta pomoc dopadne na 1 z 15 a je to pořád stejný. Duchovensky zaměřené OOS jsou motivovány spasitelstvím, ale kdo nemá toto zaměření, tak toho buď nechá, nebo musí vymyslet nějakou novou věc. Další motivací jsou peníze. Ale když to někdo dělá dlouhá léta s evropskými projekty za mnoho milionů, motivace se také hledá snáze.“¹⁰⁰ Jindy se organizace vymezovaly vůči sobě navzájem svým přístupem: „Rozhodli jsme se jinak, protože jsme z vlastních řad získali sponzora, který hradí náklady na provoz. Díky tomu nepracujeme s jedinou korunou od státu. To si myslím, že je naše obrovská deviza, protože nemáme strach se nikomu postavit. Ostatní sdružení, kdykoliv řeší něco, co je na hraně a je to potřeba vyřešit, dovedou řešit jen povrch. .... Já je chválím za věci který dělají. Ale je to začarovaný kruh, když oni půjdou do střetu, VS jim nebude vycházet vstříc.“¹⁰¹

Tento lehce kritický, nicméně ne přímo kritizující pohled na věc pravděpodobně souvisí s přístupem k práci v oblasti vězeňství – je pravděpodobné, že církevní organizace skutečně berou svoji práci s vězni jako pomoc potřebným, která je součástí jejich poslání, zatímco jiné organizace, respektive jejich členové zastávají názory, které varují od přístupu reprezentovaného výrokem: „*Já myslím, že vždy situace vězňů záleží na nich samotných, jestli chtějí. Mají svobodnou možnost nerecidivovat. Tvrdit, že ne-pomoc takovému člověku zapříčiní recidivu, je absurdní.*“¹⁰², přes profesionální přístup v rámci organizace ke klientům až po snahu většinou dobrovolnických jedinců pomáhat individuálně lidem, ke kterým po nějaké době mají i osobní vztah: „*Práci neseženou i slušní lidé a my se snažíme pomoci lidem, kteří si nějak pošramotili život. ... Na začátku nás bylo víc, ti z časových důvodů už nemohli, teď je nás pár. Daří se nám, co jsme si předsevzali, se o ty lidi starat. Nemá smysl říct, že pomůžeme dvaceti lidem, musíte mít konkrétního člověka a o toho se starat. Já se starám o tři, čtyři, jdu s nimi na pracovní úřad, zařídím s nimi doklady. Mám několikrát ověřeno, že když jsem je někde poslala samotné, i s návodem, tak s nimi vůbec nejednali a to i na úřadech práce. Neochota. Z toho důvodu s nimi chodím jak s malým dítětem a představovala jsem se, že jim poskytnu právní dohled a to opravdu znělo jinak a ty, co jsme si vytipovali, se nám podařilo dostat do normálního života. Bylo to šíleně práce, ale zdařilo se. Jeden se*

---

¹⁰⁰ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 2

¹⁰¹ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 5

¹⁰² Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 2

nepodařil, ale to nikdy nevíte.“¹⁰³ Jeden z respondentů to shrnul slovy: „*Ale když vidím velkoprojekty za desítky milionů nebo na druhé straně partu spasitelů, nemůžu být než kritický. Toto je branže, kde rozum má to největší místo k uplatnění.*“¹⁰⁴ Za sebe mohu jen říci, že jsem se s horlivým naivismem u nikoho z respondentů nesetkala. Ti, s nimiž jsem hovořila, si byli v různé míře vědomi komplexnosti problému a nepůsobili dojmem, že trpí spasitelským komplexem. Nicméně se domnívám, že i přes názorové odlišnosti by mohlo věci jen prospět, kdyby NNO vystupovaly společně, především pak vůči poslancům a senátorům, u nichž chtějí prosadit svá práva a upozornit na problémy českého vězeňství a obzvláště nedostatky v postpenitenciární péči.

8.2 Vztahy NNO vůči státním organizacím a jejich zaměstnancům

Jistou naivitu či nevědomost v jiném aspektu činnosti NNO naznačil jeden z respondentů ze státní sféry: „*VS je také dost specifická organizace. Naši zaměstnanci, než jsou puštěni k práci s vězni, jsou školeni, musí projít kurzy, jsou sledováni. Pak třeba přijde neziskovka a chce být hned vpuštěna dovnitř a vidí to hrozně jednoduše. ... Myslím, že kdyby se měli podřídít všem pravidlům, která tam platí, tak by hned nechtěli. Ztratili by svoji nezávislost, svobodu. To nejde.*“¹⁰⁵ Je třeba si uvědomit, že věznice je velmi specifickým pracovním prostředím, zatíženým množstvím bezpečnostních a jiných pravidel. Ponechme stranou otázku, nakolik by se administrativní zátěž a množství pravidel dala reálně snížit, necítím se kompetentní toto posuzovat. Ve výše uvedeném výroku je nastíněna také otázka nezávislosti NNO. Při rozhovorech s respondenty na téma možností zlepšení stávající situace v součinnosti státních organizací a NNO zazněl návrh, aby se NNO staly součástí systému přímo uvnitř věznic: „*Bylo by skvělé, kdyby se OOS podařilo proniknout do standardního zacházení. Nestavme na tom, jak to funguje teď. Ale pojďme to posunout níž, aby OOS fungovaly v těch věznicích, aby je obsáhnul zákon. Ten teď umožňuje spolupráci, je to jen o nastavení tou věznicí.*“¹⁰⁶ Nabízí se otázka, do jaké míry by NNO opravdu stály o to, být součástí vězeňské struktury, muset se podřídít pravidlům obří organizace, jakou Vězeňská služba bezesporu je a riskovat určitou ztrátu

---

¹⁰³ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 7

¹⁰⁴ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 2

¹⁰⁵ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 13

¹⁰⁶ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 5

nezávislosti. Shrnuto jedním z respondentů, pracujícím přímo ve věznici: „*Stát to zvládá, respektive by mohl. Věznice je strukturovaná tak, aby to zvládala. Jsou tam lidé, kteří by to měli dělat. Jestli to dělají, je druhá věc. Pracovníci jsou zatíženi spoustou jiných, provozních věcí a moc času a energie jim pak nezbyvá. Moc si neumím představit, kdyby do takového zaběhnutého systému vstoupila organizace zvenku.. Vždy potřebují servis těch uvnitř, ty to stojí hodně práce, musí žádat o povolení, koordinovat to, připravit vězně, je to zátěž pro personál. Na úkor jejich vlastní práce. Určitě by se nějaké věci daly víc zjednodušit. Ale je třeba myslet i na bezpečnost, je tam úzkostlivá ochrana, aby někdo neutekl, aby nedošlo k tzv. mimořádné události, aby se něco na veřejnosti nerozmázlo. Možná je ta úzkostlivost až přehnaná a na úkor vlastní činnosti, toho, aby se s vězni víc pracovalo, aby se víc spolupracovalo s vnějším světem.*“¹⁰⁷

Z rozhovorů s oběma stranami vyplynulo, že vzájemné vztahy procházely vývojem od počáteční nedůvěry ke spolupráci, blížíci se vztahu partnerství: „*Postupem se mění vztah zaměstnanců věznic k organizacím přicházejícím zvenčí. Počáteční nedůvěra se postupem času mění v partnerství (neplatí to samozřejmě paušálně pro všechny).*“¹⁰⁸ Některým organizacím se v průběhu let podařilo vybudovat si dobrou pozici: „*V současnosti je přístup vstřícný a je ochota se o věcech bavit. .... Jinak samozřejmě nevíte, jaký přístup kdo zrovna zvolí*“¹⁰⁹

„*...samozřejmě ze začátku tam byla velká nedůvěra ze strany Vězeňské služby, která se ale změnila v průběhu let. Určitě k tomu hodně přispělo to, že tam byl stabilní tým lidí, kteří se zabývali vězeňstvím a že byli vnímáni, zvláště v některých obdobích, jako opravdu partnerská a profesionální organizace, která do jisté míry mohla VS dávat nějakou zpětnou vazbu, kterou VS sama zohledňovala. Samozřejmě s rezervami a samozřejmě to bylo hodně ovlivněno v průběhu let a hodně i změnami veřejně politickými a ve směřování trestní politiky. A taky těmi konkrétními změnami na úrovni ředitelů VS.*“¹¹⁰ Jak naznačují tyto výpovědi, dobré vztahy nejsou jistotou, liší se věznice od věznice a souvisí do určité míry s politickými a také personálními změnami ve Vězeňské službě: „*Nejideálnější*

---

¹⁰⁷ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 12

¹⁰⁸ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 15

¹⁰⁹ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 4

¹¹⁰ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 1

období určitě, i ve vývoji vězeňství i ve smyslu otevřenosti ve vězeňství bylo, když byla generální ředitelkou Kamila Meclová. Je pravda, že ke konci její éry se to už začala trochu uzavírat, pak její nástupce Luděk Kula byl ze začátku velmi otevřený a velmi brzo se jeho směřování zhroutilo ve smyslu uzavírání věznic a od toho okamžiku se VS čím dál tím víc uzavírá.“¹¹¹ Obecně jsem se velmi často setkala s nechutí respondentů paušalizovat v odpovědi na otázku přístupu zaměstnanců státních organizací, většinou hovořili ve smyslu, že někteří z pracovníků věznic jsou vyhořelí a cyničtí ve vztahu k NNO i vězňům, ale jiní stále vidí ve své práci smysl a snaží se ji dělat dobře: „VS je vstřícná, ale opatrná. Druhá věc je, jak jsou vstřícní konkrétní lidé, ti v tom mohou hrozně moc udělat.“¹¹²

Obávám se, že práce ve věznicích na různých pozicích, především v přímém kontaktu s vězni je specifické, nemotivující a náročné povahy, takže riziko vyhoření a ztráty motivace je opravdu veliké: „Když mluvím za VS, máme to v plánu. Prakticky je to ztíženo prostorovou nedostatečností, což je teď díky „krásně promyšlené“ amnestii lepší. Ale schází vnitřní motivace těch pedagogů, speciálních pedagogů, pracovníků. My všichni jsme odvarem této společnosti a tato společnost je jednak ateistická a jednak lhostejná. A teď si vezměte, že ti zaměstnanci nejsou dobře placeni, 12, 15 tisíc. Platová situace ve VS není dobrá, loni se šlo o tři platové třídy dolů, aby se nemuselo propouštět“¹¹³ „Je to tak, že všichni zaměstnanci věznic a VS tuší, že jejich práce je sysifovská a ve společnosti není prestižní, tak jejich motivace ani není vysoká. Sehnat kvalitní personál do věznice není jednoduché. Dnes kvůli nezaměstnanosti je to možná lepší. Řekl bych, že jsem zaznamenal, že se tam dostávají noví lidé, kvalitnější, kteří mají víc chuť něco dělat.“¹¹⁴ Byla-li by větší fluktuace vězeňských zaměstnanců přínosným krokem, je sporné: „...je to riziko. Vězňové jsou mistři v manipulaci a ten kdo začíná, stráví hodně času tím, než je prokoukne. Dokud člověk sám nenaletí, nenaučí se to. Sám vidím, že zkušenost se vzděláním nedá nahradit. Ideální je obojí.“¹¹⁵ V tomto směru vnímám určité nedostatky ze strany Vězeňské služby v její práci se zaměstnanci a péči o ně. Jeden ze zaměstnanců Vězeňské služby tento můj dojem potvrdil: „Zaměstnanci jsou jednak civilní a pak

---

¹¹¹ tamtéž

¹¹² Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 12

¹¹³ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 10

¹¹⁴ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 12

¹¹⁵ tamtéž

*příslušníci. Příslušníci mají ze zákona jiné podmínky a péči, mají rehabilitace a další. To civilové nemají. U odborných zaměstnanců, terapeutů je snaha prosadit supervizi, na to většinou nezbyývají peníze, dost se šetří. Pracovníci ve styku s vězni jsou často hozeni do vody, ta práce je dost těžká. Je tam tlak, aby člověk dodržel všechny předpisy, ze strany vězňů je tlak, vězni dávají stížnosti, žaloby. Někteří lidé někdy mají pocit, že ten vězeň má větší práva než oni a VS se k nim chová macešsky. A nelze říct, že by to bylo úplně vycucané z prstu. Myslím si, že tohle není moc dobře ošetřená záležitost.*¹¹⁶ V podobném duchu hovoří i respondent z opačné skupiny: „Hodně těch lidí je vyhořelých. Je to náročná práce, navíc jakákoliv chyba se stane, je pro ty lidi obrovským ohrožením včetně ohrožení trestním stíháním. Do toho ten systém vězeňský je polovojenský systém, respektive u těch uniformovaných příslušníků vojenský systém. Někjaká podpora ze strany zaměstnavatele tam úplně není. Ta práce je samozřejmě strašně těžká, jakmile jsou věznice přeplněné, tak to znamená, že ti lidé mají na starosti o 100 vězňů víc, než by měli mít, než je vůbec objektivně zvládnutelné. Do toho mají pracovat s těmi vězni, zajišťovat aktivity.”¹¹⁷

Zdaleka také neplatí, že by nově vzniklé organizace měly vstup do oblasti jednodušší, protože jim NNO, které ve vězeňství působí již dlouho nějakým způsobem „vyšlapaly cestičku“. Vztah s Vězeňskou službou se buduje vždy znovu od začátku. Jistá míra nedůvěry a opatrnosti ze strany vedení věznic je z bezpečnostních důvodů zcela pochopitelná. Důvody neochoty ke spolupráci u některých zaměstnanců vězení mohou být ale i jiného charakteru. Působení NNO přímo ve věznici pro ně znamená do značné míry zátěž, je spojeno s řadou administrativních a bezpečnostních úkonů, které je stojí čas a energii, je to pro ně vlastně práce navíc: „Jsou tam lidé, kteří by to měli dělat. Jestli to dělají, je druhá věc. Pracovníci jsou zatíženi spoustou jiných, provozních věcí a moc času a energie jim pak nezbyvá. Moc si neumím představit, kdyby do takového zaběhnutého systému vstoupila organizace zvenku.. Vždy potřebují servis těch uvnitř, ty to stojí hodně práce, musí žádat o povolení, koordinovat to, připravit vězně, je to zátěž pro personál. Na úkor jejich vlastní práce. Určitě by se nějaké věci daly víc zjednodušit. Ale je třeba myslet i na bezpečnost, je tam úzkostlivá ochrana, aby někdo neutekl, aby nedošlo k tzv. mimořádné události, aby se něco na veřejnosti nerozmázlo. Možná je ta úzkostlivost až přehnaná a na úkor vlastní činnosti, toho, aby se s vězni víc pracovalo, aby se víc

¹¹⁶ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 13

¹¹⁷ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 1

*spolupracovalo s vnějším světem.*¹¹⁸ Dalším důvodem, proč se Vězeňská služba někdy brání vstupu NNO do práce ve věznicích může být také fakt, že nechce, aby se programy, které jsou ve vězení realizovány, dublovaly a opakovaly: *„V souvislosti s granty se také roztrhl pytel s tématem oddlužení. My se snažíme to nějak rozdělit, aby ty služby, které jdou do věznice, doplňovaly nabídku. Někdy se stává, že to je dublování a tomu se chceme bránit. To je vyhazování peněz a někdo by mohl říct, že když jsou tu externí služby, tak si je budeme nakupovat a nepotřebujeme zaměstnance. ... Je možné, že se někdo setkal s nezájmem, s negativní reakcí věznice. Je také třeba si uvědomit, že my teď připravujeme dva velké projekty, jeden z nich na politickou zakázku Ministerstva práce a sociálních věcí a ministra spravedlnosti, kam chceme zapojit různé subjekty, je tam spousta aktivit. Je to směřováno na vzdělávání zaměstnanců i vězňů, rekvalifikace. Je pravda, že by VS mohla být dál, kdyby se tomu věnovala už dřív, ale teď se to rozběhlo. Chceme, aby věznice byly na tyto projekty připraveny. Stává se, že dochází k rvačce o klienta. Je určitý počet vězňů a neziskovky, které mají nějaké přednášky, přijdou do věznice, řeknou přednášku a odejdou. Jsou to snadno vydělané peníze. Ale vybrat vězně, navězt je, ošetřit to papírově, to děláme my. Už se tomu bráníme, souhlasíme, že vězně zapojíme, ale musí to být smysluplné, ne že jen někdo dá obecnou přednášku k ničemu a někde si udělá čárku, my to přetrpíme, vězni to taky přetrpí. Chce to aktivity, které mají smysl.*¹¹⁹

Vztahy s jinými subjekty státní správy, především s úředníky, jak se zdá, často narážejí na předsudky a nechuť lidem po výkonu trestu odnětí svobody pomoci: *„Mám několikrát ověřeno, že když jsem je někam poslala samotné, i s návodem, tak s nimi vůbec nejednali a to i na úřadech práce. Neochota. Z toho důvodu s nimi chodím jak s malým dítětem a představovala jsem se, že jim poskytnu právní dohled a to opravdu znělo jinak. ... Jeden třeba 5 let nemohl najít práci, nebylo kde pracovat, chtěl. Když jsem dvakrát šla s nima na úřad, nepřiznala jsem se k nim, jen jsem tam jako jedna v řadě a poslouchala, jak s nimi jednájí. A když to skončilo nezdarem, šla jsem do kanceláře, řekla jsem, že poskytnu právní dohled dvěma lidem a potřebovala bych informace pro ně, kteří hledají práci. A ty paní ze sebe sypaly perly. Když jsem se ptala, proč jim to neřekly, když tam před chvílí ty dva byli, tak mi paní řekla: „Ale nám se vůbec nezdálo, že mají vážnej*

---

¹¹⁸ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 12

¹¹⁹ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 13

zájem. “ Když takováhle paní nechce, tak maj smůlu, oni nemůžou jít jinam, než kam přináleží. “¹²⁰

K otázce, jak je ze strany státních orgánů, ale nejen jich, přijímána kritika, se vyjádřil jeden ze zaměstnanců NNO podobně jako ostatní: „...nemyslím si, že OOS, které působí v téhle oblasti a chtějí spolupracovat s VS, si mohou dovolit kritizovat. “¹²¹ Z výpovědí tak vyplývá, že NNO nejsou v pozici, kdy by si mohly dovolit kritizovat Vězeňskou službu, chtějí-li s ní spolupracovat, což nesevřídčí o opravdovém partnerském vztahu.

Respondenti z Vězeňské služby také naznačovali, že sílí tlaky „shora“, aby projekty, realizované ve věznicích nebyly jen formálního charakteru, ale aby byly skutečně efektivní, byť důvody jsou různé: „V momentě, kdy přeplněnost hrozí eskalovat do mimořádných událostí, tak se to hýbe. I ministr, který to jinak má v agendě na posledním místě, tak se tím chťe nechtě musí zabývat. “¹²². „I z Generálního ředitelství i z vyšších míst jsou tlaky, aby se programy opravdu plnily, je zájem na tom, aby se pilotní projekty standardizovaly, chodí kontroly. Ale jsou tam nějaké kvóty, my máme terapeutický oddíl pro násilníky, byl standardizován. Aby fungoval, musí být naplněny stanovené kvóty, počty. Jenže neseženete tolik motivovaných, perspektivních, tak se to doplní do počtu. Takže třetina jsou lidé, kteří nejsou motivovaní a vy s nimi musíte pracovat a oni to kazí těm druhým. Je tlak, aby se vykázano aspoň určité procento vězeňské populace jako ta, s kterou se pracuje. Ale třeba to rušení nemotivovaných je i prospěšné, učí ty ostatní, že společnost je pestrá a učí se toleranci.. Jsou tedy snahy, aby výkon trestu nebyla jen izolace, ale aby to mělo i nějaký obsah. “¹²³

Rada pro vězeňství

Vzhledem k tomu, že tento orgán existuje krátkou dobu, nelze příliš hodnotit jeho přínos. Nicméně respondenti se na základě svých zkušeností vyjádřili i k tomuto tématu: „No.. Je to dobré do portfolia ministra. Co to ovlivní, jaké názory tam převáží? Já nevím, s jakou agendou tam jdou. Nechci to podceňovat. Někdy se volá po diskusi, dialogu, je zas dobré to pěstovat, to moc neumíme. Horší je, když se z toho stane politikum a někteří si myslí, že budou mít blíž k ministroví. Je důležité, aby tam byli také lidi z různých oblastí, z výkonu

¹²⁰ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 7

¹²¹ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 4

¹²² tamtéž

¹²³ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 12

trestu, mají do toho dost co mluvit. Aby se pak neobjevila řada v reálu nesplnitelných návrhů na zlepšení, které se splní jen na papíře. Některé věci nejdou třeba z důvodů vězeňské architektury nebo z bezpečnostních důvodů. Musí být nějaký konsenzus, směřování.“¹²⁴ Tento respondent je, stejně jako autor následujícího výroku, zaměstnancem Vězeňské služby: „Tam jsem. Chcete dojem? Dojem je takový, že došlo k založení už minulý rok, teď se poprvé rada sešla, pan ministr řekl úvodní odstaveček a odešel. Byl přítomen první náměstek generálního ředitele GS a projevíli se ti, kdo se cítili potřebu projevit, poslanci, ředitel Probační a mediační služby. My jsme tam jaksi poslouchali. Pánové byli slyšet, jsem mírně sarkastický. Možná z toho něco bude, ale musí se to uvést a rozjet. A možná se pak podaří, že promluví i ti další.“¹²⁵ Velmi opatrně vyzněly i výroky dalších: „Myslím si, že obsazení té Rady je natolik reprezentativní, že se může něco posunout, něco změnit. Je tam spousta lidí, kteří se zabývají vězeňstvím. Každý ředitel věznice si také může ze zákona zřídit poradní orgán, ale zpravidla jsou tam zástupci policie, někdy přizvou externistu. Popravdě nevím, jestli tohle má nějaký význam. Vím, že ty porady probíhají, ale není mi znám žádný výstup.“¹²⁶ „Osobně mám dost nedůvěru ke každému poradnímu orgánu. Já jsem byl v tom poradním orgánu generálního ředitele a vím, jakým způsobem skončil v okamžiku, kdy jsme žádali detailní informace a napadali jsme některé věci, které se týkaly financování a konkrétně veřejných zakázek. Konkrétně to skončilo v okamžiku, kdy se jednalo o tom, že by se prodal areál pankrácké věznice a současně se jednalo o tom, že by se zřídila věznice ve Vidnavě, kde byl koupen areál za dost podivných okolností. Jakmile jsme k tomu chtěli víc informací, tak nás nikdo nechtěl pustit dál. .. Zase na druhou stranu u toho ministerského poradního orgánu v současné době já vidím docela dobrý směr v tom, že náměstek ministra Volák, který má na starosti vězeňství, je poměrně aktivní. Jaká je efektivita toho orgánu nevím. Každý takový krok vypadá pozitivně, ale je tam vždycky riziko toho, že má hlavně symbolizovat „my spolupracujeme.“ .. Podobné jsou poradní sbory jednotlivých ředitelů věznic, které jsou složeny z neziskovek, které působí v té konkrétní věznici. A moje zkušenost je taková, že to vždycky byla jen formální věc.“¹²⁷ Nezbyvá tedy než doufat, že

---

¹²⁴ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 13

¹²⁵ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 10

¹²⁶ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 3

¹²⁷ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 1

v tomto případě je za zřízením poradního orgánu nejen snaha hezky se prezentovat, ale také snaha něco skutečně změnit k lepšímu.

8.3 Realita ve věznicích

Výpovědi respondentů z obou skupin naznačují, že realita ve věznicích není totožná s dojmem, jaký by mohl člověk získat při prohlížení prezentace Vězeňské služby na jejich webových stránkách. Pracovníci, kteří by se měli věnovat individuální práci s vězni, k tomu vzhledem ke své přetíženosti nemají šanci. Jeden z respondentů, sociální kurátor, který si přál zůstat v anonymitě, se vyjádřil v tom smyslu, že péče spočívá pouze v zajištění toto nejzákladnějšího a z velkého množství administrativy. Shoduje se v tom s reakcí jiného respondenta z NNO na můj dotaz po individuální práci s vězni: „*Individuálně, to neexistuje. A vedle toho musí dělat obrovskou administrativu.*”¹²⁸

Někteří z respondentů, kteří navštěvují své klienty ve věznicích se, vyjadřovali velmi negativně o materiálních podmínkách a absurdních situacích: „*Já třeba vím, když jsem jezdila na návštěvy do věznice, tak ten můj známý chtěl pracovat, ale práce ve věznicích není a je za odměnu. Když se slušně chovají, dostanou možnost jít do práce, jinak ne. Mají kroužky, do kterých se mohou přihlásit. Představte si, třeba turistický kroužek! Vtip! Měli ho nahlášen a nula členů a nic. Pak vaření, počítačový kroužek. Tam on se hned nahlásil. Nojo, jenže oni měli deset počítačů zavřených ve skříni v místnosti a ta místnost nebyla za dva roky otevřena, protože nebyl nikdo, kdo by s tím uměl. Ale v rámci programu od EU se koupilo deset počítačů, na webu mají napsáno počítačová třída. Když nechtěli, aby vězni měli spojení se světem, nemuseli tam zavádět internet, ale mohli to přece používat na psaní dopisů, kdyby tam byla tiskárna. Ale vždycky se ta učebna ukazovala, když přišla kontrola. ...*”¹²⁹

Žádný z respondentů se nevyjádřil v tom smyslu, že věří, že resocializační programy ve věznicích nyní fungují efektivně a stát tak plní jeden z hlavních cílů výkonu trestu odnětí svobody: „*Ale prosím vás..To říkají všichni moudří lidé, že vězení nikoho nenapraví.*”¹³⁰

---

¹²⁸ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 1

¹²⁹ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 7

¹³⁰ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 10

Jiná odpověď na můj dotaz, zda tyto programy nejsou efektivní, zněla: „*Absolutně. Oni většinou, když mají možnosti něco ukázat ve sdělovacích prostředcích, tak jedou do jedné věznice, která je připravována pro předvýstupní pobyt, tam to opravdu vypadá jako hotelové typy dvoulůžkových pokojů se záclonkami. Naštve to celou veřejnost, všichni potom řvou, jak si ti vězni dobře bydlí. Ale to je dvacet lidí z těch šesti tisíc.*“¹³¹ Jiní poukazovali obzvláště na značné nedostatky v oblasti postpenitenciární péče: „*Po výkonu trestu určitě ne, tam je obrovská propast, to je to nejslabší místo celého systému. ... Ve věznicích jsou předvýstupní oddělení, ale je to pořád ve vězení, ten člověk je vězeň jako kdokoliv jiný. Jsou určité podmínky, za jakých tam může jít, má tam lepší vybavení. Pracuje se s nimi lépe, záleží, kdo tam je. V našem případě je tam pedagožka, která se o ně stará velmi dobře, mohou chodit na vycházky a seznamovat se nějak se světem. Ovšem vycházka na 3 hodiny v kavárně, to je jiná situace než když vyjde z výkonu trestu a musí se o sebe starat. Tam je pak ostrý stříh a tam péče chybí. Konec trestu a začátek zcela odlišné situace.*“¹³²

Mimo záznam jsem se také opakovaně setkala s poukazem na dosti neefektivní využívání finančních prostředků, které mají věznice k dispozici. Byl zmíněn projekt učiliště při jedné z věznic, které zdánlivě vykazuje velké úspěchy v rekvalifikaci vězňů, neboť každý rok rozdá několik set výučních listů. Ovšem dle slov dvou respondentů tito vězni ve skutečnosti místo výuky sledují filmy a nenaučí se vůbec nic, zkrátka jen dostanou potvrzení o něčem, co neumí. Tato tvrzení spolu s dalšími jasně naznačila, že některé aktivity, probíhající ve věznicích v rámci programů zacházení vězňů, směřující k jejich rekvalifikaci a resocializaci, jsou ve značné míře formálního charakteru, vězeň si splní účast a prokáže tak dobrou vůli, což se mu započte k výstupnímu hodnocení (a může mu přilepšit při žádosti o podmíněčné propuštění), věznice má „papírově“ splněné určité penzum aktivit a všichni jsou spokojeni, aniž by však takové konání mělo jakýkoliv hlubší dopad. Nutno poznamenat, že přístup vězňů bývá také často motivován právě osobním prospěchem: „*Slabinou programů je, že vězňům se účast zanáší do hodnocení, takže i ta motivace je různá. Ale to se nedá eliminovat a nemůžete každého podezírat. U*

---

¹³¹ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 7

¹³² Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 12

někoho to poznáte, ale ne u všech. .. Oni v tom prostředí musí taktizovat a přežít, tak je pochopitelné, že se tak chovají. ¹³³

8.4 Překážky

Kromě některých nevstřícných jednotlivců z řad zaměstnanců věznic či úřadů je dle slov respondentů jednou z hlavních překážek působení NNO z dlouhodobého hlediska problém financování působení NNO. Finanční nezávislost je pro některé NNO zásadním principem jejich práce: *„Tyhle organizace já obdivuji. Já zas dělám jiné věci, které mi umožňují být nezávislej a jít do větších střetů.“* ¹³⁴ Jiné se snaží o vícezdrojové financování a hledají nové možnosti, snaží se například mediálně zviditelnit (Rubikon,o.s. chystá výraznější mediální kampaň, zapojující mediálně známou osobnost). I zde platí problém, typický pro NNO obecně a tím je obtížnost plánování aktivit v dlouhodobějším měřítku při nejistotě finančních zdrojů. Jeden z respondentů (který není pracovníkem NNO) to vyjádřil velmi přesně: *„Těžko mohou dělat něco koncepčního, když nevědí, jak na tom budou příští rok. Neexistuje tu politika, že by někdo řekl, že tu a tu službu chce podporovat, vyzkouší si nějakou neziskovku a když se osvědčí, udělají s ní třeba pětiletý kontrakt. Takhle koncepčně se prostě nepracuje, to se tu nedělá. Takže pro neziskovku je pak těžké něco plánovat.“* ¹³⁵

Jak jsem již uvedla, jsem si vědoma rozsahu celé problematiky a faktu, že pouze jednotlivci z řad NNO či pracovníků věznic nezmění celou situaci. Nastavení rámce pro jejich působení je dáno legislativou, impulz ke změně by tedy měl pocházet především od politiků. Značné rezervy tak vidím v oblasti lobbingu, seznamování veřejnosti a politiků s tím, jaká je realita a proč je v zájmu celé společnosti pracovat s vězni a snižovat recidivu. K tomu je zapotřebí vůle a snahy nejen ze strany NNO, ale právě ze strany těch, kteří mohou věci měnit: *„Tohle je sektor, který neprodukuje žádný profit, jen se tam solí peníze. V době, kdy převládají ekonomické pohledy je pak spíš snaha na vězeňství ušetřit. Stát, a myslíme tím politiky je v tomhle krátkozraký. Oni to vidí jen na svoje jedno období. Málokdy jinak. Skandinávské země si řekly, že srazí recidivu na polovinu a za 15 let se jim to povedlo. Ale spojil se tam stát s penitenciárními odborníky, s odborníky*

¹³³ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 12

¹³⁴ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 5

¹³⁵ tamtéž

*z trestněprávní oblasti, s neziskovkami a společností. Pak společnost i rozumí tomu, proč se do toho investuje a sama vytváří určitý tlak, chápe, že není možné člověka zavřít a pak pustit, že je tu velké riziko, že bude dál páchat kriminalitu. Vnímání společnosti je tam dál. .. Teď po amnestii se propuštělo, zavřela se jedna věznice. Ale při stejné trestní politice máme spočítané, máme na to analýzy, že zhruba po dvou a půl letech budou zpátky. Teď je čas, aby se ty věci přetransformovaly, vyhodnotilo se, co se osvědčilo a co ne. Když se to neudělá, za tři roky budeme řešit stejnou situaci. Akorát že to už bude řešit jiný ministr, nemyslí se dlouhodobě.*¹³⁶

9. Doporučení

Na závěr této práce bych ráda své postřehy shrnula v několik konkrétních doporučení, která by mohla být jak pro NNO působící v českém vězeňství, tak pro státní organizace a jejich zaměstnance určitou inspirací. Důvody formulace právě těchto závěrů jsem uvedla v předchozím textu, zde se tedy omezím na jednotlivé body.

- Výzkum této práce ukázal, že je stále **nedostatek poskytovatelů kontinuální a systematické postpenitenciární péče**. NNO by se měly zaměřit intenzivněji právě tímto směrem a stát by jim v tom měl být nápomocen, ať již finančně či systémově. Existují příklady ze zahraničí, kde jsou NNO partnerem věznic již ve fázi, kdy vězni ukončují výkon trestu odnětí svobody a přecházejí do jakéhosi tréninkového centra, které je systematicky připravuje na příchod do života na svobodě a na jinou realitu, která je tam čeká. Pobyt v něm je jim započítávám do výkonu trestu. Tato zařízení mohou mít podobu jakýchsi **domů na půl cesty**, což je služba, která v ČR zcela chybí. Pochopitelně i zde narážíme na řadu dalších aspektů, například chybějící legislativu či podporu veřejnosti. Ze strany NNO by provozování takového zařízení vyžadovalo kromě dalšího velmi profesionální a odborný přístup, z obou stran pak schopnost efektivně komunikovat a nezapomínat na to, že **mají také společný cíl a tím je práce s klientem** a jeho resocializace.

- Stávající NNO by se měly (s ohledem na typ své činnosti) snažit **více pracovat s veřejností a zainteresovanými osobnostmi z řad politiků**. Problematika vězeňství

---

¹³⁶ Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů – Rozhovor č. 13

není dostatečně medializována jako něco, co je nutno řešit, společnost není obeznámena s důvody, proč by se vězňům mělo pomáhat. Užitečným krokem ve smyslu hesla „v jednotě je síla“ se zdá být síťování, spolupráce a společné vystupování NNO navenek.

- Ty NNO, které se ve větší míře setkávají s nevstřícným přístupem ze strany jednotlivých věznic, by se měly více zaměřit na „**ztransparentnění**“ své činnosti – respondenti z NNO, které systematicky seznamují zaměstnance věznic se svojí činností a s příklady dobré praxe uvádějí, že to velmi prospělo vzájemným dobrým vztahům.
- V rámci postpenitenciární péče vidím jako důležité aktivní **hledání potenciálních zaměstnavatelů** osob po výkonu trestu odnětí svobody, kterým by měl být poskytnut dostatečný informační servis a metodologické vedení a také motivace. Vytváření dotovaných pracovních míst pro pečlivě vybrané motivované jedince se systémem efektivní kontroly by mohlo být jednou z cest.
- Pro efektivní fungování postpenitenciární i penitenciární péče je nutná vzájemná spolupráce všech subjektů. Aby jednotlivci měli vůli spolupracovat, je nutno je motivovat a vzdělávat, pracovat s nimi. Stejně tak vidím značné **rezervy Vězeňské služby v práci s vlastními zaměstnanci věznic**, kteří mohou na vězně v denním kontaktu do značné míry působit a kteří jsou ve velké míře ohroženi ztrátou motivace, vyhořením a sami jsou často „prizonizováni“.
- V případě méně závažných trestných činů by bylo vhodné **ve větší míře užívat trestů alternativních vůči trestu odnětí svobody**.
- Pro státní organizace a představitele politické scény platí doporučení, aby měli na zřeteli **skutečný účel** svých aktivit v oblasti vězeňství, nevnímali vězně jen jako homogenní masu lumpů a číslo v tabulce, ale **přemýšleli v delším časovém horizontu**, než je jejich funkční období.

Seznam použité literatury a jiných zdrojů

LITERATURA A ANALYZOVANÉ DOKUMENTY:

- Alan, Josef (ed.). 1995. *Dialogy o občanské společnosti.*, Praha: SLON.
- Biedermanová, Eva, Petras, Michal. 2011. Martin Cejp (ed.). „The possibilities and problems involved in the resocialisation of inmates and the effectiveness of treatment programmes“. In *Selected results of research activities of ICPS in the years 2008-2011*. Prague: Institute of criminology and social prevention, s. 9-12. [cit. 17. 3. 2013]. Dostupné z: <<http://www.ok.cz/iksp/publikace.html#s2012>>
- Blanda, Robert, Markéta Prunerová. „Jaká bude budoucnost českého vězeňství?“ In *České vězeňství 1/2001*. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/2011/CV1_2011_web.pdf>
- Comitee for the prevention of torture. 2010. *Report and government response*. Dostupné z: <<http://www.cpt.coe.int/documents/cze/cze.htm>>
- *Česká justice*. Český rozhlas 6. dostupný z: <http://www.rozhlas.cz/radionaprani/archiv/?p_po=1979>
- Český helsinský výbor. 2006. *Zpráva CHV o vězeňství 2003 – 2005* Praha: Český helsinský výbor. Dostupné z: <<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2006051103>>
- Čobanová, Kristýna. 2008. *Profesionální duchovní služba v českých věznicích*. Nепublikovaná diplomní práce. Praha: FHS UK.
- *Evropská vězeňská pravidla*. 2006. Příloha časopisu *České vězeňství 1/2006*. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Publikace/Evropsk%C3%A1%20v%C4%9Bze%C5%88sk%C3%A1%20pravidla.pdf>
- Fischer, Slavomil, Jiří Škoda. 2009. *Sociální patologie. Analýza příčin a možností ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada.

- Francek, Jindřich. 1999. *Zločin a trest v českých dějinách*. Praha: Rybka publishers.
- Generální ředitelství Vězeňské služby ČR. 2003. *Evropské vězeňské systémy. Sborník referátů z mezinárodní konference*. 2003. Praha: Generální ředitelství Vězeňské služby ČR.
- Generální ředitelství Vězeňské služby ČR. 2004. *Evropské vězeňské systémy. Sborník referátů z mezinárodní konference*. 2004. Praha: Generální ředitelství Vězeňské služby ČR.
- Glaser, Daniel. 1964. *The effectiveness of a Prison and Parole System*. University of Illinois: The Bobbs-Merrill Company, Inc..
- Hála, Jaroslav. 2007. *Bolest a naděje vězení. Penologické eseje*. Praha: TRITON.
- Hampalová, Sylva. 2007. *Asociace poskytovatelů penitenciárních a postpenitenciárních služeb, o.s.: zdůvodnění vzniku a návrh náplně činnosti*. Nепublikovaná bakalářská práce. Praha: FF UK.
- Hanuš, Bohuslav. 2005. *Primární základy penologie*. Praha: Vysoká škola Jana Amose Komenského s.r.o.
- *Historická penologie*. Ročník časopisu 2013. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Historicka%20penologie/2013/HPp_2013.pdf
- Hrnčíř, Luděk. 2008. *Postpenitenciární zacházení a prevence recidivy*. Nепublikovaná diplomová práce. Praha: Právnická fakulta UK.
- Chenail, Ronald J. 1998. "Jak srovnat kvalitativní výzkum do latě", Biograf 15-16, s.29-37.
- International Centre For Prison Studies. 2009. *World Prison Population List 8th edition*. dostupné z: <http://www.prisonstudies.org/info/downloads.php?searchtitle=&type=3&month=1&year=2009&lang=0&author=&search=Search>
- International Centre For Prison Studies. 2011. *World Prison Population List 9th edition*. dostupné z: http://www.prisonstudies.org/images/news_events/wppl9.pdf

- Jiříčka, Jan. *Více telefonování, koutky pro děti. Blažkovi rádci chtějí zlidštit vazbu.* Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/navrh-na-zmeny-ve-veznicich-dfl-/domaci.aspx?c=A130430_183724_domaci_jj> [cit.30.4.2013]
- Joutsen, Matti. 1995. *Systémy trestní justice v Evropě: Finsko.* Neprodejné studijní materiály. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Kaiser, Günther. 1994. *Kriminologie.* Praha: C.H.BECK.
- Karabec, Zdeněk (ed.). 2003. *Restorativní justice. Sborník příspěvků a dokumentů.* Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Dostupné z: <www.ok.cz/iksp/docs/296.pdf>
- Karabec, Zdeněk, Simona Diblíková, Radka Macháčková. 2000. *Krátkodobé tresty odnětí svobody. Závěrečná studie z výzkumu.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- *Koncepce rozvoje vězeňství v ČR.* 1998. Příloha časopisu České vězeňství č.1/1998.
- Konstantinovičová, Věra. 2012. *Problematika sociálního začleňování osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody.* Nepublikovaná diplomová práce. Praha: FSV UK. Institut sociologických studií.
- Marešová, Alena a kol. 2011. *Kriminální recidiva a recidivisté.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Dostupné z: <<http://www.ok.cz/iksp/docs/394.pdf>>
- Ministerstvo spravedlnosti. 2012. *Vývoj uložených a nařízených trestů domácího vězení prosinec 2011 – srpen 2012.* Dostupný z: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5266&d=310180>>.
- Nedorost, Libor. 1995. *Vězeňství a správa vězeňství v ČR.* Brno: Masarykova univerzita.
- Novotná, Andrea. *Továrny na recidivu.* In Nový Prostor č. 403. Dostupné z: <<http://novyprostor.cz/clanky/403/tovarny-na-recidivu.html>>
- Novotný, Oto, Josef Zapletal a kol. 2001. *Kriminologie.* Praha: Eurolex Bohemia.
- Ouředníčková Lenka. 2000. „New developments in probation and mediation in the Czech Republic“. In *Newsletter of the European forum for victim-offender mediation and restorative justice. November 2000, Volume 1, Issue 2.* Dostupné z: <http://www.euforumrj.org//assets/upload/Vol01_Issue02.pdf>

- Penal Reform International. 2002. *Ten-Point Plan to Reduce Prison Overcrowding*. Penal Reform International. Dostupné z: <<http://www.penalreform.org/files/10-pt%20plan%20overcrowding.pdf>>
- Petrboková, Lenka. 2010. *Mentor, jeho význam a příprava pro práci s osobami propuštěnými z výkonu trestu odnětí svobody*. Nepublikovaná diplomní práce. Praha: FF UK.
- *Poslání a organizační struktura probační a mediační služby /mezinárodní diskusní fórum/*. 1997. Příloha č. 1 časopisu České vězeňství č.1/1999. Praha.
- Přesličková Hana, Radek Gajdoš, Miroslav Krutina. 2003. *Obecně prospěšné práce a další instituty restorativní justice*. Informativní brožura pro obce, nevládní organizace a účastníky trestního řízení. Praha: Český helsinský výbor. Dostupné z: <<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2004012901>>
- *Statistická ročenka Vězeňské služby ČR*. 2011. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2011.pdf>
- Svenson, Bo. *Systémy trestní justice v Evropě: Švédsko*. 1995. Neprodejně studijní materiály. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Rozum, Jan (ed.) 1996. *K problematice alternativních trestů a opatření*. Neprodejně studijní materiály. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Scragg, Terry. 1997 *Cesty partnerství: Vztahy mezi neziskovými organizacemi a veřejnou správou v oblasti sociální a zdravotní péče. Zpráva o projektu Sociální péče v demokracii*. Praha: Informační centrum nadací a jiných neziskových organizací.
- Skovajsa, Marek a kol. 2010. *Občanský sektor. Organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál.
- *Statistiky kriminality Policie ČR*. Dostupné z: <<http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>>
- *Stenografický zápis z veřejného slyšení na téma Vězeňství v České republice*. 2000. Příloha časopisu České vězeňství č.2/2000.
- Stern Vivien (ed.). 2002. *Developing alternatives to prison in central and Eastern Europe and central Asia. A Guidance Handbook*. COLPI Paper No.6. 2002. COPLPI – Constitutional & Legal policy institute.

- Šťastný, Roman, Bronislav, Matulík. 2010. *Diesel II. Brutální síla podsvětí, kriminál, křest. Autentický příběh, který ještě neskončil.* Návrat domů
- Šámal, Pavel. 1992. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému.* Příručky ministerstva spravedlnosti ČR. Svazek 53. Neprodejný materiál pro úřední potřebu. Praha: SEVT.
- Švaříček, Roman; Šed'ová, Klára a kol. 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách.* Praha: Portál.
- Tombová, Silvie. *Mnoho mříží, mnoho příběhů.* In Nový Prostor č. 403. Dostupné z: <<http://novyprostor.cz/clanky/403/mnoho-mrizi-mnoho-pribehu.html>>
- United Nations. 1955. *Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners.* United Nations. Dostupné z: <<http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b36e8.html>>
- United Nations. 1985. *Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures.* United Nations. Dostupné z: <<http://www.uncjin.org/Standards/UNRules.pdf>>
- Univerzita Karlova v Praze, Fakulta humanitních studií, katedra Občanský sektor. *Občanský sektor. Studie a souvislosti.* 2002. Moravský Beroun: Moravská expedice
- Vacek, Eduard ed. 1999. *PROJEKTY. Hledání nových forem zacházení s pachateli /Soubor projektů/.* Příloha časopisu České vězeňství č.2/1999
- Válková, Helena. Josef Kuchta a kol. 2012. *Základy kriminologie a trestní politiky.* Praha: C.H.BECK
- *Vězeňství. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv.* 2010. Kancelář veřejného ochránce práv. Brno.
- Voldán, Michal. 2012. *Problémy současného vězeňství v České republice.* Chrudim: Právnická fakulta UK. .
- Výbor ministrů Rady Evropy. 2003. *Zdokonalování implementace Evropských pravidel o alternativních trestech a opatřeních.* Doporučení (2000)22 vydané Výborem ministrů Rady Evropy 29.listopadu 2000 a zpráva. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Van Dülmen, Richard. 2001. *Divadlo hrůzy. Soudní praxe a trestní rituály v raném novověku.* Praha: Rybka publishers.

- Vězeňská služba ČR. 2015. *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015*. Vězeňská služba ČR. Dostupné z: <http://dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/koncepc_e_do-roku_2015.pdf>
- Vrbňáková, Petra. 2007. *Kvalita života odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody*. Nепublikovaná diplomová práce. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy Univerzity. Katedra speciální pedagogiky
- Walmsley, Roy. 1997. *Vězeňské populace v Evropě a Severní Americe*. Nepronájené studijní materiály. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.

LEGISLATIVA:

Zákon č.555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky

Zákon č.40/2009 Sb., Trestní zákoník,

Zákon č.169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb – Řád výkonu trestu odnětí svobody

Zákon č.257/2000 Sb., o Probační a mediační službě

Zákon č.293 / 1993 sb., o výkonu vazby

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č.109/1994 – Řád výkonu vazby

WEBOVÉ STRÁNKY:

- www.acorus.cz – Acorus, o.s.
- www.aids-pomoc.cz – Dům světla, o.s.
- www.amnesty.cz – Amnesty International
- www.appps.cz/index.php - Asociace poskytovatelů penitenciárních a postpenitenciárních služeb, o.s.
- www.armadaspasy.cz – Armáda spásy, o.s.

- www.asociace.org – Asociace nestátních organizací poskytujících adiktologické a sociální služby pro osoby ohrožené závislostním chováním
- www.azylovedomy.cz – Sdružení azylových domů v ČR, o.s.
- www.bkb.cz – Bílý kruh bezpečí, o.s.
- www.carlsbadergate.eu – Carlsbader GATE, o.p.s.
- www.clovekvtisni.cz – Člověk v tísni, o.p.s.
- www.cpt.coe.int/en/about.htm - European committee for the prevention of torture and inhuman or degrading treatment or punishment
- <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html?jsessionid=f49394c1ec2077b2ed3222a7aee3> – statistika a výkaznictví české justice
- www.cppt.cz – Centrum protidrogové prevence a terapie, o.p.s.
- www.czso.cz – Český statistický úřad
- www.ekipa.cz – Ekipa, o.s.
- <http://emaauzy.webnode.cz/> - Emauzské domy
- www.euforumrj.org/home - European Forum for Restorative Justice
- www.eurofound.europa.eu/areas/industrialrelations/dictionary/definitions/softlaw.htm - Slovník pojmů
- www.eurochips.org/about-us/ - The European Network for Children of Imprisoned Parents (EUROCHIPS)
- www.epea.org – European prison education association
- www.europeansourcebook.org – European Sourcebook of Crime and Criminal Justice
- www.gefaengnisselesorge.de – Německá organizace duchovní péče ve vězeňství
- www.helcom.c – Český helsinský výbor, o.s.
- www.hkp.cz – Hospodářská komora hlavního města Prahy
- www.iirp.or – International Institute for Restorative Practices
- www.in-ius.cz – In Iustitia, o.s.
- www.icpa.ca - International Corrections and Prisons Association
- www.justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti
- www.kiwanis.cz – Kiwanis, o.s.
- <http://kris.a.se/in-english/> - Švédská NNO KRIS
- www.koblov.cz – Nová šance, o.s.
- www.ksrdciklic.cz – K srdci klíč, o.s.

- www.laxus.cz – Laxus, o.s.
- www.libertypeople.cz – Liberty people, o.s.
- www.lighthouse.cz – Lighthouse, o.s.
- www.maharal.estranky.cz – Maharal, o.s.
- www.maltezskapomoc.cz/ - Maltéžská pomoc, o.p.s.
- www.mediafordevelopment.org.uk/prison-media/ - Britská organizace Media for development
- www.mostknadeji.eu – Most k naději, o.s.
- www.muklservis.cz – stránky s praktickými radami pro rodiny uvězněných osob
- www.mvcr.cz – Ministerstvo vnitra ČR
- www.nacro.org.uk – Britská NNO Nacro
- www.nasvobode.cz - Na svobodě, o.s.
- www.neziskovky.cz – portál neziskového sektoru
- www.odchazim.cz – stránky pro mladé lidi odcházející z dětských domovů
- www.ok.cz/iksp/ - Institut pro kriminologii a sociální prevenci
- www.ops.cz/pomoc-obetem-trestnych-cinu - Občanské poradenské středisko, o.p.s.
- www.podaneruce.cz – Podané ruce, o.s.
- www.prisonfellowship.cz – Mezinárodní vězeňské společenství, o.s.
- www.prisonstudies.org – International Centre for Prison Studies
- www.penalreform.org – Penal Reform International
- www.policie.cz – Policie ČR
- www.portal.justice.cz – oficiální server českého soudnictví (Ministerstvo spravedlnosti ČR, soudy, státní zastupitelství, Probační a mediační služba ČR, IKSP, Vězeňská služba aj.)
- www.pmcrcz.cz – Probační a mediační služba
- www.reintegrace.cz – Projekt centra podpory podnikání Praha, o.s.
- www.reformajustice.cz – stránky Ministerstva spravedlnosti ČR
- www.restartcesko.cz – projekt Sdružení VIA
- www.restorativejustice.org - Prison Fellowship International Centre For Justice and Reconciliation – Křesťanská organizace Prison Fellowship International s mezinárodní působností
- www.restorativejustice.com – Restorative justice hosted by Dr. Tom Cavanagh – stránky zaměřené na restorativní justici ve školství

- www.restorativnijustice.cz – projekt pro oběti trestných činů realizovaný Probační a mediační službou ČR a Asociací občanských poraden
- www.rodinyveznu.cz – fórum pro rodiny vězňů
- www.romodrom.cz – Romodrom, o.s.
- www.rosa-os.cz – Rosa, o.s.
- www.rubikoncentrum.cz – Rubikon centrum, o.s.
- www.sananim.cz – Sananim, o.s.
- www.spj.cz – Sdružení pro probaci a mediaci v justici (dnešní Rubikon centrum)
- www.spoleksalamoun.com – Spolek Šalamoun, o.s.
- www.sweb.cz/penologie.hala - Stránky penologa J. Hály
- www.vdpcr.eu – Vězenská duchovenská péče ČR
- <http://vezeni.podaneruce.cz/> - Podané ruce, o.s.
- www.workingchance.org/index.php - Britská NNO Working chance
- www.worldsocietyofvictimology.org – Světová viktimologická společnost
- www.zabranou.cz – Za branou, o.s.

Seznam příloh

1. World prison population list
2. Mapa věznic, vazebních věznic a detenčních ústavů v ČR
3. Okruhy otázek pro respondenty z řad OOS
4. Okruhy otázek pro respondenty ze státních organizací
5. Seznam respondentů
6. Přepisy rozhovorů

Příloha č. 1 World Prison Population List (ninth edition)¹³⁷

World Prison Population List (ninth edition)

Table 4 EUROPE

	Prison population total (no. in penal institutions incl. pre-trial detainees)	Date	Estimated national population	Prison population rate (per 100,000 of national population)	Source of prison population total
Northern Europe					
Denmark	4,091	1/4/11	5.56m	74	NPA
Estonia	3,405	28/3/11	1.34m	254	Ministry of Justice
Finland	3,189	1/1/11	5.38m	59	NPA
Iceland	189	1/11	315,900	60	NPA
Ireland	4,495	5/11	4.49m	100	Department of Justice & Equality
Latvia	7,055	1/1/10	2.25m	314	NPA
Lithuania	9,139	1/1/11	3.31m	276	NPA
Norway	3,602	1/5/11	4.94m	73	NPA
Sweden	7,106	1/10/10	9.32m	78	NPA
United Kingdom					
– England & Wales	84,883	15/4/11	55.44m	153	Ministry of Justice
– Northern Ireland	1,628	25/4/11	1.81m	90	NPA
– Scotland	8,000	29/4/11	5.24m	153	NPA
Faeroe Is. (Denmark)	11	avrgs 09	48,850	23	Danish NPA
Guernsey (UK)	69	31/12/10	66,200	104	Guernsey prison administration
Isle of Man (UK)	97	31/12/10	80,000	121	Isle of Man prison administration
Jersey (UK)	192	25/11/10	93,100	206	Jersey prison administration
Southern Europe					
Albania	4,482	1/9/09	3.19m	141	C of E Annual Penal Statistics
Andorra	61	31/12/10	83,700	73	Ministry of Justice & the Interior
Bosnia & Herzegovina					
– Federation	1,671	31/12/10	2.3m	73	US State Dep't human rights report
– Republika Srpska	1,046	31/12/10	1.4m	75	Rep. Srpska prison administration
Croatia	5,165	1/1/11	4.42m	117	NPA
Cyprus	883*	1/9/09	801,100*	110	C of E Annual Penal Statistics
	*Does not include the internationally unrecognised Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC).				
Greece	11,547	1/12/09	11.3m	102	NPA
Italy	67,615	28/2/11	60.68m	111	Ministry of Justice
Kosovo/Kosova	c. 1,450	31/12/10	2.20m	c. 66	US State Dep't human rights report
Macedonia (F Yug Rep)	2,329	11/10	2.04m	114	Ombudsman, Macedonia
Malta	583	4/10	417,800	140	Ministry of Justice & Home Affairs
Montenegro	1,438	10/10	633,700	227	US State Dep't human rights report
Portugal	12,038	1/5/11	10.65m	113	NPA
San Marino	2*	1/9/09	30,750	0*	C of E Annual Penal Statistics
	*By agreement with Italy, most persons imprisoned by San Marino are held in Italian prisons.				
Serbia	12,000	28/3/10	7.30m	164	Ombudsman, Serbia
Slovenia	1,304	31/12/10	2.06m	63	NPA
Spain	73,459	29/4/11	46.20m	159	NPA
Gibraltar (UK)	50	31/12/09	29,500	169	Gibraltar prison administration
Western Europe					
Austria	8,658	avrgs 10	8.39m	103	NPA
Belgium	10,561	1/3/10	10.85m	97	Ministry of Justice
France	89,655*	1/7/08	62.10m*	96	NPA
	*Metropolitan France, excluding departments and territories in Africa, the Americas and Oceania.				
Germany	69,385	30/11/10	81.62m	85	German Federal Statistical Office
Liechtenstein	7*	avrgs 10	36,050	19*	US State Dep't human rights report
	*By agreement with Austria, some persons imprisoned by Liechtenstein are held in Austrian prisons.				
Luxembourg	706	1/6/10	507,200	139	NPA
Monaco	23*	1/9/09	33,000	70*	C of E Annual Penal Statistics
	*By agreement with France, some persons imprisoned by Monaco are held in French prisons.				
Netherlands	15,604	30/4/10	16.61m	94	NPA
Switzerland	6,181	1/9/10	7.80m	79	Swiss Federal Statistical Office
Europe/Asia					
Armenia	4,807	avrgs 10	3.09m	156	Ministry of Justice
Azerbaijan	20,470	1/9/09	8.96m	228	C of E Annual Penal Statistics
Georgia	23,996*	30/4/11	4.39m*	547	NPA, via Penal Reform International
	* Does not include Abkhazia and South Ossetia, which have declared independence from Georgia.				
Russian Federation	806,100	1/5/11	141.93m	568	NPA
Turkey	124,074	30/4/11	73.95m	168	NPA

Table 4 cont. EUROPE

	Prison population total (no. in penal institutions incl. pre-trial detainees)	Date	Estimated national population	Prison population rate (per 100,000 of national population)	Source of prison population total
Central and Eastern Europe					
Bolarus	36,533	1/6/09	9.59m	381	Parliamentary Committee Chairman
Bulgaria	9,071	1/12/09	7.58m	120	NPA
Czech Republic	23,028	27/4/11	10.56m	218	NPA
Hungary	16,537	12/10	10.00m	165	NPA
Moldova	6,324*	1/1/11	3.56m*	178	NPA
*Does not include the internationally unrecognised Transdniestria/Transnistria/Pridnestrovie.					
Poland	83,401	30/4/11	38.21m	218	NPA
Romania	29,126	26/4/11	21.41m	136	NPA
Slovakia	10,031	31/12/10	5.44m	184	NPA
Ukraine	154,027	1/1/11	45.60m	338	NPA

Table 5 OCEANIA

	Prison population total (no. in penal institutions incl. pre-trial detainees)	Date	Estimated national population	Prison population rate (per 100,000 of national population)	Source of prison population total
Australia	29,700	30/6/10	22.34m	133	Australian Bureau of Statistics
Fiji	1,150	1/9/10	855,000	135	NPA
Kiribati	102	8/10	100,300	102	US State Dep't human rights report
Marshall Islands	43	12/10	63,500	68	Ministry of Justice
Micronesia, Fed States of	100	31/12/10	111,200	90	US State Dep't human rights report
Nauru	20	31/12/10	14,400	139	US State Dep't human rights report
New Zealand	8,755	31/3/11	4.41m	199	NPA
Palau	79	/10	20,900	378	US State Dep't human rights report
Papua New Guinea	4,268	31/12/10	6.97m	61	US State Dep't human rights report
Samoa	300	31/12/10	179,000	168	US State Dep't human rights report
Solomon Islands	265	31/12/10	542,000	49	US State Dep't human rights report
Tonga	159	31/12/10	104,200	153	US State Dep't human rights report
Tuvalu	8	10/10	10,000	80	US State Dep't human rights report
Vanuatu	187	9/3/10	246,000	76	NPA
American Samoa (US)	132	31/12/08	66,750	198	US Bureau of Justice Statistics
Cook Islands (NZ)	27	4/05	21,400	126	NPA
French Polynesia (France)	404	1/10/07	264,400	153	French Ministry of Justice
Guam (US)	559	12/7/10	176,000	318	Guam prison administration
New Caledonia (France)	326	1/10/07	245,000	133	French Ministry of Justice
Northern Mariana Is. (US)	124	31/12/08	87,600	142	US Bureau of Justice Statistics

Abbreviations

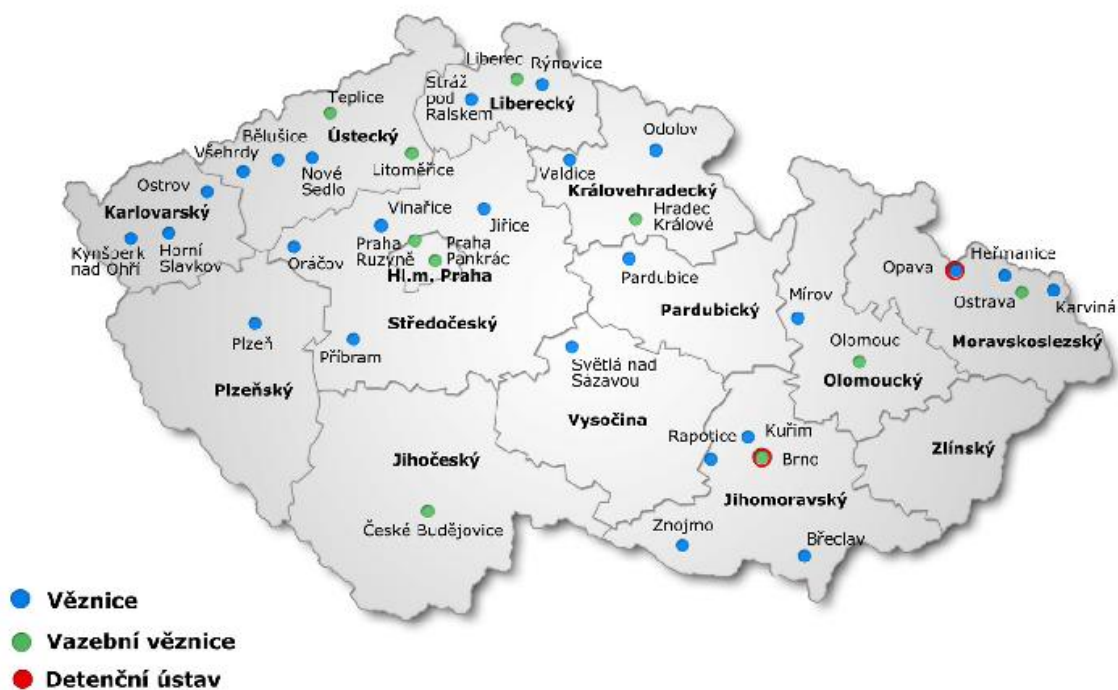
C of E	Council of Europe
CPT	Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment
ILANUD	United Nations Latin American Institute
NPA	National prison administration

Roy Walsley is a consultant to the United Nations and an Associate of the International Centre for Prison Studies (ICPS), University of Essex. At ICPS he is director of the World Prison Brief, a comprehensive database of information on the prison systems of the world, which is available free of charge at www.prisonstudies.org

He has also produced the World Female Imprisonment List (2006) and the World Pre-trial/Remand Imprisonment List (2008), which complement the World Prison Population List and the World Prison Brief and were both published by ICPS.

International Centre for Prison Studies 1st Floor The Merchant Centre 1 New Street Square London EC4A 3BF	Tel: 00 44 (0) 20 7842 8505 Website www.prisonstudies.org Email admin@icps.essex.ac.uk	University of Essex

Věznice, vazební věznice a detenční ústavy v ČR

¹³⁸http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/image/Tiskov%C3%A9%20odd%C4%9Blen%C3%AD%20G%C5%98%20VS/st%C3%A1l%C3%A9/mapky/mapaV20131600.jpg

Příloha č. 3 Okruhy otázek pro OOS

Pojem OOS znamená organizace občanské společnosti neboli „neziskovky“, tj. občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadace i církevní organizace.

- I. Minulost – sledování změn v čase
  - Jaké byly začátky Vašeho působení v oblasti vězeňství?
  - Jaký byl přístup vedení věznic k Vaším aktivitám?
  - Jaký byl přístup samotných vězňů?
  - Kde vidíte hlavní změny od doby, kdy jste svoji činnost zahájili?

- II. Současnost – překážky, vztah ke státním institucím a ostatním OOS, financování, zpětná vazba
  - Jak byste zhodnotili své nynější působení?
  - Co by se mělo změnit, aby vaše práce byla efektivnější, úspěšnější?
  - Jak byste popsali vztah vaší organizace se státními organizacemi a jejichmi pracovníky (s vedením věznic, Vězeňskou službou, sociálními pracovníky, úřady..)?
  - Jaká zpětná vazba mezi vámi existuje, jak je např. přijímána případná kritika z vaší strany?
  - Jaké jsou vaše vztahy s jinými OOS působícími ve vězeňství?
  - Jakým způsobem financujete svoji činnost?
  - Cítíte se být vnímáni jako relevantní partner ze strany státu?

- III. Vězni – motivovanost, přístup
  - Jaký je přístup ze strany odsouzených, míra jejich motivace?
  - Jaké jsou nejčastější problémy, s nimiž se na vás obrací?
  - Jak získáváte zpětnou vazbu na vaši práci s nimi?

- IV. Budoucnost – perspektivy
  - Jak vidíte svoji další činnost, jaké jsou vaše plány do budoucna?
  - Kde si myslíte, že by byla potřeba, aby se OOS více zapojily? Je to reálné? Proč?

Příloha č. 4 Okruhy otázek pro státní organizace

Zkratkou OOS mám na mysli organizace občanské společnosti neboli neziskové organizace, tedy občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadace i církevní organizace.

Okruhy otázek pro státní organizace

- I. Minulost – sledování změn v čase
  - Jaké byly Vaše první zkušenosti s OOS ve vězeňství?
  - Domníváte se, že se role OOS nějak v průběhu času nějak změnila? Jak?
  - Změnily se v průběhu času nějak aktivity OOS ve vězeňství?
  - Kde vidíte hlavní změny v přístupu státních organizací (vedení věznic, Vězeňské služby, úřadů..) k OOS?

- II. Současnost – překážky, vztah ke státním institucím a ostatním OOS, financování, zpětná vazba
  - Jaký má smysl působení OOS ve vězeňství?
  - Jak byste zhodnotili své nynější vztahy s OOS? Jakým způsobem probíhá spolupráce a jak ji hodnotíte?
  - Co by se mělo změnit, aby vaše spolupráce byla efektivnější, úspěšnější?
  - Jaká zpětná vazba mezi vámi existuje, jak je např. přijímána případná kritika?
  - Vnímáte OOS jako relevantního partner ve vaší práci?

- III. Vězni – motivovanost, přístup
  - Jaký je přístup ke spolupráci s OOS ze strany odsouzených, míra jejich motivace?
  - Motivujete je nějak ke spolupráci s OOS? Pakliže ano, jak?

- IV. Budoucnost – perspektivy
  - Co by se mělo v působení OOS ve vězeňství změnit?
  - Kde si myslíte, že by bylo potřeba, aby se OOS méně/více zapojily?

Děkuji za Váš čas a ochotu!

Příloha č. 5 Seznam respondentů

Rozhovor číslo	Jméno	Organizace (pozice)
1.	Mgr. František Valeš	Český helsinský výbor (bývalý člen předsednictva)
2.	Mgr. Jan Frank	Za branou, o.s. (předseda sdružení)
3.	Mgr. Milan Svoboda	Kancelář veřejného ochránce práv (právník oddělení dohledu nad omezováním osobní svobody)
4.	Kristýna Makovcová	Rubikon centrum, o.s. (koordinátorka vězeňských programů)
5.	Petr Schnneedörfler	Lighthouse, o.s. (spoluzakladatel)
6.	Anonymně	sociální kurátor
7.	Mgr. Hana Jirkalová	Na svobodě, o.s. (místopředsedkyně)
8.	Anonymně	Věznice Horní Slavkov , kancelář ředitele (dotazník)
9.	Bronislav Matulík	Vězeňská duchovenská péče, o.s. (dobrovolný duchovní ve věznicích, kazatel Církve bratrské)
	Bc. Jana Matulíková	Vězeňská duchovenská péče, o.s. (dobrovolná duchovní ve věznicích)
10.	Mgr. Bohdan Pivoňka	Vězeňská duchovenská péče, o.s. (člen) + Vězeňská duchovní služba Vězeňské služby ČR (poradce pro duchovní službu, koordinátor)
11.	Anonymně	Věznice Světlá nad Sázavou
12.	Ing. Bc. Pavel Kočnar	Věznice Vinařice (kaplan)
13.	Mgr. Michal Petras	Generální ředitelství Vězeňské služby (metodik)
14.	Kelly Prudek	Mezinárodní vězeňské společenství, o.s. / Prison Fellowship International/ (místopředsedkyně rady)
15.	Mgr. Aleš Vaněk	Laxus, o.s. (vedoucí Centra drogových služeb ve vězení)

Příloha č. 6 Přepisy rozhovorů

Rozhovor č. 1 ze dne 14. 5. 2013

T – Tazatelka Zuzana Zděnková R - Respondent František Valeš /Český helsinský výbor/

Použité zkratky:

ČHV – Český helsinský výbor   **OOS** – organizace občanské společnosti

VS – Vězeňská služba ČR

T: Jaké byly začátky ČHV v oblasti vězeňství, jak se zapojili do oboru a jak ta zkušenost probíhala?

R: U ČHV to bylo hodně ovlivněné tím, že vzniknul už v roce 1988 jako ilegální organizace a od počátku se věnoval vězeňství a problematice politických vězňů. To znamená, vlastně hned od toho okamžiku kdy se přetransformoval na organizaci s mezinárodním prvkem a legalizoval svoji činnost, to byla jedna z oblastí, kterou se zabýval. To znamená, že má za sebou poměrně dlouhou, víc než dvacetiletou zkušenost, kdy po celou dobu se soustavně věnoval vězeňství.

T: Jak se měnil přístup věznic? Byli členové ČHV přijímáni s otevřenou náručí?

R: Určitě nebyli. Bývalí kolegové se podíleli i na porevoluční reformě vězeňství a samozřejmě ze začátku tam byla velká nedůvěra ze strany Vězeňské služby, která se ale změnila v průběhu let. Určitě k tomu hodně přispělo to, že tam byl stabilní tým lidí, kteří se zabývali vězeňstvím a že byli vnímáni, zvláště v některých obdobích, jako opravdu partnerská a profesionální organizace, která do jisté míry mohla VS dávat nějakou zpětnou vazbu, kterou VS sama zohledňovala. Samozřejmě s rezervami a samozřejmě to bylo hodně ovlivněno v průběhu let a hodně i změnami veřejně politickými a ve směřování trestní politiky. A taky konkrétními změnami na úrovni ředitelů VS.

T: Máte pocit, že vždy s každým to bylo trochu jinak, že to bylo ovlivněno jednotlivými osobnostmi ve vedení VS?

R: Určitě, určitě. Nejideálnější období, i ve vývoji vězeňství i ve smyslu otevřenosti ve vězeňství bylo, když byla generální ředitelkou Kamila Meclová. Je pravda, že ke konci její éry se to už začalo trochu uzavírat, její nástupce Luděk Kula byl ze začátku velmi otevřený a velmi brzo se jeho směřování zhroutilo ve smyslu uzavírání věznic a od toho okamžiku se VS čím dál tím víc uzavírá.

T: Je směr nějak centrálně udáván nebo orientace vězeňství skutečně závisí od aktuálního ředitele VS? Co různé dokumenty jako Evropská vězeňská pravidla, jsou inspirací, byť to není závazný dokument?

R: Samozřejmě, VS se snaží přibližovat Evropským vězeňským pravidlům a snaží se jimi každý svůj krok odůvodňovat, ačkoliv ta česká praxe se od Evropských vězeňských pravidel podstatně odchyľuje. Je to hodně ovlivněno tím, že přeci jenom jsou ty pravidelné monitorovací návštěvy, které dělá CPT – Evropský výbor pro zabránění mučení¹³⁹, který je vnímán jako poměrně silný orgán, to má určitě vliv na to směřování. Ale jinak se obávám, že to závisí na konkrétní osobě generálního ředitele. Samozřejmě, že ono by se to mělo odvozovat od osoby ministra, jenomže vězeňství je natolik marginální téma, že v podstatě žádný ministr spravedlnosti, který kdy byl, možná jediné Pospíšil, nikdy neprojevoval o vězeňství faktický zájem.

T: Máte pocit, že mezinárodní organizace nebo i sám ČHV byly opravdu respektovány nebo spíš trpěny a byl nějaký aktivnější zájem o spolupráci, o změnu ze strany státních organizací?

R: Byl tam i aktivnější zájem. Ten se v některých obdobích projevoval, v současné době příliš ne. Byl dokonce i zájem na té úrovni, že v době, kdy ČHV měl peníze dělat různé aktivity, tak dělal systematický monitoring věznic. A tam se projevovala taková spolupráce, že opravdu v okamžiku, kdy byla zpráva z monitoringu, většinou byla projednávána na úrovni generálního ředitele a minimálně některá doporučení, která z ní vyplývala, vedla ke konkrétním opatřením a změnám v tomto prostoru. Krátce poté co nastoupil Kula, tak si zřídil poradní sbor generálního ředitele. Ten byl složen hlavně ze zástupců neziskovek, byl tam zástupce ombudsmana a ten sbor taky ze začátku působil

---

¹³⁹ Poznámka tazatelky: Úplný název zní Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Jedná se o výbor členských států Rady Evropy s evropskou působností. Delegation CPT mají do detenčních zařízení neomezený přístup a neomezené právo s v nich pohybovat. Zdroj: <http://www.cpt.coe.int/czech.htm>

jako instituce, které on bude alespoň do jisté míry naslouchat. Nicméně v okamžiku, kdy tento orgán začal využívat toho, že je respektován, i když je to spekulativní, ale všechno tomu nasvědčuje, tak v ten okamžik už se sbor nikdy nesešel. Byl zrušen.

T: Nedávno vznikl nový poradní orgánu ministra spravedlnosti pro oblast vězeňství, kde jsou také OOS. Jaký je Váš názor na tuto radu?

R: Osobně mám dost nedůvěru ke každému poradnímu orgánu. Já jsem byl v tom poradním orgánu generálního ředitele a vím, jakým způsobem skončil v okamžiku, kdy jsme žádali detailní informace a napadali jsme některé věci, které se týkaly financování a konkrétně veřejných zakázek. Konkrétně to skončilo v okamžiku, kdy se jednalo o tom, že by se prodal areál pankrácké věznice a současně se jednalo o tom, že by se zřídila věznice ve Vidnavě, kde byl koupen areál za dost podivných okolností. Jakmile jsme k tomu chtěli víc informací, tak nás nikdo nechtěl pustit dál. .. Zase na druhou stranu u toho ministerského poradního orgánu v současné době já vidím docela dobrý směr v tom, že náměstek ministra Volák, který má na starosti vězeňství, je poměrně aktivní. Jaká je efektivita toho orgánu nevím. Každý takový krok vypadá pozitivně, ale je tam vždycky riziko toho, že má hlavně symbolizovat „my spolupracujeme.“

T: Jestli to není jen takový pěkný nátěr..

R: Je to pěkný nátěr. Podobné jsou poradní sbory jednotlivých ředitelů věznic, které jsou složeny z neziskovek, které působí v té konkrétní věznici. A moje zkušenost je taková, že to vždycky byla jen formální věc.

T: Jak myslíte, že by se to mohlo změnit? Změní to OOS, které jsou v radě – když mají formální právo, měly by ho nějak uplatňovat víc?

R: OOS by podle mě měly být aktivnější a měl by být aktivnější tím směrem, že za partnera nebudou považovat jen toho, komu dělají poradní orgán, ale budou tu svoji aktivitu směřovat vždycky výš. Pokud je to poradní orgán ministra a ten není úplně aktivní, tak by měly výstupy každého něčeho adresovat premiérovi, poslancům, opozici, aby tam ten tlak byl zvenku. Já se obávám, že hodně těch poradních orgánů končí na tom, že „posedíme si u kávy, popovídáme si..“.

T: Myslíte si, že poradní orgány a OOS v nich na takových poradách mají nějakou reálnou šanci něco ovlivnit, když jsou v konkrétní věznici, takže snad blíže realitě? Nebo je to zase o konkrétní věznici a jejím vedení?

R: To, aby se cokoliv změnilo a aby to prosadili lidé, kteří jsou v tom konkrétním orgánu, jako OOS, vždycky záleží na tom, jestli s tím bude souhlasit ředitel věznice eventuelně jestli s tím bude souhlasit generální ředitel VS.

T: Takže teoreticky se jednotlivé věznice můžou rozvíjet každá zcela různě a nezávisle na sobě?

R: Do jisté míry ano, ten systém není nijak centrálně organizován. Věznice nejsou samostatné organizační složky, ale každá věznice funguje jako samostatná složka. Do jisté míry je to problematické i v tom, že každá věznice poskytuje jiné služby a jiný komfort. To znamená, že některé věznice jsou založeny vyloženě na zaměstnávání, jako třeba Valtice, ale zase nemají žádné programy zacházení. Některé věznice mají programy zacházení, ale zas tam není žádná práce. A jiné věznice neposkytují ani jedno z toho.

T: Takže je to záležitost rozhodnutí každého ředitele, kam on chce směřovat, s kým spolupracovat?

R: Přesně.

T: Je nějaká, která je pozitivním vzorem, kde to funguje lépe?

R: Podle mě vůbec nejpozitivnější vzor je Světlá nad Sázavou, jednoznačně. Ona je specifická tím, že je to ženská věznice, ale na druhou stranu i tím, že tam jsou všechny typy výkonu trestu. To je věznice, která podle mě funguje ze všech věznic nejlíp. Odtamtud pocházela generální ředitelka Meclová, která to celé rozjela, že to je skvělá věznice. Další vedení už nebyla tak optimální. Ale jsou příklady dobré praxe i z mužských věznic jako třeba Horní Slavkov, Stráž pod Ralskem, to byly věznice, které fungovaly.

R: Podílely se na tom do nějaké míry i OOS, které tam působily?

T: Do jisté míry to má vliv. Vždycky to ovlivňují lidé, kteří tam působí. Typický příklad je Stráž pod Ralskem, na tom to můžu ukázat. OOS, které v té věznici působily, byly hodně aktivní. Stejně tak byly aktivní i církevní organizace, které tam působily, Vězeňská

duchovenská péče. Jestli se nepletu, bývalý kaplan ze Stráže je v současné době předseda Vězeňské duchovenské péče. Ten byl hodně aktivní. Vliv na to mělo i to, že vedení věznice bylo hodně otevřené a přístupné. Vliv na to mělo i to, že se tam hodně aktivně projevovala Probační a mediační služba. A působilo tam i to, že hodně otevřeně a aktivně se projevující byli i soudci na Okresním úřadu v České Lípě, což má na vězeňství taky vliv, protože to pak ovlivňuje podmíněné propouštění. Ve Stráži se to sešlo zrovna tak, všichni ti, které jsem jmenoval, byli členové různých pracovních skupin, které řešily vězeňství.

T: Když se vrátíme zpátky k ČHV a jeho působení, v čem nastaly největší změny nebo úspěchy, pozitivní i negativní zkušenosti?

R: ČHV vždycky působil jako watchdogová organizace, takže i ten partnerský vztah byl trošku odlišný v tom, že my jsme pomáhali vězňům bojovat s Vězeňskou službou a možná, že od toho se odvozoval trošku jiný vztah Vězeňské služby k nám. Protože VS věděla, zvláště v době, kdy jsme byli neaktivnější, že pokud nám nevyjde vstříc, tak jsme schopni klienty zastupovat u soudu.

T: Cítili jste to i postoji k vám, že jste jim nějak „trnem v oku“?

R: Stoprocentně. To tam bylo cítit hodně. Ale v podstatě si myslím, že to spolupráci přispívalo. Podle mě ten vztah opravdu musí být partnerský. To znamená, že víme, že člověk, co tady s náma stojí, tak když s ním nebudeme nějakým způsobem komunikovat, tak on to obrátí proti nám. A určitě bych u toho zmínil ještě projekt, který kolegyně z ČHV iniciovaly a který se týká vyloženě práce s vězni, respektive s dětmi vězněných osob a se zajištěním asistovaných návštěv dětí a dovážením dětí do věznic, což myslím taky hodně podpořilo spolupráci. Myslím si, že ten projekt vedl k pozitivním krokům v tom, že v současné době VS připravuje ve spolupráci s kolegyněmi z ČHV nějaká opatření na zlepšení a větší otevření věznic minimálně vůči rodinným příslušníkům vězňů a to včetně nějakých legislativních opatření. Stejně tak ještě jedna věc, což byl pilotní projekt a nevím úplně přesně, v jaké fázi se teď nachází a to byl společný projekt ČHV, Probační a mediační služby a generálního ředitelství VS, který se týkal podmíněného propuštění a vytvoření takových občanských komisí pro podmíněné propuštění. První projekt začal 2006 a trvá dosud a parolové rady začaly, myslím taky 2006, 2007, kdy se to začalo připravovat. Jinak ty watchdogové aktivity probíhaly celou dobu od revoluce až do roku 2009 přibližně.

T: A teď?

R: Watchdogové aktivity na úrovni věznic neprobíhají skoro vůbec. Nejsou finance. Proběhl monitoring vazebních věznic na začátku tohoto roku, jestli se nepletu, ale to byla čistě dobrovolná aktivita členů předsednictva, kteří si na to vzali dovolenou, zaplatili si cestovní náklady. Ono nepochybně má význam v OOS zapojení lidí, kteří pracují dobrovolně. Ale nemá to systematický moment a chybí tam také profesionální tým lidí, kteří jsou schopni sednout a vypracovat z toho padesátistránkovou zprávu.

T: Co se ve financování změnilo, skončily nějaké granty nebo v čem je problém?

R: Změnilo se, a je to problém většiny českých neziskových organizací, že aktivity byly financovány převážně Sorosem¹⁴⁰, Open Society Institutu a přidruženými organizacemi. A vzhledem k tomu, že Česká republika je už dlouho v Evropské unii, tenhle zdroj financování zmizel, protože Soros podporuje hlavně rozvojové země. Podstata toho, co podporuje, se přesunula dál na východ. Sehnat peníze na watchdogové aktivity je opravdu hodně složité. Granty EU jdou na sociální služby, můžou jít na aktivity, které se týkají zacházení nebo práce s vězni, ale ne na watchdogové aktivity. A ani ty přidružené fondy, Norské fondy. A státní dotace, to je vždycky problém. Nechat se platit od státu a přitom kritizovat stát.

T: Jak byste současnost zhodnotil, s ohledem na další vývoj, když peníze jsou problém? Co třeba působení dalších organizací, dělá někdo jiný monitoring?

R: Monitoring nedělá žádná organizace. Monitoring dělá ombudsman, má speciální kompetenci. Ale úplně nezisková? Já si myslím, že vždycky, i když ombudsman vykonává ten monitoring, je dobré k tomu mít ještě někoho, kdo dubluje monitoring, někdo úplně nezávislý. A to v současné době nedělá nikdo. Jediné reálné je buď to dělat na té úrovni, o které jsem mluvil, dobrovolnické anebo dělat fundrising, mít úspěšného fundrisera, což ČHV podle mě nemá. Sice je pravda, že vždycky je těžké shánět peníze na vězeňství, ale ne nereálné. A zvlášť k tomu, jaká je situace v současné době v českém vězeňství, která se sice po amnestii zlepšila, ale je otázka, jak dlouho bude trvat, až se to vrátí zase zpátky. Protože amnestie nevyřešila trestní politiku.

---

¹⁴⁰ Poznámka autorky: George Soros je americký finančník a filantrop, mj. zakladatel Open Society Institute (v ČR Open Society Fund Praha) – organizace na podporu změn ke svobodě a demokracii ve střední a východní Evropě.

T: Napadá vás někdo, OOS, s kým by ČHV v současnosti spolupracoval, kdo se zabývá podobnými aktivitami?

R: Watchdogově ne. Rubikon, ale to není watchdogová aktivita. Rubikon má navázané dobré partnerské kontakty s VS, ale spíš kvůli programům zacházení s vězni. Trochu myslím, že usiluje o určité aktivity Lighthouse, ale to také není watchdogová aktivita a navíc je to ovlivněno tím, že předseda toho sdružení je bývalý vězeň a ČVS ho nikdy nebude brát jako partnera a má k tomu různé, i bezpečnostní důvody, proč tam toho člověka nepustí. Do jisté míry Spolek Šalamoun, ale to jsou spíš jednotlivé případy.

T: Máte pocit, že ČHV se změnou své role, kdy už vlastně není tak silný, je stále tím stejným partnerem? Bere ho VS stále stejně vážně, neztrácí svoji pozici?

R: Ztrácí. Určitě. Já si myslím, že to, proč mohl proběhnout monitoring bylo, že v té době byla předsedkyní ČHV Anna Šabatová, která v době, kdy byla zástupkyní ombudsmana, měla na starosti vězeňství. To znamená, ona byla ten partner. Ale v současné době myslím, že to vůbec nemá tenhle kredit a navíc je ČHV jako ostatní neziskovky poskytovatel sociálních služeb. Přes projekt Děti vězněných rodičů, který je určitě významný. Ale ČHV je tak spíš vnímán jen jako dodavatel služeb pro vězně.

T: Je šance, že by se našel někdo, kdo by se ujal monitoringu, kdo by nahradil ČHV?

R: Určitě, já si nemyslím, že by byl nenahraditelný. Navíc ti lidé, kteří se zabývali vězeňstvím, tak ti už, ten původní tým, ti všichni odešli. Teď je tam jiný tým lidí, kteří jsou také profesionálové, ale ta práce už nespočívá v monitoringu, ale v právním poradenství, v korespondenčním poradenství vězňům. Takže já si myslím, že by bylo i ideální, kdyby se našla jedna organizace, která by se etablovala do role plnohodnotného partnera, akorát musí začít úplně od začátku.

T: Myslíte, že ČHV už v tomto směru za ty roky vytvořil lepší pozici pro ostatní, že by role začátečníka byla jiná?

R: Já si myslím, že to tak není. Ono to tak bylo před pěti rokama, kdy tam byl partnerský vztah. S VS je to vždycky tak, že aby zůstal partnerský vztah, musí se udržovat. A jak se z té role vypadne.. Teď pokud by se chtěla etablovat nějaká watchdogová organizace na takovou úroveň, tak by v podstatě začínala tam, kde byl ČHV v roce 1990.

T: Je to opravdu o financích? Co by se mělo změnit?

R: Já nechci kritizovat organizaci, ve které teď nepůsobím. Ale myslím si, že by bylo možné to znova nastavit, ten partnerský vztah. Byť by to nebyli zaměstnanci, ale profesionální tým jde postavit i na dobrovolnících a vězeňský tým byl vždy postaven částečně na dobrovolnících. Chtělo by to posílit vedení organizace. Ono je to ovlivněné i tím, že celková image organizace se hodně změnila. Ještě před pěti lety to byla organizace relativně známá ve společnosti, což dneska neplatí. Nikdo neví, co to je. Vždycky navození partnerského vztahu pomáhá, když organizace je mediálně aktivní, kritizuje, nebojí se kritizovat konkrétní problémy ve vězeňství. I to, že je v kontaktu s politickými elitami, minimálně na úrovni Výboru pro bezpečnosti, s poslancema, připomínkuje zprávy, vyjadřuje se k nim. Což v současné době tak vůbec není. Ale prostor tam je.

T: Co partnerství s jinými OOS, fungovalo? Dá se hovořit o konkurenci, jak to probíhalo?

R: Fungovalo to. Ale o konkurenci se určitě dá také hovořit, to vždycky. Partnerství bylo kvůli tomu, že každá organizace přinášela jiné know-how a myslím, že každá taková spolupráce je skvělá. Dlouhodobé partnerství, které měl ČHV, bylo s Rubikonem. Rubikon přinášel svoje know-how z mentoringu a s vedením vězňů, přinášel svoje zkušenosti s probací a my jsme zase přinášeli právní know-how, znalost toho, jak to funguje uvnitř v tom vězení, to oni tolik nevěděli.

T: To by mě zajímalo, k té znalosti vězeňského prostředí. Byl ČHV vpuštěn opravdu dovnitř nebo jen na „oficiální procházku“?

R: Tam to opravdu fungovalo. Určitě to bylo ovlivněno tím, že jsme měli uzavřenou smlouvu s VS. Podlé té smlouvy nám byl umožněn přístup kamkoliv. Dokonce v jednom období měl ČHV průkazky, které vydávala sama VS a které umožňovaly vstup do věznice kdykoliv, bez ohlášení, pro všechny vězňice.

T: Jak se toho podařilo dosáhnout?

R: V té době byla ředitelka Kamila Meclová a byl tam etablován partnerský vztah. Myslím si, že zprávy z monitoringu byly vnímány jako něco, co je pro VS dobrá věc. Ono to není tak, že zpráva jenom kritizuje, ale i chválí dobrou praxi. A pochvalu VS potom samozřejmě používala dál. V tomhle období to opravdu bylo tak, že jsme přijeli do věznice a mluvili jsme s ředitelem věznice, s odbornými pracovníky a potom jsme šli po odděleních, po věznicích, kamkoliv jsme řekli, že chceme jít, tak jsme mohli jít. Měli jsme

možnost mluvit s vězni bez přítomnosti dalších, bylo standardní, že nás zavřeli na cele s vězni a nechali nás tam s nimi.

T: Jak to oni vnímali? Důvěřovali vám, když jste od nich chtěli například informace, které by se jinak báli veřejně říct?

R: To se určitě vyvíjelo. Ze začátku nevěřili tomu, co se může stát. Ale to se posunulo v okamžiku, kdy běžel soustavný monitoring včetně toho, že vězni nám sdělovali úplně cokoli. Včetně toho, jakým způsobem se dostávají do vězení drogy a informace, které se týkají „druhého života“. Já si myslím, že to bylo hodně ovlivněné jednak tím, že nás hodně vídali, protože jsme jezdili často do vězení a jednak že jsme jim pomáhali v konkrétních případech, věcech, že oni viděli výsledky.

T: Přece oficiálně drogy ve vězeňství nejsou..

R: Přesně tak. Sice každá informace, která je od vězně, tak se jí dá věřit jen do jisté míry. Ale vždycky je důležité mít informace jak od vězňů, tak od VS, tak z vlastního pozorování, to strašně moc pomáhá. Vždycky informace od toho, kdo je dotčen nejvíc, je strašně důležitá. Já si dovoluji tvrdit, že v některých věznicích jsme od vězňů třeba o šikaně měli víc informací než personál VS, který pracoval v té věznici. Mám zážitek, když jsme řešili případ dvou šikanovaných vězňů ve Valdicích, kteří shodou okolností byli v jedné cele a když jsme byli ve Valdicích na návštěvě, tak jsme se nechali odvést na to oddělení, stáli jsme před celou. V té době jsme řešili stížnost jednoho vězně s generálním ředitelem a podali jsme za něj žalobu na ochranu osobnosti, stáli jsme před celou, mluvili jsme se speciálním pedagogem, který to měl na starosti a ptali jsme se, jestli evidují nějaké stížnosti na šikanu a on řekl, že během posledních dvou let žádné. Žádný problém.

T: To asi nejde přehlédnout!?

R: Jasně. To nejde, jednak jsou tam fyzické stopy, jednak to musí vycítit. V té atmosféře, v tom kolektivu vězňů, ti lidé tam s nimi tráví spoustu času.

T: Nechtějí to vidět, jsou už unavení, vyhořelí?

R: Do jisté míry jsou vyhořelí, určitě. Hodně těch lidí je vyhořelých. Je to náročná práce, navíc jakákoliv chyba se stane, je pro ty lidi obrovským ohrožením včetně ohrožení trestním stíháním. Do toho ten systém vězeňský je polovojenský systém, respektive u těch

uniformovaných příslušníků vojenský systém. Nějaká podpora ze strany zaměstnavatele tam úplně není. Ta práce je samozřejmě strašně těžká, jakmile jsou věznice přeplněné, tak to znamená, že ti lidé mají na starosti o 100 vězňů víc než by měli mít, než je vůbec objektivně zvládnutelné. Do toho mají pracovat s těmi vězni, zajišťovat aktivity.

T: Individuálně?

R: Individuálně, to neexistuje. A vedle toho musí dělat obrovskou administrativu.

T: Hodně se hovoří o tom, že je vězeňství podfinancované. Já jsem slyšela informace, že peníze nejsou problém, peněz je tam dost, akorát mizí jinam..

R: Tak to bohužel je. To je jasný.

T: Pak je otázkou, jakou má někdo šanci, třeba OOS, do toho začít šňourat a třeba ty toky peněz nějakým způsobem rozkrýt? Pokud je vedení věznic rozhodnuto maskovat realitu, jakou má někdo šanci se k tomu dostat?

R: Ono to samozřejmě je těžké, ale na druhou stranu to není nereálné. Já si myslím, že hodně pomohlo zřízení Generální inspekce bezpečnostních sborů, protože i když to ze začátku vypadalo, že to bude stejně formální orgán, jako byla inspekce ministra vnitra, pod kterou VS vůbec nespádala, tak Generální inspekce se podle mě hodně rozjela a vyšetřuje trestné činy, které se dějí ze strany VS.

T: Kdo k tomu dává podněty?

R: Jednak mají vlastní šetření, dostávají podněty od policie, ta to má nasledované. Je typický fenomén, že všechny telefony, které jsou ve věznicích, jsou monitorovány. Každý telefon, který tam je, je možný zdroj organizované trestné činnosti.

T: Zajímavé. Když se vrátíme k OOS, kde si myslíte, že by pro ně byl prostor? Bavili jsme se o těch watchdogových, tam tedy evidentně nikdo momentálně nepůsobí..

R: Tam by byl nepochybně velký prostor. Samozřejmě se uplatní tam, kde působí jiné neziskovky, to znamená v nabízení služeb vězňům. A to jak v jednotlivých, jednorázových aktivitách, tak v systematičtější práci, což dělal třeba Rubikon. To je prostor, kde se můžou určitě uplatnit. Pak se můžou určitě uplatnit, i když je to jen pilotní program, v procesu podmíněného propuštění. Tak vidím velký význam neziskových organizací, které pracují vevnitř ve vězeňském prostředí.

T: Jak by se konkrétně v oblasti podmíněného propuštění mohly zapojit?

R: Tam se můžou zapojit jednak tak, že budou pomáhat vězňům, v propojení vězeňského prostředí a prostředí po propuštění, pracovat s vězni před propuštěním a následně na to navázat po propuštění. To znamená spolupodílet se ve spolupráci s Probační a mediační službou na dohledu nad vězni. OOS samozřejmě nemůže být ten, kdo vykonává dohled a kontroluje vězně, ale může být tím, kdo pomáhá vězňovi, aby se mohlo předcházet tomu, že bude páchat trestnou činnost. A pak je velký význam OOS v tom, že nejen znají toho vězně, ale znají i komunitu, do které on přichází. Což jsou informace, které ostatní subjekty většinou nemají. Nemá je soud sám o sobě, nemá je Probační služba a nemá je VS. Ale mají je organizace, které konkrétně na tom místě pracují, kam se člověk vrací. Mohou zabránit tomu, aby spadl do nějaké subkultury a naopak pomoci, aby navázal kontakty sociální s rodinou.

T: Státní orgány se asi nemohou takhle individuálně každému věnovat, to by OOS mohly?

R: Samozřejmě do jisté míry takhle může působit kurátor. Ale jsou přetížení. Může tak působit i Probační služba, ale probační úředníci jsou naprosto přetížení. Jinak většinou v procesu podmíněného propuštění si soud samozřejmě žádá zprávu od policie o tom člověku a o prostředí, kam se on vrací, ale to jsou formální zprávy, který ani nikdo nečte.

T: Mají OOS šanci nějak tlačit do oblasti změn trestního zákona a podmínek, z nichž to vlastně všechno vychází?

R: Stoprocentně. To je stejné jako u každé jiné oblasti. OOS musí být ten, kdo se zapojí.

T: Dělá někdo v tomhle směru aktivně něco?

R: Pochybuji. Možná Rubikon, předpokládám něco. Ale jinak v podstatě si myslím, že nikdo.

T: Takže by tam taky byl prostor?

R: ČHV se také k něčemu vyjádří, ale legislativní tlak nemůže spočívat jen v tom, že poskytnete písemné vyjádření. Tam opravdu musí být kontakt s konkrétními poslanci, vysvětlovat jim, proč, sehnat někoho, kdo bude zaštiťovat OOS na poli parlamentu. Bez toho to v podstatě vůbec nemá smysl.

T: Měly by tedy OOS být aktivnější?

R: To nepochybně. Stoprocentně. Já mám takový příklad toho, že to opravdu jde. Je to z úplně jiné oblasti. Minulý rok se schvaloval zákon o mediaci a na něm spolupracovala Asociace mediátorů, původně to iniciovala. Bylo tam hodně negativních prvků, když byl zákon navržen v nějaké podobě a asociace měla hodně připomínek. A podařilo se jí, že při projednávání ve Sněmovně a následně v Senátu připomínky všechny byly akceptovány, ty věci ze zákona vypadly. Ale bylo to založeno na tom, že členové asociace, kterých je asi 80 – ale členů ČHV je taky asi 80 nebo 60, fakt aktivně obcházeli parlament, poslance, získali si podporu z různých politických kruhů. Podařilo se jim dosáhnout toho, že stanovisko, které napsali k zákonu, při projednávání přečetl Paroubek. Ne že bych ho osobně obdivoval, ale zazní to tam. Samozřejmě to bylo ovlivněno tím, že jednali nejen s poslanci, ale získali podporu i dalších profesních skupin, třeba Soudcovské unie, která je poměrně vlivná. I v oblasti vězeňství je Soudcovská unie jedním z těch, s kým by bylo třeba úzce spolupracovat. To, jaký je stav vězeňství je nakonec jenom důsledek trestní politiky a trestní politika se odvozuje od toho, jakým způsobem zákon využívají soudci. Takže Soudcovská unie je určitě významný partner.

Rozhovor č. 2 ze dne 20. 5. 2013

T – Tazatelka Zuzana Zděnková   R- Respondent Jan Frank /Za branou, o.s./

Použité zkratky:

VS – Vězeňská služba ČR   OOS – organizace občanské společnosti

T: Jaké byly začátky vašeho působení?

R: Pokud jde o vztah neziskové sféry v postpenitenciární péči a VS, nemůžu se opírat o srovnání se zahraničím, ale myslím si, že vztah je přiměřený tomu, kam se posunula naše společnost od revoluce a celkově si myslím, že vztah k OOS starším, zavedeným i novým je obezřetný, což je dobře odůvodnitelné a vychází to z jejich zkušeností a v rámci tohoto přístupu je velmi kladný. Dává prostor pro spolupráci. Oni znají určité značky jako Charita nebo Rubikon, Armáda spásy, Diakonie, to oni chápou, ale jakmile přicházejí nová občanská sdružení, i když jsou tam lidé, kteří mají zkušenosti, ale je to nové jméno, tak je to složitější a ten vztah se začíná definovat od začátku. Vy třeba někam zašlete žádost o přístup s nějakým projektem, i když vidí, že ty jména lidí znají, tak se chovají obezřetně. S tím se také potkáváme. Ale nemyslím si, že je to důvod k frustraci, záleží na lidech. My máme výhodu personálních kontaktů, které tam jsou už z doby, kdy jsem pracoval v Charitě. Ale úplně nové sdružení, ze kterého není patrná odbornost, na ty si VS dává velký pozor a předávají si jako mantru od věznic k věznic, asi tam byla nějaká blbá zkušenost, že se bojí toho, že za tím OS může stát nějaké spolčení propuštěných kriminálních, kteří chtějí pomáhat svým kamarádům. To je hlavní zdroj nepochopení mezi novými OOS a věznicemi. Když organizace tohoto typu se obrátí na nějakou lokální věznic, oni to pošlou na Generální ředitelství a tam to zkoumají, co to je a hrozně to řeší. Ta OOS narazí na tenhle předsudek. Já to v zásadě chápu, je to vlastně vojenská organizace, která si nemůže dovolit skandál.

Druhá je obava, typ předsudku, u duchovensky zaměřených neziskovek, aby tam nevtrhla banda náboženských fanatiků. Má to až charakter ochrany organizace, mezi lidmi, kteří se chtějí zabývat vězeňstvím je spousta velice naivních spasitelů, zakomplexovaných osobností.

A třetí je trochu jiná. Zavoláte sociálnímu pracovníku s projektem, vysvětlit mu, o co jde, předjednat to s ním a pak jdete za ředitelem a pracovník to zaštití. A může se stát, není to

výjimkou, že narazíte na člověka, který vám to z pozice sociálního pracovníka zkomplikuje, poněvadž se dopouští demonstrace své moci a společenské převahy. Rozhoduje o tom, jestli budete či nebudete vpuštěni. Hovoří z něj předsudek vůči neziskovým organizacím a jakési vnitřní pohrdání. Výhodou zkušenějších organizací je, že už to znají, tyto typy mladých sociálních pracovníků. Jiný typus je cynismus apriorní, u těch starších, ale ti vám nezkříží cestu.

T: Jak řešíte takovou překážku?

R: To pak zavoláte pracovníkovi číslo 2. Třetí metoda je, že máte velmi dobré vztahy s ředitelem z VS. Ale nejlepší je napsat dopis řediteli té věznice, i když to není záruka. Například my točíme dokument o rodinách vězňů, do jedné věznice nás vpustili, ale o měsíc později jsme nabídli prezentaci projektu a to už nás odmítli. Jsou to proměnlivé věci. Může to být tím, že nemají čas nebo podobně. Ale já jsem optimistou.

T: Máte pocit, že nová OOS bez kontaktů má pozici hodně těžkou?

R: Pokud v ní nepracuje někdo s praxí, tak to mají hodně těžké. Ale VS deklaruje otevřenost, a i když je to pro nové OOS problém, ta otevřenost je pravda. Neziskovka musí zaujmout originalitou projektu a trvá to léta. Nová neziskovka plná nadšenců do půl roku skončí. Nikdo jiný by to neměl zakládat než lidi z branže.

T: Co přístup vašich partnerů, jak se měnil v průběhu let?

R: Jsou to zejména zkušenější sociální pracovníci, na kterých není patrný zub času, kdo je pro české vězeňství i pro post- péči požehnáním. Mají reálný rozum, vyložíte jim podstatu projektu a už v nich máte oporu pro žádost řediteli. Je to asi tak 60% všech sociálních pracovníků, kteří patří k této kategorii. Tak 10 – 15% jsou ti vyhořelí, ale je to ten cynismus, že ona ví, že je to k ničemu, ale nebude vám to komplikovat. A zbývajících 20% jsou ti agilní, kteří vědí všechno nejlíp.

Obecně záleží na typu neziskovky. My jsme malá neziskovka. Jiné, ty větší jako Rubikon, které se tím profesionálně živí a ty ve věznicích pracují, v jedné či více a musí mít s věznicí vztah institucionální i neformální. Za ty já nemohu hovořit. Nám píšou stabilně 2-3 dopisy z věznic, nikde neinzerujeme. Vědí o nás, ale stejně tak to zkoušejí v dalších neziskových. Jinak když pracujeme na prezentacích projektů ve věznicích, zásadní rozdíl je, jestli mají účast povinnou nebo dobrovolnou. To se liší věznice od věznice. My se

touto činností neživíme. Rozpočet je 300 000 na rok, to není málo. Ani se tím žít nechceme. Tím se lišíme od jiných, jsou různé přístupy k metodice a motivovanosti pracovníků, i když to je jiné téma. My děláme spíš projekty, které nám umožní zůstat mimo věznic. Můžeme se kreativně dál rozvíjet, poskytovat vězňům ty samé rady dokola, to je nuda. Ta pomoc dopadne na 1 z 15 a je to pořád stejný. Duchovensky zaměřené OOS jsou motivovány spásitelstvím, ale kdo nemá toto zaměření, tak toho buď nechá nebo musí vymyslet nějakou novou věc. Další motivací jsou peníze. Ale když to někdo dělá dlouhá léta s evropskými projekty za mnoho milionů, motivace se také hledá snáze.

T: Co je tedy vaší motivací a přístupem?

R: Musíte si klást otázky, kde je zdroj kriminality a čím jí zabráníte. Posun od terciární k primární. Od pomoci s dluhy, což je základ pro sociální pracovníky, jít dál. My jsme si dělali například precizní šetření a zjistili jsme, co individuálně sami vězňové považují za příčinu recidivy. Myslím, že trend má být data a výzkum a od toho odvodit projekty. Nejen nabízet pracovní místa.

Osobně nechci jít cestou evropských projektů, myslím si, že jsou negativní. Vedou k závislosti poskytovatelů služeb na finanční a k metodické závislosti. To není přirozené aplikování zkušenosti dané země. A jsou silně pozitivně diskriminační. A posilují v českých OOS pocit, že ti vězňové za to nemůžou. A OOS tak věří, že nedostatek pomoci po propuštění je příčinou recidivy. Když děláte výzkumy, zjistíte, že pravda to není. Probační a mediační služba je předvojem tohoto myšlení. A já vím, že to není pravda. Je to dost relativní teze. A na to pak reagují dotační schémata. Nikdo to dál nezkoumá, nikdo se na nic neptá.

T: Vy jste se také spolupodíleli na organizaci I. festivalu postpenitenciárního neziskového sektoru, jak ho zpětně hodnotíte?

R: To jsme zkritizovali. Seděli jsme tam, pět lidí a všichni opakovali, že nejsou peníze, že je to špatné, chudáci vězňové, nikdo jim nepomáhá. Je dobře, že se to dělá, dobrý pokus, ale na takové akce se má pozvat třeba primátor. Myslíme si, že vězňové nepomůže to, že uplatíte zaměstnavatele, aby ho vzal, ale že přesvědčíte lidi souvislou kampaní. Třeba že na takovéhle akci bude nějaký politik, který rozptýlí signál do společnosti, že oni nejsou tabu a toho si můžou všimnout i ti zaměstnavatelé a ta veřejnost. Hlavní smysl má

komunitární přístup. Protože dotace nebudou. Ale nezávisí to jen na penězích. Společnost musí ty lidi přijmout nebo i nepřijmout, i to je třeba chápat. V tom je úžasná církev, věřím, že duchovní zázemí těm lidem opravdu zásadně pomůže. A je to založeno ne na dotovaném místě, ale že je přijmou emocionálně. Náš výzkum ukázal, že oni ani nevědí, kdo jsou neziskovky a ani je to nezajímá. Když se ptáme, kdo vám pomůže, kdo vám pomohl po propuštění, odpověď je kámoši, rodina. Proto jsme začali naše projekty s partnerkami vězňů. Netvrdím, že takový projektíček něco změní, ale trvám na tom, že metodicky toto je cesta.

T: Máte pocit, že OOS by měly v tomto směru dělat něco víc, jinak?

R: Myslím, že by se měly víc věnovat individuálním faktorům recidivistů. Měly by se zaměřit na to, co je příčinou, sami to u recidivistů zjistit, jaké faktory hrály roli. Ale když vidím velkoprojekty za desítky milionů nebo na druhé straně partu spasitelů, nemůžu být než kritický. Toto je branže, kde rozum má to největší místo k uplatnění.

T: Co v oblasti lobbingu, máte pocit, že tam OOS působí dostatečně v přibližování tématu vězeňství?

R: My v tom máme čisté svědomí. Napsal jsem článek do Lidovek a během týdne jsem byl u náměstka ministra spravedlnosti, který nás dal do Rady pro vězeňství.

T: Na to jsem se také chtěla zeptat – jaký je zatím Váš dojem z účasti v Radě?

R: Já nevím, já jsem tam nebyl. Oni nás tam jmenovali, ale teď jsem se z médií dozvěděl, že bylo první setkání. Ale týkalo se vazby, tak možná proto, je tam víc neziskovek.

T: Takže nemáte pocit, že je to jen formální uskupení?

R: Měl jsem ten pocit na začátku, ale myslím, že tomu tak není. Mluvil jsem s poslanci, kteří dají na správné koncepty a jsou fajn. Takže ne.

T: Když se zaměříme na budoucnost, co byste doporučil OOS a státní správě, nějaké překážky, se kterými se setkáváte?

R: To je těžké. Já myslím, že vždy situace vězňů záleží na nich samotných, jestli chtějí. Mají svobodnou možnost nerecidivovat. Tvrdit, že ne-pomoc takovému člověku zapříčiní recidivu, je absurdní.

T: Jsou tedy ty cesty, když chce?

R: Má se na koho v zásadě obrátit. Ale musím uznat, že to je velice těžké. Proto to i děláme. Práci vám fakt nikdo nedá, stigma, nemají nikoho, je to strašný. Ale to je i spor, že někdo tvrdí, že by součástí trestu nemělo být postpenitenciární stigma. Já si myslím, že vězňům pomůžeme spíš, když budeme trvat na tom, aby to bylo součástí trestu, když je pak společnost odmítá. Když budu chtít páchat trestnou činnost a budu vědět, že si půjdu sednout na tři roky a pak v pohodě, seženu práci? Ale když se budu hodně bát, že nenajdu cestu do společnosti, to odstraší.

T: Máte pocit, že to tak opravdu funguje, odstrašující role trestu?

R: To je otázka, ale i tak na tom trvám. Nejsou si leďacos schopni si racionálně vyložit, ale dobře vědí, že jít do lapáku má nějaké následky. Musíte poznat lidi, u nichž to má osobní nasazení smysl, těch je málo, ale pak je na místě individuální přístup jako má církvev.

T: Zmínil jste finance, jak jste financováni, když odmítáte evropské projekty?

R: Dostali jsme grant od Ministerstva práce na rodiny. Ale nejde to moc dobře.

T: Na co to naráží? Přístup vězení, lidí?

R: Trošku jo. Chtěli jsme udělat v Kynšperku debatu s vězni, je to o pomoci jejich rodinám, ale tam to nechtěli.

T: Na čem to závisí, kde vás chtějí a kde ne?

R: Když jste vyhodnoceni jako nebezpeční nebo blouznivci, tak nemáte šanci. Ale někdy stačí i nechtění, významné je i to, že věznice už mají svoje. A pak nerozlišují, že přijdete s projektem, který je jiný. Jim to stačí. Jsou přeplnění, administrativně a bezpečnostně, organizačně je to zatíží. A je jedno, že váš projekt je jiný. Uvažují často, že už mají splněno. Je to docela časté, ale spíš na úrovni vedení věznice, ne u sociálních pracovníků.

T: Jakou máte zpětnou vazbu na svoji práci?

R: Jsme vnímáni jako malá neziskovka, myslím úspěšná, středně známá. Spíš jsme bráni jako ti, co mají rozum. Často je tam takové to: Dali mu práci? Nedali, no. ..Že se měří přínos té OOS tým, jestli nabízejí konkrétní pracovní místa.

T: Ze strany věznic je to takhle vnímáno?

R: Jo. My je taky máme, někdy ale se vězni ofrňují, to je hodně častý. Ptají se, jestli nemáme nějakou práci, nabídneme pomocné práci v kuchyni a nikdo to nechce. Přitom je to dobrá práce, s ubytováním. I v tom výzkumu, co jsme dělali, když jsme se ptali, co by chtěli dělat, jejich představy byly mimo.

T: Mělo by se ze strany státu něco změnit, v přístupu či nastavení pravidel, v jurisdikci?

R: Navrhoval jsem v textu v Lidovkách zkrácení lhůt pro výmaz z rejstříku trestů a pak mi napsal náměstek ministra, že to nejde, protože jinde to taky tak je. Institucionálně ale jinak mě nic nenapadá. VS jestli se má víc otevřít? Já nevím. Nevím, jestli jsou zahraniční liberální modely žádoucí a přenositelné sem. Jinde mají víc podpory rodinám a podporu dobrovolníků v té oblasti. U nás jsou hlavně z řad církevních organizací.

Rozhovor č. 3 ze dne 22. 5. 2013

T – Tazatelka Zuzana Zděnková

R- Respondent Milan Svoboda /právnik oddělení dohledu nad omezováním osobní svobody, Kancelář veřejného ochránce práv/

Použité zkratky:

OOS – organizace občanského sektoru KOVP – Kancelář ochránce veřejných práv

ČHV – Český helsinský výbor VTOS – výkon trestu odnětí svobody

VS – Vězeňská služba

T: S jakými OOS spolupracuje KOVP?

R: S ČHV, to považuji za stěžejní neziskovku v oblasti vězeňství. S dalšími v kontaktu nejsme. S ČHV si předáváme informace v rámci dodržení povinné mlčenlivosti, dostáváme od nich podněty, kdo co z vězňů potřebuje. To je jediná forma užší spolupráce.

T: Vy v oblasti vězeňství řešíte jaké problémy?

R: Stížnosti vězňených osob proti podmínkám VTOS, v oblasti detence a stížnosti na VS.

T: Doporučení Rady Evropy – Vězeňská Evropská pravidla OOS jmenují jako vhodného partnera pro spolupráci. Má KOVP k působení OOS ve vězeňství nějaký praktický postoj?

R: Pakliže má být smyslem uvěznění resocializace, je potřeba, aby s uvězněným někdo pracoval. Pokud jsou přeplněné věznice – ještě do amnestie to platilo - na 1 vychovatele připadá 50 odsouzených, na odborného pracovníka (bavíme se o psychologích, sociálních pracovnících a podobně) ještě víc, prostor pro práci s nimi ve věznicích je minimální. Takže pokud dochází někdo z vnějšku a je schopen s nimi pracovat, edukovat je v oblasti finančnictví, práce s dluhy, pomoci jim navázat kontakt s rodinou, určitě je to přínos.

T: Realita je taková, že ze strany státních orgánů není prostor pro nabízení individuální práce a programů pro osoby ve VTOS. Je tedy právě tady prostor pro působení OOS?

R: Určitě.

T: Jsou na to podle vás věznice připraveny? Liší se to věznice od věznice?

R: Určitě. Já se jim ani nedivím. Nedávno vznikla další nová neziskovka, spoluzaložená mužem se zkušeností VTOS a já o nich třeba nic nevím, nevím, kdo to zaštiťuje, co dělají, jak jsou financováni. Já se nedivím ředitelům těch věznic, že jsou možná trocha opatrní.

T: Myslíte si, že minulost vězně nebude dotyčnému ze strany VS na překážku? Bude brán jako relevantní partner bez stigmatu bývalého vězně?

R: Myslím, že je to partner pro spolupráci, navíc to prostředí důvěrně zná. To беру jako výhodu, jde o to, jak se projevoval během výkonu trestu a co by tam chtěl teď dělat.

T: Máte ze své zkušenosti pocit, že věznice jsou vůči OOS otevřenými a přístupnými?

R: To vím jen zprostředkovaně. U těch nových, neznámých to může být jinak.

T: Kde myslíte, že by se OOS mohly víc uplatnit?

R: Myslím si, že monitoring je dostatečně pokryt. Věnují se mu dozoroví státní zástupci, děláme to my, občas ČHV, jednou za 4 roky přijede CPT, ale prostor je spíš pro samotnou péči s odsouzenými. Odvykací programy, kontakt s původním sociálním prostředím, kontakt s dětmi, v tom vidím prostor.

T: Napadá vás, co by se pro lepší, efektivnější působení OOS mělo změnit, ať už z jejich strany či ze strany státu či odsouzených?

R: K tomu nemám žádné informace, nevím.

T: KVOP je specifickou organizací, přesto, hodil by se vám ze strany OOS někdo jako partner?

R: Partnerství by bylo skvělé, ale jak nastavit spolupráci. Máme povinnou mlčenlivost. Samozřejmě, pokud je tlak z více stran, snáze se dosáhne nějakého výsledku. Víc

obeznámit veřejný prostor s tématem vězeňství. To téma je, celkem pochopitelně upozaděno.

T: Jak hodnotíte členství zástupce KVOP v Radě pro vězeňství?

R: Proběhla zatím jedna schůzka, víceméně organizačního charakteru, takže k tomu žádné bližší informace nemám.

T: Mě by zajímalo, nakolik je za vznikem Rady reálná snaha něco měnit?

R: Myslím si, že obsazení té Rady je natolik reprezentativní, že se může něco posunout, něco změnit. Je tam spousta lidí, kteří se zabývají vězeňstvím. Každý ředitel věznice si také může ze zákona zřídit poradní orgán, ale zpravidla jsou tam zástupci policie, někdy přizvou externistu. Popravdě nevím, jestli tohle má nějaký význam. Víím, že ty porady probíhají, ale není mi znám žádný výstup.

T: Když se podíváme na hlavní problémy vězeňství, zmiňované ve stanoviscích – Sborníku KOVP, co myslíte, že by kromě koncepčních změn ve smyslu jurisdikce, financí apod. mohly pozitivně ovlivnit OOS?

R: Například ve věznici Jiřice založil bývalý odsouzený školu. Ta nabízí kurzy během výkonu trestu. To je cesta. I když nemohu komentovat výstupy, je to čerstvá aktivita, neznám výsledky. Prostor pro OOS je v tom, zaměřit se na zprostředkování zaměstnání, zvyšování kvalifikace, ta typická postpenitenciární péče, návrat do běžného života.

T: Když v současnosti vězeň ukončí VTOS a má vůli, jsou šance, jak se začlenit zpět nebo jsou mu spíš kladeny překážky?

R: Existuje pár kurzů ve VTOS na pachatele mravních deliktů, dopravních prostředků apod, aby se změnil a vedle běží například kurz kovovýroby, práce s motorovou pilou..ano, to je cesta. Pro motivované jsou možnosti, ty kurzy jsou výběrové, ale jsou kapacitně hodně omezeny.

T: Jak v realu takové programy vypadají? Slyšela jsem názory, že je to spíš formalita, vězni si tak splní povinnost, ale skutečný efekt je nízký, nikdo se vězňům pořádně nevěnuje, není čas a prostor..

R: Tak jak jste to popsala, to je běžná praxe zaměstnanců na oddělení. Nelze ale házet všechny do jednoho pytle. Je jasné, že při tom počtu odsouzených to jinak nejde.

Například u těch praktických kurzů je ale výstupem výuční list, potvrzení, že dotyčný něco umí. Tohle má smysl. Nebo aktivity jako pomoc s oddlužením, řešením exekucí, to je v současné situaci velký problém.

Rozhovor č. 4 ze dne 22. 5. 2013

T – Tazatelka Zuzana Zděnková

R- Respondentka Kristýna Makovcová /koordinátorka projektů, Rubikon, o.s./

Použité zkratky:

OOS – organizace občanského sektoru ČHV – Český helsinský výbor

VTOS – výkon trestu odnětí svobody VS – Vězeňská služba

T: S jakými státními orgány spolupracujete?

R: Spolupracujeme s VS, jinak bychom se do věznic nedostali, jakýkoliv projekt, který je ve věznicích, se musí projednávat s VS. Než podáváme projekt, musí projít schválením Generálním ředitelstvím, které podá pokyn do jednotlivých věznic. Nemůžeme si dovolit oslovovat jednotlivé věznice, řekli by nám, že to musí jít přes Generální ředitelství. V současnosti působíme zhruba ve 13 věznicích.

T: Máte pocit, že se přístup mění dle toho, kdo je ve vedení GR VS?

R: V současnosti je přístup vstřícný a je ochota se o věcech bavit. Osobně si myslím, že co říkáte, je pravda. Ale my jsme to přímo nepocítili. Jinak samozřejmě nevíte, jaký přístup kdo zrovna zvolí.

T: Při spolupráci ve věznicích se sociálními pracovníky, vychovateli apod., jaký je jejich přístup?

R: Když je program ve vedení schválen, kontaktní osobou je sociální pracovník, pedagog, vychovatel a spolupráce s nimi, můžu říct, je dobrá. Jejich postavení také není snadné, vše si musí nechat schvalovat. Ta spolupráce je dobrá, i když to často mohou být lidé vyhořelí, semletí, pořád jsou tam lidé nadšení, i pro naše aktivity na svobodě, které by je už ani nemusely zajímat. Naší strategií je i motivovat je, poskytovat jim zpětnou vazbu k práci s klienty.

T: Trvalo dlouho, než se takový vztah důvěry a spolupráce vybudoval?

R: Ve věznicích jsme začínali v roce 2003 a co vím, spíš z doslechu, nebylo snadné se do věznic dostat. Měli jsme výhodu, dnes už je takových neziskovek víc, my jsme byli jedni z mála, kdo něco dělal.

T: Co spolupráce se samotnými vězni?

R: Pro to, aby se nás po propuštění klient obrátil, je důležitý už kontakt ve věznici. Kritériem je, aby tam byl dobrovolně, měl zájem, i když se nevyhneme tomu, že část z nich je tam jen, aby si něco splnili a udělali si čárku. Právě návaznost na situaci po propuštění je stěžejní, ty týdny po propuštění jsou stěžejní. Klienty nám předvybírají pracovníci věznic, sami si to také říkají navzájem mezi sebou. V loňském roce jsme začali s pracovní agenturou a určitě ocení a vidí, že jim někdo nabízí něco konkrétního, někdo jim nabízí práci, to je velký problém. Dříve jsme dělali víc mentoring, to je také dobrá věc, ale oni potřebují řešit konkrétní problém, že je nikdo nezaměstná. Teď máme pozitivní výsledky, daří se zaměstnávat lidi se záznamem a to je velký posun k motivaci. Prezентujeme jim příklady, kdy se to podařilo. Někteří se na nás obracejí poté, co se zúčastnili nějaké naší aktivity ve věznici, dozvěděli se o nás ve věznici od ostatních, viděli letáček, sociální kurátoři jim dali naše brožury.. S klienty spolupracujeme minimálně půl roku, i déle, mentoři s nimi konzultují a pomáhají jim, sledují je.

T: S těmi spolupráce funguje jak?

R: Je to o dohodě, člověk od člověka. Někdy fungují schůzky, kdy si vyjasníte, že nechceme dublovat jejich roli, ale jen ji doplňovat.

T: Setkali jste se někdy s negativním předsudkem ve stylu „co nám mluvíte do naší práce“?

R: Asi určitě, ale to je spíše individuální, to nelze zobecňovat. A snažíme se na tom pracovat, důležité je síťování, organizujeme schůzky odborníků a to funguje.

T: Co by se mohlo změnit, zlepšit, aby se vám lépe plnily vaše cíle?

R: Všeobecně mi přijde dobré, když se pracovníci státní správy namotivují, vidí, že naše práce má smysl. Do budoucna bychom rádi působili v oblasti podmíněného propuštění, v rámci komisí pro podmíněčné propuštění. Pátráme, jak to funguje v zahraničí, abychom si definovali naši možnou roli.

T: To je jedna oblast, kde jinde by podle vás OOS mohly více působit?

R: Určitě v post-péči, v návaznosti na život na svobodě, tam je ještě dost prostor. Co u nás také diskutujeme, jsou domy na půl cesty, to funguje dobře v zahraničí. Ta přechodná péče po propuštění na svobodu. To u nás nefunguje. Jinak bych možná obecně doporučila více se zaměřit na spolupráci s VS, síťování, kontakty.

T: Co oblast práce s médii, lobbying, práce s veřejností?

R: Tam také, ale nemyslím si, že OOS, které působí v téhle oblasti a chtějí spolupracovat s VS, si mohou dovolit kritizovat. Lobbying my máme, založili jsme Alianci proti dluhům, kde jsou různé organizace, Probační mediační služba, ministerstvo financí a podařily se nějaké změny v zákonech. Podobně jsme členy České kriminologické společnosti, která vznikla loni, uvidíme, jak se to bude vyvíjet, podobné platformy, asociace jsou důležité.

T: Jakým způsobem funguje zpětná vazba a kritika směrem k VS? Jsou vstřícní ke kritice nebo je to spíš negativní přístup ve stylu „moc nás tu nerušť“ ?

R: No, takhle tvrdě jako to druhé bych to neřekla, ale to první rozhodně také ne. Jinak v tomhle asi za poslední dobu došlo ke změnám. Dříve jsme byli opatrní, půjdeme, kam nám dovolíte... Dnes se cítíme silnější v tom, že můžeme něco nabídnout a věříme v kvalitu našich programů, snažíme se jít na partnerskou rovinu.

T: Cítíte se tedy být vnímáni jako partner?

R: Řekla bych, že ano.

T: Co spolupráce s ostatními OOS?

R: S ČHV máme program, se sdružením Na svobodě, Prison Fellowship probíhají schůzky. S ostatními se zveme na semináře, některé klienty doporučíme dál.. Jinak sledujeme jiné projekty, nové organizace, když se vynoří.

T: Co vnímáte jako největší problém svého fungování, překážky?

R: Klasická je, až skončí Evropské fondy, to je náš hlavní zdroj financí. Jinak... Naše hlavní překážka, výzva, je lobbying vůči veřejnosti, přesvědčovat je, přesvědčovat zaměstnavatele, chystáme teď větší kampaň do médií, nějaká známá tvář tam bude. Paradoxně díky tomuhle nám amnestie pomohla, že se k tomu víc někdo začal vyjadřovat.

T: Kam uvažujete dál do budoucna?

R: Velkým tématem je podmíněčné propuštění, domy na půl cesty a hlavně práce pro propuštěné, to je hlavní zdroj recidivy spolu s dluhy. Hledáme také nové cesty na financování, kromě Evropských fondů máme menší granty z nadací a pár individuálních dárců.

Rozhovor č. 5 ze dne 23. 5. 2013

Použité zkratky:

T – Tazatelka Zuzana Zděnková R - Respondent Petr Schneedörfler /Lighthouse, o.s./

OOS – organizace občanského sektoru   **ČHV** – Český helsinský výbor

VTOS – výkon trestu odnětí svobody   **VS** – Vězeňská služba

T: Vy působíte relativně krátce, 3 roky, jaké byly vaše začátky?

R: Dost důležité je, co je nové sdružení zač a s proč do této oblasti vstupuje. My jsme odlišní zásadním způsobem v tom, že naše sdružení vzniklo z vůle lidí, kteří se přímo setkali s VTOS, to znamená, ne žádné projekty nebo studie, ale opravdu život. Sdružení zakládali 3 lidé, jeden z nich opustil VTOS a druzí dva, kteří měli zkušenost s VTOS takovou, že tam měli osobu blízkou. Na začátku jsme řešili, máme-li jít stejným směrem jako ostatní sdružení, to znamená projekty, dotace a podobně. Rozhodli jsme se jinak, protože jsme z vlastních řad získali sponzora, který hraje náklady na provoz. Díky tomu nepracujeme s jedinou korunou od státu. To si myslím, že je naše obrovská deviza, protože nemáme strach se nikomu postavit. Ostatní sdružení, kdykoliv řeší něco, co je na hraně a je to potřeba vyřešit, dovedou řešit jen povrch. Protože pokud nezměníte základ, tak je to pořád jen pozlátka na povrchu a nevyřešíte nic. Dokud se nezmění systém, taková sdružení budou mít strašně velkou práci, která ale nebude mít užitek.

T: Takže co konkrétně mohou OOS změnit?

R: Nemyslím si, že je nutně potřeba měnit zákon. Je potřeba, aby zákon nebyl vykládán stejně jako za starého režimu, ale tak, jak je myšlen. Takže je třeba totální změna vedení VS, není možné, aby se cokoliv změnilo ve chvíli, kdy tam jsou lidé nějakých 20, 30 let. Když odešel jeden ředitel VS, místo něj nastoupili lidé ve chvíli, kdy tam byly obrovské problémy v nakládání s penězi a podobně. Na jeho místo nastupují lidé, kteří byli pod ním, mají naučenou stejnou vizi a v té si jedou. A to platí většinou. Ve VS sice není moc peněz, ale určitě je tam dost peněz na to, aby se odstranila řada problémů, které tam jsou. Musí se tlačit na to, aby lidé, kteří dělají chyby, odcházeli ze svých pozic. Nám se takhle podařilo poukázat na několik lidí ze středního managementu věznic a ti lidé byli odejiti. Problém je v tom, že když půjdete na generální ředitelství s nějakým podnětem, řeknou

vám, že je to v kompetenci ředitelů věznic, protože každá věznice je specifická, to chápu. Ale bohužel vám toto řeknou naopak i ředitelé věznic, že to závisí na ředitelství nebo jim to nařízení neumožňuje.

Osobně si myslím, že lidé, kteří ve vězeňství působili za minulého režimu a týká se to i soudců, nemůže mít v životě reálný pohled na věc v současné době a neměl by tam být. Nedávno jsem narazil na jednoho, který použil slovo „funkcionář“, že se mám domluvit s funkcionářem ve věznici.

T: Takže ta mentalita se moc nezměnila?

R: Jasně. A to samé je v té VS. To znamená, že je potřeba tam dát lidi, kteří se na to budou koukat jinak. Dokud se nezmění zažitá fungování ve věznicích, jakýkoliv člověk, mladý, energický, iniciativní, tak ho stejně systém umlátí.

T: Liší se hodně přístup jednotlivých ředitelů věznic a jejich otevřenost?

R: To je právě ta důležitá věc, že tam je obrovská benevolence a i generální ředitelství na to často poukazuje. Ale bohužel opět narážíme na strach něco udělat. Žádný ředitel věznice nemá jistotu, že se za něj generální ředitelství postaví. Narážíme tu na strach něco udělat, ti lidé bojí o svá místa, která jsou luxusně placená a, a to je obrovský problém, s výsluhou. Ale ve VS jsou stovky, možná tisíce zaměstnanců, kteří tam působili v roli uniformovaného člověka a když po letech skončila ta doba, dodělali si nějaký titul a šli dělat vychovatele. A teď si vezměte, že někdo dělal bachaře, dozorce těch lidí a teď je má vychovávat. A to je velice běžné. To si myslím, že je problém, pokud děláte 15 takovou práci vojenského rázu..

T: Můžou v téhle oblasti nějak zapůsobit OOS?

R: Určitě, ale je to o tom, kam až je ta neziskovka ochotna zajít. Můžou se pohybovat tak, jak nastavuje zákon, ale pak když bude spor, budou si navzájem citovat zákony a hledat kompromis, který nikoho neurazí, ale ani nikomu nepomůže. Je potřeba věci řešit jinak.

T: Co konkrétně by OOS mohly dělat?

R: Určitě je potřeba, aby se věnovaly jednotlivě těm lidem i lidem, kteří jsou poškození, na to se zapomíná. Práci dělají a je potřeba ji dělat dál. Byl jsem na mnoha přednáškách od Za branou, je spousta skvělých organizací, které obdivuji. Třeba pronajmou budovu a ty lidi tam po VTOS nechají bydlet, to je super. To je ta práce, která se má dělat. Když

vyjdete z VTOS, potřebujete se životem probíjet. Tyhle organizace já obdivuji. Já zas dělám jiné věci, které mi umožňují být nezávislej a jít do větších střetů.

T: Když mluvíte o nezávislosti, kde kromě evropských fondů vidíte možnosti financování?

R: Je třeba si uvědomit, že náklady na vězeňství jsou obrovské, ale kdyby se proces zefektivnil, tak by se vyšetřily i peníze na neziskový sektor a určitě by se tam našel dostatek peněz i na jejich práci. VS má obrovské množství peněz. V jejím rozpočtu jsou i peníze na výsluhy. Platí se z toho i bachaři, kteří třeba už byli za minulého režimu ve věznicích a jim se z rozpočtů VS pořád platí výsluha. I tak si ale myslím, že je tam moc různých programů výchovných, převýchovných, kdyby se ale víc propojily tyhle dvě věci, to znamená svět za mřížemi a svět potom, tak by se spousta peněz ušetřila a mohly se mnohem líp využívat. Ale je tu zeď. Já mám k tomu hezký citát od Newtona, že lidé staví příliš mnoho zdí, ale málo mostů. A přesně o tom to je. Chybí ta běžná spolupráce. Neziskovka a VS se sice domluví, dojde ke schůzce, podívají se na to, hovoří o tom. Ale tady se musí vzít ty lidi a těm se musí přímo pomáhat.

T: Máte pocit, že stávající programy nejsou efektivní?

R: Z části ano. Je určitě dobře, že takové neziskovky existují a ve VS spolupracují s těma neziskovkami, ale to je strašně malej počet lidí. Uvědomte si, kolik lidí je ve výkonu trestu, kolik lidí každý rok opouští věznici a podívejte se, kolika z nich někdo opravdu pomohl. I když tahle jejich práce je super, je to nadstandard, jejich dobrá vůle a dobrá vůle té věznice. Ale tam by měla fungovat běžná činnost. Vezměte si, že věznice má dvě základní funkce – člověka omezit na svobodě a chránit tím společnost a druhá je převýchova. A tam to selhává, 99, 9% toho je o omezování svobody a 0, 01% jde do reálné pomoci.

Práce neziskovek je skvělá, ale bylo by třeba ji dostat o level výš. Ne chodit do věznic a prezentovat, ale zapojit se do běžné činnosti. Takhle to vypadá, že je ve vězení všechno super. Ale ono není, na to poukazuje třeba ČHV. S vězni by se zkrátka mělo pracovat automaticky, ne na základě žádosti a objednávání, ale aby to bylo jednoduché a plynulé.

T: To znamená třeba, aby se v rámci programů zacházení automaticky počítalo s OOS?

R: Přesně tak, přesně tak. Ty lidi tady jsou, navázat to, komunikovat.

Program zacházení, to je určitě krásná, vzletná věc, ale obsahuje kroužek odbíjené, kopané, rybiček, jsou tam kroužky jazykové, které vedou většinou odsouzení, protože nikdo jiný neovládá jazyk, i když ti zaměstnanci mají bakaláře, magistry. To je další věc, vzdělávání si většinou dohánějí na Institutu mezioborových studií v Brně, tam studují policajti, zaměstnanci VS a podobných institucí. Tam při práci v rámci vzdělávání získávají titul, zaměstnavatel to zaplatí. Často ani nedělají svoje diplomové práce na téma z oboru! Jde jen o to, aby ten titul byl, protože ho musejí mít podle nějaké tabulky. Oni sami ani nemají zájem se nějak vzdělávat.

My třeba neustále narážíme na to, že zaměstnanci VS nemají dostatečnou znalost paragrafů.

T: Čím to je?

R: Protože se to neřeší, není potřeba. VS má svůj institut vzdělávání, který spolkně také dost peněz, tam by to mělo probíhat. Oni se tam ale učí tomu, jak se chovat, když přijde vzpoura, ale ne ty základní věci. Často nám na žádost o informace napíšu, že na to nemáme právo, já jim napíšu, že na to máme právo, ocituju ten zákon a oni to pošlou. Čtyři úkony, dva jsou úplně zbytečný, kdyby oni dělali svoji práci. Používání datových schránek je pro některé z nich také velmi složité. Pamatuji si, že nám vedoucí výkonu trestu jedné věznice nám poslal hodnocení na odsouzeného, za kterého jsme dávali záruku i s celou jejich korespondencí, kde bylo napsáno „odepsat co nejjednodušeji, napsat jim jenom datum a jméno“, takové pokyny, které vám hází klacky pod nohy. Když na to upozorníte a řeknete mu to, on vám řekne „No a co?“.

Když to shrnu. Veškeré tyto organizace jsou super, pomoci jednomu člověku je skvělé, když on vidí, že o něj někdo má zájem, protože pro společnost je odepsanej. Na druhou stranu tam jsou obrovské rezervy jednak v práci OOS, ale hlavně ve vztahu k VS.

T: Jak byste ho teď popsal, jak se ten vztah u vás vyvíjel?

R: Vzhledem k tomu, že my nechodíme do věznic, pracujeme s klienty poté, víme, jaká je tam faleš a nepotřebujeme s nimi nijak komunikovat. Z toho důvodu s nimi řešíme jen organizační věci, v jejichž rámci se s nimi neustále dohadujeme a přeme. Takže jsme na tom od začátku úplně stejně, jsme červeně hadr pro VS.

T: Necítíte, že by vás vnímali jako partnera?

R: Ne, my to ani nechceme. Partnerství je o tom, že si budete s někým rozumět a že se s ním pochopíte. Tady to o tom není. Na začátku jsme se o to snažili. Třeba v roce 2010 jsme v Brně, kde je možno studovat ve VTOS vysokou školu Masarykovu, jsme sehnali nějakou hotovost, asi 200 tisíc korun a nabídli jsme to VS. Ale jenom proto, že v našem vedení byl člověk, který tam byl dřív ve VTOS, kterého oni znali, tak to nepřenesli přes ego a ten dar odmítli. My jsme ty peníze nabídli, víme, jak je složité tam vysokou školu studovat, vězni tam třeba nemají internet.

T: Bylo odmítnutí nějak zdůvodněno?

R: Nemají zájem. Po telefonu nám řekli, ať dáme 10 milionů na postavení nové budovy pro studenty a budeme jich tam mít, kolik budeme chtít. Oni ani nemůžou přiznat, že by od někoho potřebovali pomoc, protože by tak přiznali, že něco nedělají dokonale, protože najednou by se řeklo: „A proč na to dostávají peníze?“. Chtěli jsme ty peníze použít na to, aby jim tiskli materiály z internetu, nabízeli jsme, že se spojíme s tím profesorem a my jim to za naše peníze vytiskneme, předáme VS, oni si to prokontrolují a předají na hodinu tomu vězňovi a on bude mít materiály. Neexistuje. Taková banální věc.

My prostě nikdy nepřejdeme do té věznice a nebudeme si s nima plácet po rameni, protože víme. Jakmile tohle uděláme, tak se dostaneme na vlnu těch ostatních, že všechno je bezvadný. Já je chválím za věci, který dělají. Ale je to začarovaný kruh, když oni půjdou do střetu, VS jim nebude vycházet vstříc.

T: Kdo tedy může poukázat na to, že to není bezvadné?

R: Dělá to ČHV ve svých zprávách. Ombudsman. Ale stejně to nereflexuje parlament.

T: Co třeba nově vzniklá Rada pro vězeňství?

R: Já si myslím, že v mnoha ohledech to má současný ministr spravedlnosti srovnané. Na obranu Rady musím říct, že i ve státní správě se setkávám s řadou lidí, kteří jsou výborní. Ale jsou to kapky v moři. My jsme se dotazovali, na základě čeho ta Rada vznikla. Jsou tam lidi, placení ze stejného zdroje, to nezajišťuje objektivitu a vyváženost toho spolku.

T: Kdo rozhodoval o složení Rady?

R: Pan ministr.

T: Kdybyste tam chtěli být také, máte možnost?

R: Myslím, že by tam šlo poslat žádost. Ale nevím, jestli má smysl něco dělat. Ono cokoliv se udělá nahoře, padá to dolů. My dáme ministrovi nějakou informaci, že je něco špatně. On zvedne telefon, zavolá Volákovi, ten generálnímu řediteli, ten do té věznice, vedoucímu výkonu trestu a vedoucí udělá bordel, protože mu jde o místo.

R: Co by pak mohlo být cestou? Je to tak beznadějné?

T: Ono to je beznadějné jako spousta věcí v České republice. Ale určitě je to o tom, že je potřeba začít opravdu dodržovat zákony, pochopit, co znamená převýchova odsouzeného. Je potřeba vězně rozdělit na ty, kdo tu šanci mají a kdo ne. Pokud budu ve věznici pracovat s někým, kdo se vrátí do prostředí, kde páchal, do svého ghetta a bude mít důvod to udělat, tak to udělá znovu, pokud ho nepodpořím něčím jiným. A to je ten problém, recidiva. To, že někoho pustím zpátky mezi jeho sociální prostředí, proč by to nedělal, když to fungovalo?

T: Myslíte, že programy od sociálních pracovníků takhle nefungují?

R: Tragédie. Je tam obrovské množství papírování i lenivost. Řeknu vám příklad. Každá věznice má mít pro lidi, kteří jsou déle než 3 roky ve VTOS výstupní oddělení, kde mají připravit lidi na život na svobodě. Co byste si pod tím představovala?

T: Nácviky pracovních dovedností, tréninky v malých skupinkách, sociální dovednosti, finanční gramotnost..

R: Tak. Udělá se oddělení, kde ti lidé třeba mají pračku, ledničku, vaření, což jinde není. Což je dobře, mohou se tam učit návyky, které nemají, samoobslužné činnosti. Pak jsou věznice, kde to oddělení udělají tak, že tam prdnou kytky. Nebo rybičky. Jak to vypadá, je rozhodnutí ředitele. Co je ale potřeba, je se o toho člověka potom postarat, dojít s ním na úřad práce, doba se mění, někdo je za mřížema třeba 7 let a ti lidé vůbec nevědí. Doklady pro pracák, vyřízení dávek trvá třeba měsíc, měsíc a půl. A až potom máte možnost zažádat o sociální dávku. A co budete dělat, když nebudete mít na přespání, na jídlo? Začnete krást. Uděláte to znovu.

Pro lidi, kteří vylezou ven, je strašně důležité, že mají komu zavolat, že někoho zajímají a mají za kým jít. Myslím si, že na straně VS je pořád obrovský prostor. Příklad – když někdo přijde do VTOS, změnit si adresu doručování, najednou se kumuluje moc problémů, ti lidé vylezou z výkonu a najednou dluží víc jen proto, že to neřešili. A nikdo

jim to neřekne. Nabízeli jsme, že uděláme a zaplatíme informační leták, jednoduchý, aby věděli.

T: Proč není ze strany sociálních pracovníků zájem? Vždyť by jim to jejich práci ulehčilo..

R: Ale proč by měli mít zájem? Vždyť oni dělají všechno dobře. To by museli přiznat, že něco nedělají dobře. Dokud oni nepřiznají, že mají rezervy.. Pomoci by pak mohlo přijít mnohem víc. Měli by být rádi, že se někomu pomůže, aby se tam nevrátil.

T: A takový přístup je všude stejný nebo někde to funguje lépe?

R: Někdo má dobrou zkušenost, osvědčilo se jim to. Ono někde, třeba na Borech, Kynšperk, kde je spousta lidí bez práce, nemají peníze, válí se na pokojích, je hrozně těžké udržet morálku. Co jim nabídnout? Nechci zase na VS jen žehrat, že dělají jen všechno špatně, to ne. Je tam i spousta lidí, kteří to chápou a dělají řadu věcí, ale je jich pořád málo. A já si říkám, když to jde u jednoho, tak to může jít i v tom celku. Vždy pak narazíte o level výš, tam kde rozhodují, to berou jako útok.

Bylo by skvělé, kdyby se OOS podařilo proniknout do standardního zacházení. Nestavme na tom, jak to funguje teď. Ale pojďme to posunout níž, aby OOS fungovaly v těch věznicích, aby je obsáhnul zákon. Ten teď umožňuje spolupráci, je to jen o nastavení tou věznicí.

Ale budete jako vězeň víc věřit tomu, kdo vás zavřel nebo neziskovce?

Když toho člověka znáte už ve VTOS, můžete s ním jít dál, budete vědět, jak se choval, že vám nelhal nebo jestli byl už tam nespolehlivý a problematický. Teď když vyjdete, dostanete tak maximálně nějaké oblečení od charity. My třeba ty lidi, za které dáváme záruky, známe, spolupracujeme dlouho. Samozřejmě neodhadnu, jaký ten člověk je, jestli to vyjde nebo nevyjde, to je na něm. Strašně důležité je ujistit jejich rodinu, oni nevědí, co mají dělat, mají strach z exekutorů, to se všechno musí řešit. Tyhle informace by oni ve věznicích měli dostat. Teď se to ve věznicích dělá po linii plní – neplní program zacházení, hotovo.

Není to jen o penězích. Všude se dá ušetřit. Zefektivnit fungování. Věznice je kostnatá. Existuje třeba přerušení výkonu trestu na pár dní, výborná věc, dostanete se domů, máte kontakt se světem. Takhle vy chodíte ven sám, bez problémů. Pak potřebujete k lékaři

kvůli posudku na podmíněčné propuštění a oni s vámi vypraví auto, s vámi jsou čtyři bachaři. I když se sám vracíte z přerušení. Neefektivní, spousta peněz.

Všechno se dá zorganizovat líp. Když ve VS dělají lidi, kteří jsou rádi, že mají nějakou práci, protože studia jim nikdy moc neřikaly a má z něj pak být ředitel.. Dobrý manažer není jen o zkušenostech. Příklad jednoho člověka, nebudu jmenovat: od řadového příslušníka na vedoucího oddělení, potom na zástupce vedoucího výkonu trestu, povýší na vedoucího výkonu trestu, mezitím proběhl bakalářský titul, potom mezi bakalářem a prvním náměstkem magisterský. A to, co do něj vtoukají deset let, to teď má v hlavě a má moc.

T: Kdyby se do systému dostal někdo osvícený..?

R: Tak ho systém zatlačí. Každý malý úkon stojí moc sil a osobní invence.

T: Jak je ze strany VS přijímána kritika?

R: Ze strany VS abnormálně arogantně, vyjma pár lidí, s nimiž komunikuji na osobní úrovni. Jinak se to bere jako osobní útok. Proto lidi nevěří VS, hezké fotky zátiší makového pole u věznice na webu VS jsou blbosti. Když na tohle je čas, proč tam nejsou konkrétní informace pro návštěvy vězňů? Proč oni pak musí kontaktovat nás? Víte, kolik nám matek brečí do telefonu, jaké mají problémy při návštěvách? Bachaři kolikrát berou, že odsouzený je stejná pakáž jako návštěva odsouzeného.

Musí dojít k fluktuaci lidí ve VS. Kde je jejich rozvoj? Na druhou stranu zas musím říct, že jsem tam potkal i spoustu obětavých, milých lidí. Ale rezervy jsou obrovské.

Neziskovky můžou dělat jen to, co jim systém umožňuje. Ale myslím si, že i malé boje mohou něco změnit. Sama VS na to nepřijde, co má změnit. Má nastavenou svoji cestu a odchylkám se brání se strachem o práci, o to, co tomu řeknou nadřízení.

T: Jaké konkrétní změny byste tedy požadoval?

R: Je to v nastavení systému a otevření očí na straně státní správy. Setkáváme se s předsudky, protože v našich řadách je bývalý odsouzený, například ze strany starších soudců. Peníze jsou problém, ano, ale to budou asi vždycky. A ten přístup. My nepřicházíme bojovat. Ale VS vás pustí ne někam, kde můžete fakt pomoc, ale tam, kde

je to moc nezasáhne a kde to bude dobře vypadat. Ale ano, jsou výjimky. Je to o komunikaci.

A zmiňované změny ve vedení, kontinuálně, řešit jednotlivosti ve věznicích. Aby tam byl někdo, kdo má vizi a vydrží tlak z okolí. Změny, které se dějí, se nedějí proto, že by VS chtěla, ale tlakem, protože musí, protože to nese doba. Každá malá vyhraná bitva je dobrá.

T: Kam směřujete do budoucna?

R: Chceme jít stejným směrem, pokračovat v drobné práci s klienty. Zajímavou inspirací je švédská organizace KRIS, která jede na té bázi, že v ní pracují bývalí odsouzení. Mají pod sebou lidi, kteří pomáhají dál. To se mi moc líbí. My jsme také dali za jednoho odsouzeného záruku, byl propuštěn a dnes sám kontaktuje propuštěné a pomáhá jim v praktických věcech, s doklady a tak. On jim rozumí, ví, jaké to je. To je strašně důležité.

Rozhovor č. 7 ze dne 24. 5. 2013

Použité zkratky:

T – Tazatelka **Zuzana Zděnková** **R**- Respondentka **Hana Jirkalová /Na svobodě, o.s./**

OOS – organizace občanského sektoru **VTOS** – výkon trestu odnětí svobody

VS – Vězeňská služba

T: Vy fungujete relativně krátce, jaké byly začátky?

R: Těžké, obrovsky. Veřejnost celkově je proti této oblasti zaujatá, každý vám řekne, co bychom se těma kriminálíkama zaobírali. Je spousta jiných, kteří by potřebovali péči. Práci neseženou i slušní lidé a my se snažíme pomoci lidem, kteří si nějak pošramotili život. Většinou jejich rodiny vůbec nefungují. Takže bylo hrozně složité to dát dohromady. Na začátku nás bylo víc, ti z časových důvodů už nemohli, teď je nás pár. Daří se nám, co jsme si předsevzali, se o ty lidi starat. Nemá smysl říct, že pomůžeme dvaceti lidem, musíte mít konkrétního člověka a o toho se starat. Já se starám o tři, čtyři, jdu s nimi na pracovní úřad, zařídím s nimi doklady. Mám několikrát ověřeno, že když jsem je někam poslala samotné, i s návodem, tak s nimi vůbec nejednali a to i na úřadech práce. Neochota. Z toho důvodu s nimi chodím jak s malým dítětem a představovala jsem se, že jim poskytuji právní dohled a to opravdu znělo jinak a ty, co jsme si vytipovali, se nám podařilo dostat do normálního života. Bylo to šíleně práce, ale zdařilo se. Jeden se nepodařil, ale to nikdy nevíte.

T: Na základě čeho je vytipováváte?

R: Díky kontaktům. Nebo se ti sociálně gramotní obrátí na nás sami, ale těch gramotných je hrozně málo, nemají internet, mobily. Nemají se na nás ani jak obrátit, pokud jim už někdo ve vězení o OOS neříká.

T: A říká?

R: Měl by to říkat sociální pracovník, vězeňští kaplani, výchovný poradce. Taky by jim měli dávat informace o tom, co je čeká na svobodě, co musí řešit. Od bývalých vězňů vím, že žádné informace, letáček nebo tak nedostávají.

T: Máte pocit, že pak ti zaměstnanci ve věznicích vaši práci vnímají jako podporu?

R: Asi ano, když už se o ní dozvědí. Ale z osobních zkušeností ti lidé dojdou na svobodu opravdu nepřipraveni. Velice důležití jsou kurátoři. Někteří se jim opravdu snaží pomoci, leč i oni jsou omezeni. Problém osvobozených je, že nemají žádné prostředky, nemají kam jít, nemají práci, je to začarovaný kruh. Nemají na složení kauce, kdyby už si něco našli k bydlení. Ani ubytovnu nezaplatí. Ta základní finanční pomoc je pro ně zanedbatelná a než se přes Úřad práce získá sociální dávka, trvá to měsíc. Nejkrizovějších je 14 dní po propuštění, jsou v euforii, že jsou na svobodě, že můžou, ale zjistí, že nemůžou nic. Pokud se jich neujme rodina. To jsou lidé, kteří nechtějí skončit na ulici, chtějí pracovat. Bohužel mají často velmi nízké vzdělání.

T: Co rekvalifikační kurzy a programy, které probíhají ve věznicích či po propuštění?

R: Jsou výběrové a málo a musím říct, že strašně záleží na jednotlivých Úřadech práce, jak s nimi chtějí komunikovat, jestli jim chtějí pomoci. Když jsem je tam posílala sama, přišli, že tam nic není. Když jsem tam jela s nimi, tak rekvalifikace byla. Třeba hlavní město Praha má rekvalifikační firmy na různé obory, ale tyhle firmy se dělají svůj žebříček jak rekvalifikanty brát. Měli jsme člověka, který chtěl svářet a ta firma řekla, že nebude zaměstnávat člověka se zápisem v rejstříku. To mi přijde proti všemu. Jestliže si Praha vybere firmu pro rekvalifikaci, když už jim tam někdo někoho posílá, tak by ho měli vzít. Navíc ty kurzy jsou hrozně drahý a to hradí město. A ty firmy si samy určej, koho chtějí.

T: Co bylo pro vás na začátku nejtěžší?

R: Když jsme žádali o granty přes Evropské fondy a Ministerstvo práce a sociálních věcí, ty jsme nedostali. Teď budeme znova podávat žádost. Zatím žijeme z členských příspěvků a darů, vše je na bázi dobrovolnosti. To je dost náročné. Nicméně jsme uspořádali První festival neziskových organizací v postpěči.

T: Jaký z něj máte dojem?

R: Bezvadnej. Spousta věcí tam byla. Teď budeme mít jednání v Parlamentu se senátorkou, která o tom slyšela. Oni si vůbec neumí představit, o čem rozhodují, v jaké situaci ti propuštění jsou. Je potřeba, aby lidi z té VS, kurátoři nebo lidi z OOS na ně po propuštění čekali a ujali se jich. Ty první dny jsou důležité. Aby s nimi obešli úřady. My si teď s vězni vytipovanými píšeme, s těmi, co nerezignovali a chtějí něco dělat. Pro některé jsou to jediné dopisy, které za ty roky tam dostanou. Oni ani pak nemají motivaci,

proč? Teď tedy pracujeme s těmi, o které pečujeme, co potřebují, máme nad nimi dohled, běžné věci.

T: Bylo těžké získat jejich důvěru?

R: Bylo, ale oni jsou tak vděční za každý zájem a kontakt, že vám věří. Já jsem se této činnosti věnovala i před založením sdružení na základě osobní zkušenosti s člověkem, který byl ve výkonu trestu, tak vím, jak je to důležité. Jeden třeba 5 let nemohl najít práci, nebylo kde pracovat, chtěl. Když jsem dvakrát šla s nima na úřad, nepřiznala jsem se k nim, jen jsem tam jako jedna v řadě a poslouchala, jak s nimi jednají. A když to skončilo nezdarem, šla jsem do kanceláře, řekla jsem, že poskytuji právní dohled dvěma lidem a potřebovala bych informace pro ně, kteří hledají práci. A ty paní ze sebe sypaly perly. Když jsem se ptala, proč jim to neřekly, když tam před chvílí ty dva byli, tak mi paní řekla: „Ale nám se vůbec nezdálo, že mají vážnej zájem.“ Když takováhle paní nechce, tak maj smůlu, oni nemůžou jít jinam, než kam přináleží. Stálo to neskutečného času zařídit tramvajenky, doklady. Nakonec jsem do toho vložila svoje peníze, protože nebyla šance, jak jim zajistit bydlení. Teď bydlí, mají už oba vymazané trestní rejstříky, ale mají jen různé brigády. Je jim 40, 50, jsou ve věku, kdy pro ně sehnat normální legální zaměstnání je nemožné. Ty proklamace jsou, programy jsou, ale ono to v praxi nefunguje, je toho hrozně málo.

T: Myslíte, že resocializační programy VS nefungují?

R: Absolutně. Oni většinou, když mají možnosti něco ukázat ve sdělovacích prostředcích, tak většinou jedou do jedné věznice, která je připravována pro předvýstupní pobyt, tam to opravdu vypadá jako hotelové typy dvoulůžkových pokojů se záclonkami. Naštve to celou veřejnost, všichni potom řvou, jak si ti vězni dobře bydlí. Ale to je dvacet lidí z těch šesti tisíc.

T: Takže v téhle oblasti postpéči by se měly neziskovky víc zapojit?

R: Určitě. Obrovskou roli hrajou kaplani, ti vězni žijou od týdne k týdnu, kdy přijde kaplan a promluví s nimi. Třeba ani ne kvůli víře, ale že přijdou jinam a někdo jim bude naslouchat. Výborné je sdružení Za branou, ostravská Nová šance. Těm se podařilo zadaptovat dům na přechodné bydlení. Důležité jsou ty první 3 měsíce, aby oni zas nespádli do té žumpy. Stát má přece umožnit podmínky, aby se ti lidé mohli vrátit do společnosti. Ale oni zkracují prostředky, ti lidé tam opravdu mají hlad, šikana byla

vždycky a ti dozorcí si taky berou peníze. A když těm stresovaným chlapům nedáte najíst, tak vznikne vzpoura. Proto taky amnestie, ta přišla přesně před tím, než by mohlo dojít ke vzpouře.

Já třeba vím, když jsem jezdila na návštěvy do věznice, tak ten můj známý chtěl pracovat, ale práce ve věznicích není a je za odměnu. Když se slušně chovají, dostanou možnost jít do práce, jinak ne. Mají kroužky, do kterých se mohou přihlásit. Představte si, třeba turistický kroužek! Vtip! Měli ho nahlášen a nula členů a nic. Pak vaření, počítačový kroužek. Tam on se hned nahlásil. Nojo, jenže oni měli deset počítačů zavřených ve skříni v místnosti a ta místnost nebyla za dva roky otevřena, protože nebyl nikdo, kdo by s tím uměl. Ale v rámci programu od EU se koupilo deset počítačů, na webu mají napsáno počítačová třída. Když nechtěli, aby vězni měli spojení se světem, nemuseli tam zavádět internet, ale mohli to přece používat na psaní dopisů, kdyby tam byla tiskárna. Ale vždycky se ta učebna ukazovala, když přišla kontrola. On mi říkal, že už se tam tak nudil, nevěděl, jak by čas zabil, že se dobrovolně hlásil o rajóny, chtěl mejt podlahu, že aspoň něco dělá. A to, co se provádí na Pankráci, to je neuvěřitelný! To je zanedbaná, stará, naprosto neodpovídající věznice, špinavá. Materiálně děsný, o lidech ani nemluvě.

T: VS je obrovská organizace, máte pocit, že se v průběhu času nějak mění, zlepšuje?

R: VS je největší firma v České republice. Problém věznic je, že většina z nich je mimo město, mimo dopravu, někde v polích. V tom místě jsou lidi šťastní, že vůbec mají zaměstnání. Pokud tam někdo dělal bachaře před 20 lety, tak je tam pořád, pokud ho nevyhodili. Tam, kam já jsem jezdila do Nového Sedla, to je opravdu v poli. Ve všední den tam jezdí pro bachaře autobus ráno a večer. Když tam jedete a návštěvy jsou v sobotu, tak se tam nedostanete, vlak vám skončí v Žatci a návštěvu máte od 8 ráno. Tak jsme vstávali ve 4 ráno. Takové manévry, pro starý lidi nemožný. Tak se nedivím, že tam jsou lidi, za kterými nikdo nepříjde. To jsou technické bariéry, který by se daly odbourat. Při přeložení do jiného typu věznice vězně svážejí na centrální seřadiště, naženou je do velké haly jako zvířata a rozřadí je a oni čekají. K jídlu dostanou pytlík s jídlem, ale je to třeba čínská polívka, tu si asi těžko uvaří. Nebo konzervu, když nemá otvírák na konzervy. To jsou absurdity. Záchod tam není, nic k pití.. Kdyby tam byl myslící člověk..

T: Je problém i v penězích? Je jich málo nebo jdou jinam?

R: Jdou asi i jinam, ale do vězeňství se neinvestuje, ukáže se ta jedna zmodernizovaná věznice a lidi jsou naštvaní. Ale je tam nevybavenost, špína, nemožnost si vyprat prádlo.

Ted', i když Ratha nemám ráda, aspoň se o tom mluví, o těch podmínkách, aspoň se to veřejnost dozví. Lidi si to neuměj představit, že na záchod se dostanete třeba jednou denně, když je tam moc lidí. Sprchu mají povolenou jednou týdně, v létě, v tom Novým Sedle jich bylo dvacet na pokoji! Tam se opravdu neresocializují.

Je tam pár rozumných, slušných lidí. Všechno by mohli dělat ti výchovní pracovníci, kteří jsou snad civilní pracovníci, nepatří pod VS. Několikrát jsem se ptala, proč jsou návštěvy od 8, to se nedá stihnout a to jsme jeli autem. A oni nám řekli: „Co si myslíte, VS má službu do dvou a oni pak chtěj taky jít domů.“ Takže kvůli bachařům, kteří chtějí mít odpoledne klid.

T: S kým ze státní správy spolupracujete a jak?

R: Já do věznic nechodím, obcházím s propuštěnými úřady. Takže Úřad práce, matrika.. S VS nemám důvod komunikovat, ale kolegyně je s nimi v kontaktu.

T: A s ostatními OOS?

R: Od toho festivalu. Byli rádi, že jsme se sešli, předali jsme si kontakty. A budou další akce. Ted' čekáme na naše jednání se senátem s tou poslankyní. O humanizaci vězeňství se mluví, ale.. Když jsem chodila na návštěvu do vazby, to jsou kukaně, kdy si můžete s tím člověkem maximálně podat ruku. A na chodbě byly automaty na pití a jídlo a na Pakráci nepřicházelo v úvahu, že bych tam něco koupila a tomu člověku to dala. Oni mají 3 hodiny za měsíc povolenou návštěvu, každé to chce najednou, protože když jede třeba někdo z Ostravy, ani na to nemají peníze. Tak dlouho jsme do toho vrtali, že jsme najednou přijeli a bylo nám řečeno, že se věžňovi může dát napít. Tak dlouho jsme urgovali s ostatními rodičema, až jsem mu mohla koupit limonádu. Potom po převozu do Nového Sedla, tam nebylo nic, žádné automaty pro návštěvy, které jsou hodiny na cestě. Napsala jsem panu řediteli a najednou jsme asi za půl roku přijeli a na chodbě stál automat. A představte si, že díky těmhle protestům dali automat i před tu místnost s věžněma. Tak jsem mu najednou mohla koupit bagetu a pití, aby to na místě snědl. Drobnosti, ale tohle se řešilo. To byl konec světa v tom vězení. A myslím si, že to v jiných věznicích funguje dál stejně, ta zkostnatělost. Kdo může vykonávat bachařskou činnost? To musí být určitě charakter, jsou otrlí, je jim to jedno. Když převedou věznicí do lehčího režimu, bachaři zůstanou stejní, je to ve stejném domečku, pro něj se nich nemění. Je to obrovskej moloch. VS je největší zaměstnavatel v České republice. Oni

nemají zájem sebe sami propouštět. Proto se řve, že jsou přeplněné věznice, je třeba stavět nové. Teď je vězňů málo, aby si obhájili, že se nepropouští, tak se dělá, že se konečně můžou vězňům víc věnovat, ale houby. Prostě VS nepropouští.

T: Jaké vidíte perspektivy do budoucna?

R: Chceme dál pracovat s jednotlivými vězni, pokud si nás najdou, pokud se dostanou propagační materiály do věznic. Aby vůbec měli informace, musí jim to výchovní poradci říkat. Zadruhé mediálně, aby se pozitivně měnil vztah veřejnosti k tématu. Lidi vůbec nevědí. Zatím z naší zkušenosti víme, že osobní kontakt člověka s člověkem je nejlepší. Každý je jiný, má jiné podmínky. Nelámat hůl, kdokoliv se tam může v systému dostat. Posíláme vězňům noviny, aby něco věděli, známky, jinak nemaj peníze, aby si je koupili. Známky jsou ve vězení dobré platidlo. Když nemaj zázemí, kdo by jim poslal peníze, tak si nic koupit nemůže. On dostane základní hygienické potřeby, když nemá nic, dostane zubní pastu, jinak si ji musí koupit. Když jim to stát dává, tak jim to odepisuje. Všichni odcházejí s dluhem, ten hotel vězeňské si musí zaplatit. Ty řeči „oni si tam žijou a my to platíme“, to není pravda, oni si to musej zaplatit.

Bylo by fajn, kdybychom mohli za těmi, se kterými si dopisujeme, také zajít na návštěvu, třeba se to změní. Teď má povoleny tři, čtyři osoby, které předem řekne při nástupu, ty jsou prověřené a někdo z těch lidí za ním smí jezdit. Ostatní nemůžou, jediné přes dopisy. Jenom pak když má delší trest a chová se dobře, návštěva může proběhnout ne ve věznici, ale třeba ve městě v cukrárně.

T: Takže kdyby neziskovky chtěly nějak působit osobně a vězně navštěvovat, nemají šanci?

R: V podstatě ne. Jen ty oznámené, prověřené osoby. Ty dostanou jmenovitou pozvánku na ten den.

Je to dost náročné. Myslím, že by měla být psychologická pomoc i pro ty rodiny. Když vám najednou seberou člena rodiny, nevíte, co s tím, padne to na vás, i když vy jste nic neudělali. Často pak ty rodiny ani nechtěj za vězněm jezdit, je to pro ně ostuda.

Já nechci, aby vězni měli nějaké výhody, o to nejde. Ale aby měli čisto, teplo, to jsou přece základy. To je středověk, tam. Tam je zima, špína, jsou to staré ratejny, okna

nepřiléhají, lékařská péče katastrofa, platí si za recepty, než ho vůbec dozorce k doktorovi předvolá, tak to trvá..

Rozhovor č. 9 ze dne 30. 5. 2013

Použité zkratky:

T – Tazatelka Zuzana Zděnková R1- Respondent Bronislav Matulík; R2 – Respondentka Jana Matulíková /Vězeňská duchovenská péče, o.s./

OOS – organizace občanského sektoru

VS – Vězeňská služba

T: Jaká je Vaše zkušenost s resocializačními programy ve věznicích?

R1: Mám za to, že záleží na věznici a jejím řediteli, je to velmi subjektivní. Mám obavu, že většinově resocializace nefunguje. Ale dobré příklady existují. Zním případ vraha, kterému ředitel věznice umožnil vystudovat gymnázium a vysokou školu, jinému ten samý ředitel Baudyš pomohl dodělat si učňák, je to tedy otázka subjektivní a pak to může fungovat. Ale stejně, v té samotné věznici se to nevyřeší. Jde o to, co ten člověk udělá, když vyjde ven.

R2: Je to zcela v lidech. Jsou sociální kurátoři, kteří s lidmi pracují, vědí, v jaké jsou situaci, kam se vrací, doporučí jim ubytovnu, věnují se jim, jsou zapálení. Jinde si lidi stěžují, že se jim nikdo nevěnuje, žádný zájem. Je to individuální, oni mají zákonné možnosti, kam se musí vejít. S tím neudělají nic.

Prakticky to znamená, že když vězeň vyjde ven, má něco málo na cestu, ale vychází především s velkým dluhem, který musí ihned splatit. Je nezaměstnaný a ještě víc nezaměstnatelný. Jde zažádat o podporu, ale tu dostane v dobrém případě za měsíc. To je to, co ve státě vůbec nefunguje, to automaticky vytváří recidivu. Ono to funguje tak, že okamžitě člověka, který vyšel na svobodu, kontaktují bývalí kumpáni, protože to se ví. Máme přítele, který vylezl ven, sám si situaci dost zkomplikoval, ale když jsem za ním byl týden po propuštění, říkal mi: „Hned mi telefonovali, abych pokryl drogy, to znamená abych hlídal, jestli nejdou bengá.“ A dostane za to 20 tisíc. A on to odmítl. Samozřejmě, že většinou ti lidé jsou natolik poškození, že uvažují jinak. V neděli jsem byl ve vazbě za klientem, dostal nižší sazbu, radoval se a je připraven páchat dál. Tam není zájem. Když společnost nepomůže a ti lidé jsou natolik zaběhnutí, už si nic jiného nedovedou představit. Jiný mi říkal: „Já jsem nikdy nepracoval.“ Vyučil se, pak prodával drogy, dělal

„nočního zámečnicka“. Když ti lidé nemají pracovní návyky, naučit se disciplině, tak to nejde.

R2: Je to složitější v tom, že oni vědí, že vylezli s velkým dluhem, většina z nich má ještě exekuci, takže je očešou na tak minimální částku, že se jim ani nevyplatí pracovat.

T: Jaké by bylo řešení této situace?

R2: Není řešení. Existují ale programy exekučního poradenství, Rubikon má program geniálně vymyšlený, mají vytipované lidi s pracovními návyky a jsou schopni je do 3 měsíců zaměstnat, což je neuvěřitelné. Berou si tam prověřené lidi, aby i oni působili seriózně, takže klienti se pak chytanou.

R1: Někteří z oboru se na stát zlobí, že kdyby nebylo OOS, tak těm lidem není pomoci.

T: Je-li cílem pomoci k resocializaci, myslíte si, že stát v tomto selhává?

R1: Ne, že by nebyly různé nástroje, třeba mediační a probační kanceláře, ale jsou bezmocné, chybí systém pomoci. Kdyby se povedlo, ale to je věc legislativy, že by stát nalil peníze do nějakých základních startovacích domů s pracovními možnostmi, úlevami pro podnikatele..

T: Jak si myslíte, že by se k tomu stavěla veřejnost?

R1: Nepochybně špatně. My jsme i zvažovali zřízení podobného zařízení během mého působení v neziskovce, a usoudili jsme, že by to bylo lepší někde ve větším městě, kde se lidi neznají.

R2: Ta společnost uvažuje zvláště. Podporují se děti, ale staří lidé se vyřadí. Není to perspektivní. A s vězni je to totéž. Pomáhat jim není perspektivní, tak do toho nikdo nepůjde.

R1: Představa je, že možná 10% by se dalo pomoci, protože by chtěli, i když to je jen teď hozené číslo. Ti ostatní už asi nebudou chtít.

R2: Myslím si, že pozornost by se měla zaměřit hlavně na prvotrestané. Oni jsou teď ve stejné situaci jako recidivisté. Stejně mají trestní rejstřík, rozpadnou se jim rodiny..

T: Myslíte se, že ze strany VS je snaha o změnu?

R1: Je to otázka osobnosti toho kterého dozorce. Někteří vězni respektují jen dozorce v té hierarchii a ostatní psychology a pracovníky vůbec, jiní si s nimi vytvoří dobrý vztah a pochvalují si je.

Ted' jsme byli na mezioborovém setkání, kde byli sociální pracovníci, psychologové vězeňští a bylo to velice zajímavé, probíhal dialog.

Ve věznicích opravdu vše závisí na ředitelích, mají velkou pravomoc.

T: Je problémem nedostatek financí?

R2: Je to složité. Jezdila jsem do zrekonstruované věznice, perfektní, matky dostávají příspěvek od státu, to oddělení pro ženy s dětmi má peněz relativně dost. Jiné ženy nemají žádné zázemí, dostávají jen přiděl od státu, 1 vložky na měsíc a toaletní papír. Kdyby měly za co, mohou si něco koupit, ale musí si vybrat, jestli si koupit tohle nebo cigarety nebo kafe.

R1: Honorování bachařů není nic moc. Setkal jsem se s jedním bachařem, opravdu zlej, bylo vidět, že nás duchovní nesnáší, dával najevo odpor, že nám musí sloužit a přivádět nám vězně. Ale udělal všechno, co jsme chtěli, což byl dřív větší problém. Protože se bojí, že přijde o práci. Tlak na to, mít zaměstnání, je velký.

T: Setkáváte se při své činnosti s takovými předsudky vůči OOS často?

R1: V samotné věznici o OOS možná vědí nějakí pedagogové. Teoreticky.

R2: Ptala jsem se jedné sociální pracovníci, jestli o OOS, které se starají o propuštěné vězně ví, jestli o tom říká vězňům před propuštěním. Ona řekla, že o tom ví, ale s vězni o tom nemluví, protože mají přece kurátora a to stačí. A to byla přitom ženská, kterou si tam pochvalovali, že má k vězňům hezký vztah.

R1: Řekl bych, že co se týká duchovenské služby, vztahy se zlepšily. Ale zase je to věznice od věznice. Někdy se kaplan i podílí na setkávání s pracovníky a je respektován jako někdo, kdo k tomu má co říct. I samotní vězni vnímají, že nejsme ze státního sektoru a cítí se svobodněji. V některých věznicích je ale despekt a oni nechápou, proč tam chodíme, že chceme lidem něco ukázat. My je nechodíme předělávat, ale ukázat jim šanci a cestu na odpuštění. To je něco, co psychologie ani pedagogika nedá. Přiznat si vinu je dost frustrující, ale Kristus ukazuje na východisko. Jiné proudy vinu popírají nebo ji

přeformulovávají. Jeden z našich klientů, to byl můj silný zážitek, řekl na otázku, co jim dává křesťanství: „Mně dává úctu a sebeúctu.“ Recidivistovi, který měl bordely, prodával drogy, byl brutální vymahač dluhů. Když se nás ptají, jaké je procento lidí, kteří nějak zareagují, na to, co Kristus přináší, tak to je úplně stejné ve věznici jako venku.

Tlak popírat vinu je přirozený a obrovský, obzvláště na vazbě. Navíc to prostředí. Jsou tam i nevinní lidé, reálně výjimky, ano.

T: Pracuje se nějak s lidmi ve vazbě?

R1: Pokud vím, jsou k dispozici psychologové a my duchovní. Ale záleží na tom, s kým v cele sdílíte ten úzký prostor. Tam prakticky bydlíte na záchodě.

R2: Ty podmínky jsou neuvěřitelné.

R1: A to je jen vazba. Na výkonu záchodů bývá víc, ale zase bydlíte se spoustou dalších chlapů.

R2: Některé věznice bývají lépe hodnoceny, třeba v Heřmanicích.

R1: Ale já se té celkové skepsi a přístupu lidí nedivím. Ti bachaři toho taky mají moc. Potkávají tam ty samé lidi dokola, v zásadě jim je těžko pomoci. Je tam trvalý stav napětí, nepřátelství. Mají tam psychopata vedle psychopata, ti vás manipulují, obelhávají vás. To je velké napětí. Ty výsledky pak jsou minimální. Možná 10ti procentům je pomoci. Ale i tak by to bylo úžasné. Kdyby stát dal peníze do postpenitenciární péče, tak se to projeví, vrátilo by se to. Ale dát miliardu na zločince, to vzbudí reakce. Do toho člověk nevidí, jaké tlaky tam působí. Je to složité. Ale já jsem rád, že my jako duchovní máme ze zákona právo jít do vězení, když vězeň zažádá. Kaplan je tam každý den a my docházíme, abychom jim pomáhali. Takže co stihneme, všechny, co požádají, navštívíme alespoň jednou za týden.

T: Vyvíjel se nějak váš vztah ke klientům a věznicím, budovala se důvěra postupně?

R1: Zase platí, že je to v každé věznici jinak. Kaplani působí v zásadě ve všech věznicích. Tak si na to museli ve věznicích zvyknout. Na Pankráci zjišťuji, že je to lepší a lepší, na počátku byla velká nedůvěra. Po revoluci ještě přetrvávaly staré struktury, někdo s bachařema musel válčit, teď to tak není. Myslím si, že je to vztahově dobře

vybudované. Každá registrovaná církev smí navštívit konkrétního člověka, pokud on o to požádá.

T: Funguje v rámci péče o jednotlivé vězně nějaká spolupráce s ostatními pracovníky – vychovateli, psychology, funguje propojení?

R2: Teoreticky by mohlo fungovat, prakticky moc nefunguje. Třeba z důvodu, že dobrovolníci chodí v sobotu a neděli a to tam oni nejsou.

R1: Takže je to na kaplanech a to je ve věznicích různé. Někde se s ním poradí, jsou tým, někde je separován a moc ho nechtějí. Někde kaplani slouží i bachařům.

R2: Ale je cesta, jak se mohou duchovní dostat do systému, kde jsou informace o jednotlivých odsouzených. Teoreticky by se k nim mohli dostat, ale nevím, že by někdo z těch dobrovolníků to využíval.

T: Jaká je reakce ze strany VS na Vaši případnou kritiku, stížnosti?

R1: Já bych to nedělal. To by museli opravdu překročit jasná pravidla. Když jsou jen otrávení nebo hnusní, nechají mě dlouho čekat, to radši vydržím, protože oni mají velkou moc výrazně nás dobrovolníky omezit. Už se s tím nesetkávám tolik jako dřív. Ale vím, že proběhla určitá kritika ze strany kaplanů vůči zaměstnancům, ale to bylo blbě, protože oni jim to pak dávají vyžrat. Ale v jiných věznicích se třeba podařil kontakt ve věznici s kaplanem.

T: Tlačí něco, někdo pracovníky věznic ke spolupráci s OOS?

R1: Když mají ředitelé věznic dobrou vůli, tak je to jednoduché ve smyslu řízení, než aby to procházelo nějakými procesy schvalování shora.

R2: Napadá mě dobrý příklad věznice ve Světlé nad Sázavou, kde působí mezinárodní OOS a spolupracuje s vedením věznice, které jim vytipuje ženy, které mají před propuštěním a nemají zázemí. Původní záměr tak nevyšel od těch žen, ale od věznice.

T: Jaký je Váš pohled na stávající programy ve věznicích?

R2: Ty programy jsou hrozně zajímavé, ale pro jinou skupinu lidí. Pro ty normálnější. Ti lidé by se měli naučit úctě a sebeúctě, jinak zaměřit ty programy. Tam jsou programy zacházení jako třeba kroužek turistiky. Chtělo by to nějaké všeobecné vzdělávání, aby ti

lidé ze sebe měli pocit, že něco dokázali. Aby se pracovalo přímo s nima, ne jen nějaký kroužek.

R1: Tam jsou povinná takzvaná resa – resocializační programy, které dělají pedagogové a psychologové. Ale jde o to, jestli se dělají proto, aby se odškrtlo, že se to dělá nebo je to opravdu zacíleno, něco tím sledujeme. Jednou jsem měl domluvené povídání s vězni na Pankráci, ale bylo to strašný, ty lidi to vůbec nezajímalo, vězni i ti, co to organizují, si přišli splnit body. Mělo by smysl pracovat jen s těmi, kdo opravdu mají zájem, i když by byli třeba jen dva. Realisticky to chodí tak, že vězeň pozná systém věznice, ví, že když bude chodit na programy, může si zažádat o půlku. Takže těžkou soudit. Můj dojem byl, že jsem jim byl pro smích, někteří poslouchali. Oni vědí, že musí nasbírat dostatek pochval, aby mohli vypadnout, ti borci v tom umí chodit. Pak jsou i pedagogové bezmocní. Pracuje se prostě s blbým materiálem. Ti lidé jsou poškození, je to tam těžký.

T: Kde podle Vás chybí práce OOS, kde by se mohly uplatnit?

R2: Já si myslím, že to první zachycení propuštěných, aby měli někde zázemí. I u Armády spásy si musí zaplatit bydlení. Takže kdyby jim někdo poskytl bezplatné bydlení na prvních pár měsících než dostanou sociální dávky. Podchytit by se také měli prvotrestaní, ti často mají ještě vůli.

Myslím si také, že často by bylo dobré volit jinou formu trestu než vězení. Často nemá účel u některých trestných činů, třeba neúmyslných. Je určitá sorta lidí, kteří něco spáchali a jejich trest má jinou podobu než u ostatních. I když jsou ve vězení, jsou třeba pouštěni, aby docházeli do zaměstnání. Tam bych volila jiný trest.

T: Jak vidíte působení OOS do budoucna?

R2: Problém je, že neziskovky moc nespolupracují mezi sebou. Čerpají peníze z jednoho zdroje, takže si konkurují. To je podstatný problém. Kdyby se sjednotily, v jednotě je síla. Kdyby se spojily a tlačily na legislativu, tak už se s tím dá něco dělat.

R1: Ale aby se těch patnáct subjektů domluvilo, to je těžké. Každý má trochu jiný pohled.

R2: Oni většinou mají nějakého otce zakladatele a všichni ostatní to dělají trochu blbě. To je základní problém neziskovek. Kdyby se spojili, byli by nepřehlédnutelná síla.

R1: Existují i další zájmy, o kterých my nevíme, lobby. Do vězeňství jdou obrovské peníze.

Rozhovor č. 10 ze dne 31. 5. 2013

Použité zkratky:

T - Tazatelka Zuzana Zděnková   **R** - Respondent Bohdan Pivoňka /Vězeňská duchovenská péče + Vězeňská duchovní služba/

OOS – organizace občanského sektoru

VDP – Vězeňská duchovenská péče, o.s.

VDS – Vězeňská duchovní služba - sbor vězeňských kaplanů, zaměstnanci VS

VS – Vězeňská služba

T: Vy jste v nově vzniklé Radě pro vězeňství, poradním orgánu ministra spravedlnosti, jaký je Váš názor na tento orgán?

R: Tam jsem. Chcete dojem? Dojem je takový, že došlo k založení už minulý rok, teď se poprvé rada sešla, pan ministr řekl úvodní odstaveček a odešel. Byl přítomen první náměstek generálního ředitele GS a projeví se ti, kdo se cítili potřebu projevit, poslanci, ředitel Probační a mediační služby. My jsme tam jaksí poslouchali. Pánové byli slyšet, jsem mírně sarkastický. Možná z toho něco bude, ale musí se to uvést a rozjet. A možná se pak podaří, že promluví i ti další.

Naše sdružení je nejstarší organizace, spolupracující s VS. My nemáme žádné dotace, žijeme ze členských příspěvků. Ta nám vychází vstříc díky dávnému přátelství a dobrým vztahům. Třeba tato kancelář, kde zasedá předsedkyně našeho sdružení, která není zaměstnankyní VS. Takže máme zázemí. Já jsem bývalý hlavní kaplan a předseda VDP a teď jsem ve funkci poradce pro duchovní službu VS. Jsem zaměstnancem VS na dohodu.

T: Jste jeden z mála, kdo jsou na obou stranách.

R: To je ze zásady. To je koncepce. My si myslíme, že to rozdělení není dobré a i na základě zahraničních zkušeností je potřeba, aby OOS pronikaly do státní organizace a zajišťovaly to, co státní organizace zajišťovat nemůže. Prachy možná má, ale nemá vnitřní motiv.

T: S ohledem na proklamovaný cíl VTOS – resocializaci, myslíte si, že stát plní tuto roli?

R: Ale prosím vás..To říkají všichni moudří lidé, že vězení nikoho nenapraví. Pokud člověk nemá motiv. Nemůžete obracet někoho, kdo to nechce. Jsou organizace, které to chtějí dělat, jako je Prison Fellowship, ti chtějí dělat christianizaci. Já jsem jiného ražení, každý by měl mít možnost se chopit ruky, která tu je. Ale musí chtít, jestli ne, tak to nejde.

My máme podchyceno 14% vězeňské populace, což je celkem dost lidí, kteří projeví zájem o duchovní službu. Jaké byly jejich motivy, to člověk neví. Ale je fakt, že k nim dolehla duchovní služba a myslím si, že to je daleko větší procento než v obecné společnosti.

T: Myslíte si, že stát nabízí tu pomocnou ruku?

R: Když mluvím za VS, máme to v plánu. Prakticky je to ztíženo prostorovou nedostatečností, což je teď díky „krásně promyšlené“ amnestii lepší. Ale schází vnitřní motivace těch pedagogů, speciálních pedagogů, pracovníků. My všichni jsme odvarem této společnosti a tato společnost je jednak ateistická a jednak lhostejná. A teď si vezměte, že ti zaměstnanci nejsou dobře placeni, 12, 15 tisíc. Platová situace ve VS není dobrá, loni se šlo o tři platové třídy dolů, aby se nemuselo propouštět. A jde o bezpečnostní sbor, tak nikdo nic nemůže namítat.

Ano, plány jsou. Máme odbor výkonu vazby a trestu, kde se plánují programy SARPO a 3Z. Zkušební projekt už byl, teď se to bude aplikovat.

Jako VDP se snažíme spolupracovat, doplňovat tu motivaci. Nevnučujeme ji nikomu, ale doplňujeme tu mezeru, která ve vězeňství je a která vzniká přeplánováním nadsíly lidí, vyplňování všelijakých dotazníků, záznamů a podobně. Naše základní metoda je metoda naslouchání. Naslouchání chybí. Vezmeme-li pracovníky výchovy VS, oni také mají předpisy, je to akce směrem od zaměstnanců k odsouzeným, ale je velice málo prostoru pro to, aby se dotyčný mohl sám vypovídat.

T: Jak probíhá spolupráce vaší neziskovky s VS?

R: Máme velice úzkou spolupráci, provázanou smlouvami a dohodou o duchovní službě a vnitřními legislativními předpisy jako je nařízení generálního ředitele.

T: Jak se vám toho podařilo dosáhnout?

R: Já jsem tam dlouhou. Po 97 roce jsme šli na ministerstvo spravedlnosti na audienci, tehdy žádná profesionální služba nebyla, tak jsem vnesl dotaz, proč profesionální duchovní služba neexistuje, paní ministryně se zeptala svých pobočníků, kteří nenašli žádný patřičný důvod a tím to vzniklo. Ale vedle toho VDP existuje od r. 64, já jsem od r. 93 zaměstnán na Vězeňské duchovní službě. Měl jsem za úkol už v devadesátém roce od předsedy Ekumenické rady církví, abych organizoval práci ve věznicích. Takže se snažíme propojovat vzájemně už 20 let. Díky tomu vznikly dobré přátelské vztahy a dohody.

T: Probíhá spolupráce k Vaší spokojenosti?

R: Spolupráce pobíhá. Tak asi, mám-li být upřímný. Někdy lépe, někdy hůř. Teď jsme v obtížnější situaci, proniká nám do toho snaha Mezinárodního vězeňského společenství, je to trochu problematické. Jde o dvě téměř souběžné organizace – VDP a toto mezinárodní, to nepotřebujeme, cíle jsou úplně jiné. My bychom rádi, aby oni působili v postpenitenciární péči, ale aby nechodili do vězení.

T: Oni by chtěli provádět misii?

R: Tak asi. My jsme proti misii. Zásadně proti. Každý máme svobodu. Dokud jsem byl ve vedení VDS, snažil jsem se tomu bránit, aby sem taková pronikali.

T: Vaše vztahy jsou tedy dobře nastaveny, setkali jste se někdy s předsudky vůči OOS nebo funguje proklamovaná otevřenost?

R: Ve VS je řada lidí, kterým na tom záleží a pak je tam velká skupina lidí, kteří jsou proti tomu a jsou názoru, že jim to brání v jejich práci a je to něco, co nemusí být. A bohužel u části personálu, spíš toho prováděcího než odborného převažuje myšlenka, že jsme tady především od toho, abychom oddělovali lumpy od řádné společnosti.

T: Pracuje se v tomto směru nějak se zaměstnanci?

R: Když přijde jakákoliv neziskovka, my asi ne, protože VDP má svoje průkazy a výhody. Ale kdokoliv jiný přijde a zaměstnává určitou část zaměstnanců, strážných, vychovatelů atd., kteří nemohou plnit své normální úkoly. Ta návštěva je zdržuje. Okamžikem vstupu za vás ručí ředitel věznice, jste návštěva. Takže ta neziskovka, viděno

očima normálního zaměstnance, který je tam už delší dobu, ta neziskovka přiděluje práci. Také pokud přežívá názor, že vězni jsou sami lumpové. Běžně se hovoří o zločincích. Je takový pocit, že o ně, o zaměstnance se nikdo nestará a spíš se někdo stará o ty zločince, o které není třeba se starat. Je fakt, že málokdo si uvědomuje, že všichni ti, kdo jsou zavření, až na několik málo výjimek na doživotí, se vrátí do společnosti. A modely chování berou ze svého všedního života, to znamená ze styku se zaměstnanci VS. My jsme tam jen chvíli, ale strašně by to bylo potřeba. Takže v určitém ohledu OOS jsou žádoucí, protože ti, kterým jde o změnu, je přijímají kladně, část to považuje za zbytečné a říkají proč nám sem lezou, když nám ztěžují práci a berou peníze.

T: Co by mohlo pomoci nastavit spolupráci efektivnějším způsobem?

R: Bylo by třeba zainteresovat víc zaměstnance, aby věděli, co neziskovky chtějí a v čem těm zaměstnancům mohou být nápomocny. My se o to snažíme. Už asi 15 let děláme mezioborový seminář. Na našem webu jsou teď tři přednášky z posledního semináře na téma Pachatel psychopat, byli tam teď psychologové, psychiatři. To organizuje VDP ve spolupráci s VS, jsou tam duchovní – kaplani i členové VDP, odborní zaměstnanci VS – psychologové, speciální pedagogové. Ostatní neziskovky nejsou zvány, to by přesáhlo naše možnosti, VS platí ten pobyt. Tak se snažíme přiblížit. Necháváme vypracovávat ankety a výsledky jsou překvapivě výjimečně kladné, dokonce chtějí i jeden den navíc. Když tam máte ty duchovní i zaměstnance a neziskovky, tak si nejen oficiálně popovídají, ale i neformálně v předsálí, jdou do hospody.. Paní předsedkyně se také zasloužila o vznik ANNO – Asociace nestátních nevládních organizací, o tom by Vám mohla popovídat.

T: Jak by mohly OOS přispět ke zlepšení stávající situace?

R: Spíš chybí ten dopad. Neziskovky pomáhají, já myslím, že se uplatňují, ale chybí struktura vzájemné koordinace mezi nimi i směrem ke státním organizacím. Když si vezmeme třeba Holandsko, poslední fáze výkonu trestu je v rukou nějaké organizace nestátní, oni půl roku nejsou ve vězení a přitom vykonávají trest. Proč by něco podobného nemohlo být u nás? K tomu by musela být nějaká struktura, legislativní opatření. U nás to nejde. U nás státní orgán, VS by musela odsouzeného předat do neziskovky se všemi pravomocemi, musela by tu být důvěra, že to OOS udělá dobře, což ona by udělala, ale my jsme hodně závislí na státu. Nevím, proč to u nás nejde. Zním dost poměry ve světě, ale u nás je pocit ve vězení prostě nějaký jináčí. Na jedné straně velká autoritativnost, na

druhé straně obava před mocnými odsouzenými, mnohdy dobře zajištěnými odsouzenými, kteří mají miliony. Dotyčný pracovník s ním pracuje za 15 tisíc měsíčně.. Není tu ta správná autorita, která by měla být na obou stranách. Odsouzený se mnohdy necítí, že je ve výkonu trestu a že nemá všechny svobody a ten pracovník VS by také měl vědět, že ten na druhé straně je také člověk a že mezi nimi existuje lidský vztah. Když je něco podle předpisů, tak se to musí přijmout.

T: Co s tím?

R: Ať neziskovky tlačí. Nic jiného nemůžou. My se to snažíme dělat. Příklad VDP je jedinečný v tom, že se to vyplácí a že to lze. Dá se to dělat.

T: A ze strany VS? Ředitelé věznic mají ve svých rukou rozhodnutí s kým a jak spolupracovat..

R: Jo. Oni odpovídají za tu věznici, tak to je namístě, než aby to bylo řízeno centrálně. Nicméně tam se projevuje určitá ambivalence. Rádi sami rozhodují, na druhou stranu nechtějí nic moc rozhodnout, aby se nespálili.

T: Jak vidíte své další působení jako OOS?

R: Doufám, že obhájíme svoji oprávněnost a budeme dál takhle působit. Podle mého názoru je to jedinečný způsob, jak propojit obě sféry a spojit odbornost s lidskou vnímavostí a možností nabídky možností.

Rozhovor č. 12 ze dne 5. 6. 2013

Použité zkratky:

T – Tazatelka Zuzana Zděnková R- Respondent Pavel Kočnar /Věznice Vinařice, kaplan/

OOS – organizace občanského sektoru

VS – Vězeňská služba

T: Domníváte se, že stát plní úkol resocializovat vězně?

R: Po výkonu trestu určitě ne, tam je obrovská propast, to je to nejslabší místo celého systému. Je otázka, jestli by to mělo systémově být zařazeno pod VS nebo by měla být něco jako „karanténa“, co by bylo napůl vězením a zároveň by ten člověk měl možnost se nějak začít integrovat a bylo by mu to započteno to výkonu trestu. Ve věznicích jsou předvýstupní oddělení, ale je to pořád ve vězení, ten člověk je vězeň jako kdokoliv jiný. Jsou určité podmínky, za jakých tam může jít, má tam lepší vybavení. Pracuje se s nimi lépe, záleží, kdo tam je. V našem případě je tam pedagožka, která se o ně stará velmi dobře, mohou chodit na vycházky a seznamovat se nějak se světem. Ovšem vycházka na 3 hodiny v kavárně, to je jiná situace než když vyjde z výkonu trestu a musí se o sebe starat. Tam je pak ostrý stříh a tam péče chybí. Konec trestu a začátek zcela odlišné situace.

Druhá věc je, že existuje systém probační služby a kurátorů, je to nějak nastaveno a vězni vědí, co mají dělat. Mám teď konkrétní zkušenost s vězněm, který byl amnestován, spojil jsem se s jeho kurátorkou, on si ji velmi chválí, ona jeho taky a přesvědčila mě o tom, že informace o tom, že je to spíš funkce formální nejsou pravda a odsouzení se na to spíš často vymlouvají. Nicméně je to způsob ambulantní péče. Ten těsný dozor, dohled a dávkování svobody tam není. To by bylo hrozně důležité. Ten odsouzený, který by to měl v rámci trestu, by byl sledován a byly by nastaveny sankce, kdyby pravidla porušil a zneužil, aby věděl, že se mu to vůbec nevyplatí.

T: Co programy ve věznicích, jak fungují?

R: Je to tak, že všichni zaměstnanci věznic a VS tuší, že jejich práce je sysifovská a ve společnosti není prestižní, tak jejich motivace ani není vysoká. Sehnat kvalitní personál

do věznice není jednoduché. Dnes kvůli nezaměstnanosti je to možná lepší. Řekl bych, že jsem zaznamenal, že se tam dostávají noví lidé, kvalitnější, kteří mají víc chuť něco dělat. Kaplanem jsem 10 let a myslím, že se to posouvá k lepšímu, nevidím to úplně pesimisticky. Existuje také tlak, aby programy s vězni nebyly jen formální, probíhají kontroly, je tam pohyb. Vězni mají hodně kroužků, chodí do knihovny, vybírají si. Pro mě je to i určitá konkurence, aby moje biblické hodiny nekolidovaly s jejich dalším programem.

T: Odkud jsou ty tlaky na změnu?

R: I z Generálního ředitelství. I z vyšších míst jsou tlaky, aby se programy opravdu plnily, je zájem na tom, aby se pilotní projekty standardizovaly, chodí kontroly. Ale jsou tam nějaké kvóty, my máme terapeutický oddíl pro násilníky, byl standardizován. Aby fungoval, musí být naplněny stanovené kvóty, počty. Jenže neseženete tolik motivovaných, perspektivních, tak se to doplní do počtu. Takže třetina jsou lidé, kteří nejsou motivovaní a vy s nimi musíte pracovat a oni to kazí těm druhým. Je tlak, aby se vykávalo aspoň určité procento vězeňské populace jako ta, s kterou se pracuje. Ale třeba to rušení nemotivovaných je i prospěšné, učí ty ostatní, že společnost je pestrá a učí se toleranci.. Jsou tedy snahy, aby výkon trestu nebyla jen izolace, ale aby to mělo i nějaký obsah. Já jsem v týmu sociálních pracovníků, vychovatelů a dalších, kam jsem byl přizván, což pro kaplana není obvyklé. Nebylo to zpočátku jednoduché přesvědčit je o tom, že nebudu šířit nějakou náboženskou propagandu.

T: Takže u vás funguje systematictější spolupráce a propojení zaměstnanců věznice?

R: Ano, to je hodně důležité.

T: Myslíte si, že se se zaměstnanci dostatečně pracuje, aby se udržovala jejich motivace?

R: Je snaha. Máme supervizi, do jaké míry funguje, těžko říct. Já jsem vůči takovým západoevropským metodám opatrný. Je otázka jak se to dělá, jaký je ten supervizor, jestli ti, kterým je to nabídnuto a je to součástí jejich práce jsou ochotni to přijmout. Náš pan doktor je fajn, je z jiného světa a není prostředím poznamenán jako my, což je dobře, my jsme taky prizonizovaní.

Myslím si, že výhoda nás duchovních je v tom, že provoz věznice zajišťuje oddělení výkonu trestu, tam spadají vychovatelé, psychologové, pedagogové, civilní i dozorcí, ale

kaplani, duchovní ne, my spadáme přímo pod vedení věznic. Jsme mimo a jsme svobodnější. Za to se zasloužil Bohdan Pivoňka, uhájil tuhle nezávislost. Na druhou stranu jsme už z logiky věci mimoni, fland'ák je vždycky mimoň a do spolupráce se musíme trochu vnucovat a pokud jsou tam nějaké zaběhnuté věci, jde to hůř, neotevrou se.

T: Je to časté, taková uzavřenost nebo předsudky Vůči duchovním a OOS?

R: U nás ani ne. Tam je zavedena dobrá tradice, mám tam dobrou pozici, vždycky se dá domluvit na čemkoliv, i když samozřejmě s některými jednotlivci je to složitější. VS je vstřícná, ale opatrná. Druhá věc je, jak jsou vstřícní konkrétní lidé, ti v tom mohou hrozně moc udělat. Sociální pracovníci mají seznam neziskovek, měli by dát klientovi přehled služeb.

T: Myslíte, že to opravdu dělají?

R: Myslím, že ano, u nás jo. U nás sociální pracovnice, ačkoliv je v praxi už dlouho, není vyhořená, má o neziskovkách přehled.

T: Když hovoříte s kolegy z jiných věznic, je jejich zkušenost podobná?

R: Myslím si, že už snad převažuje. Předsudky a opatrnost někde jsou, ale je jich menšina.

T: Nebyla by částečným řešením větší fluktuace zaměstnanců?

R: Na jednu stranu ano, chápu to, ale na druhou stranu je to riziko. Vězňové jsou mistři v manipulaci a ten kdo začíná, stráví hodně času tím, než je prokoukne. Dokud člověk sám nenaletí, nenaučí se to. Sám vidím, že zkušenost se vzděláním nedá nahradit. Ideální je obojí.

T: Setkala jsem se i s názorem, že by ve vedení věznic měli být lidé „zvenku“, najímaní manažeři, nepoznamenání prostředím vězeňství a VS..

R: Možná na tom něco je.

T: Ten dotyčný také hovořil o řadě věcí, které fungují jen formálně a stojí hodně peněz, třeba doplňování vzdělání zaměstnanců, respektive získávání vysokoškolských titulů..

R: Jo, s tím souhlasím, tak to je. Pozoroval jsem to zblízka. A zase to podporuje soukromé školství, které se na tom dobře užívá. Splní se povinnost. Taky mě zaráží to množství vysokoškoláků. Je ale otázka, kdyby těm lidem řekli, ať odejdou a doplní si vzdělání, jestli by našli adekvátní náhradu. Jestli tam někdo z fakult přijde. Věznice jsou navíc rozházené po republice, izolované, někde je to příležitost k zaměstnání, která živí okolí. Těch rozměrů je tam víc.

T: Jak u vás probíhá spolupráce s OOS?

R: Já s neziskovkami přijdu do styku jen částečně, ne se všemi. Působí tam Teen Challenge, pracují s drogově závislými. Probíhá dopisování přes Maltézskou pomoc, to je dobrá věc, kontakt zvenku. Ale to vlastně probíhá bez povolení, prostě chodí dopisy. Ty jsou samozřejmě kontrolované, jako všechny dopisy. Taky různé programy jako 3Z, ale to je asi spíš program věznice, jde o přijetí viny a vyvození důsledků z ní. To dělají pedagogové s vězni. Slabinou programů je, že vězňům se účast zanáší do hodnocení, takže i ta motivace je různá. Ale to se nedá eliminovat a nemůžete každého podezírat. U někoho to poznáte, ale ne u všech. Za mnou také chodí a chtějí napsat doporučení, ale už vědí, že ne, já jim to nepíšu. To je moje výhoda, že oni tak vědí, že jediný profit, který oni z toho můžou mít, je jejich osobní, duchovní. V tom je naše místo nenahraditelné.

Oni v tom prostředí musí taktizovat a přežít, tak je pochopitelné, že se tak chovají. Já nevidím do všeho, co se děje za katrem v noci. Jsou tam různé kategorie vězňů. U jedněch je to součást životního stylu, prostoru, nic jiného neumí, venku nic řešit nechtěj, vyrostli v ústavech a ti to tam ovládají. A jiní třeba měli trochu smůlu, něco udělali v afektu nebo udělali podvod, nechci to vůbec bagatelizovat, ale oni se najednou dostanou mezi ty ostřílené a tihle noví to nikdy nebudou ovládat a o něčem rozhodovat. Není ale pravda, že by byli úplně promíchaní. Ze zákona je oddělení prvotrestaných, ale stejně to tak moc neřeší, octnou se tam mladí, staří, vrazi, podvodníci, Češi, cizinci.. Existuje i diferenciací jiná, jsou tam třeba oddíly možných obětí násilí – devianti, lidi se sníženou tělesnou hmotností, kteří by mohli být objektem šikany, ti jsou oddělení a částečně chráněni.

T: Je podle Vás působení OOS ve věznicích dostatečné? Zvládá stát péči nebo je tu místo pro OOS?

R: Stát to zvládá, respektive by mohl. Věznice je strukturovaná tak, aby to zvládala. Jsou tam lidé, kteří by to měli dělat. Jestli to dělají, je druhá věc. Pracovníci jsou zatíženi spoustou jiných, provozních věcí a moc času a energie jim pak nezbývá. Moc si neumím představit, kdyby do takového zaběhnutého systému vstoupila organizace zvenku.. Vždy potřebují servis těch uvnitř, ty to stojí hodně práce, musí žádat o povolení, koordinovat to, připravit vězně, je to zátěž pro personál. Na úkor jejich vlastní práce. Určitě by se nějaké věci daly víc zjednodušit. Ale je třeba myslet i na bezpečnost, je tam úzkostlivá ochrana, aby někdo neutekl, aby nedošlo k tzv. mimořádné události, aby se něco na veřejnosti nerozmázlo. Možná je ta úzkostlivost až přehnaná a na úkor vlastní činnosti, toho, aby se s vězni víc pracovalo, aby se víc spolupracovalo s vnějším světem.

T: Kde si myslíte, že by se tedy měly OOS víc zapojit?

R: Chybí v postpěči, tam je velká mezera. Jestli to je vůbec v jejich silách. Aby to byla instituce formou domu na půl cesty, kde by měli zázemí, přechodný způsob existence, která by je připravovala na úplnou svobodu. Poradenství nějak zajišťují pracovní úřady, kurátoři, to funguje. Ale oni nemají kam jít, potřebují mít místo, kde je bude někdo čekat a řekne jim, co mají dělat. Většina z nich nikoho nemá, byli vychováni institucí a často ani o nikoho nestojí. Způsob jejich vývoje z nich udělá psychopaty. To prostředí je fatální pro budoucnost člověka.

Je iluze, že člověka převychováme a uděláme z něj slušného člověka. Pak je otázka, jestli do toho investovat, budovat časově i finančně nákladné instituce. Zas to třeba bude chybět v prevenci. Určitá váhavost možná není od věci. Není to perspektivní oblast. Má to někde svoje místo, je potřeba tomu věnovat adekvátní pozornost, ale asi není dobré se zaměřovat jen na toto a myslet si, že to je největší společenský problém.

T: Je pravda, že vždy existovali lidé na okraji společnosti..

R: Problém je, že je tendence ty lidi vytěšňovat a izolovat. Nejenom ve věznicích, ale třeba dětské domovy, zdlouhavé adopce jsou problém, tam jde často o dny, aby se nesnižovaly šance toho dítěte. Radši to ale nechceme vidět, třeba bezdomovce. Ale oni sem patří, je to naše nemoc. Společnost je entita, k níž to patří. Jakkoliv je amnestie problematická, obhajoval jsem ji, princip toho, že se většinové společnosti připomene, že jsou tady, máte je mezi sebou, tak si třeba dávejte víc pozor anebo s nimi promluvte. Společnost tohle za ně nevyřeší.

Chybí prevence, podpora rodiny. Zaměřujeme se na úspěch, vytrácí se střední vrstva, to není v pořádku.

Rozhovor č. 13 ze dne 5. 6. 2013

Použité zkratky:

**T – Tazatelka Zuzana Zděnková R- Respondent Michal Petras /Generální ředitelství
Vězeňské služby/**

Použité zkratky:

OOS – organizace občanského sektoru VS – Vězeňská služba

T: Co si myslíte o současném působení OOS ve vězeňství?

R: Spolupráce je velice různorodá, vzhledem k tomu, že je 36 věznic. Témata jsou také v několika rovinách, nelze to jednoslovně obsáhnout. Spolupráce trvá už delší dobu, některé OOS s VS spolupracují roky, jiné se vyrojily v posledních letech, což dost souvisí i s možnostmi získávání finančních prostředků. Obecně se dá říct, že je dobře, že OOS mají vstup do této oblasti, jsou určité služby, které OOS nabízejí a které jsou specifické, tam je dobré je zapojit. Nepřímá spolupráce je v postpenitenciárních službách, reintegraci propuštěných. Tam jako jeden ze subjektů práva působí také Probační služba, která například dohlíží na podmíněčně propuštěné. Co se týká reintegrace, mělo by se navázat kontinuálně na služby z věznice. Tam mohou OOS působit. Otázkou je, co je v jejich silách, hlavně ve finančních možnostech. Dotace a granty od státu jsou slabé, stát spíše spoléhá na evropské granty. Pak je tu také politika měst, které také rozdělují neziskovkám granty na různé projekty.

Také je dobré si uvědomit, co to je neziskovka. To jsou dnes velice ziskové společnosti, jde o byznys. Kdybychom udělali analýzu některých, třeba Hospodářská komora si udělala neziskovku... Je otázka, jestli prvotním motivem je pomáhat vězňům nebo generovat zisk.

Jde o to, aby OOS poskytovaly kvalitní služby vězňům nebo i zaměstnancům, pak je jedno, kolik si na tom vydělají. Ale pokud je to viditelně jen o penězích a je to neefektivní...

T: Problém dotací se asi také odvíjí od toho, jaká priorita je vězeňství přikládána...

R: V momentě, kdy přeplněnost hrozí eskalovat do mimořádných událostí, tak se to hýbe. I ministr, který to jinak má v agendě na posledním místě, tak se tím chtě nechtě musí zabývat.

T: Vede to opravdu ke koncepčnímu řešení nebo jen rychlému řešení v nouzi?

R: To jsou dvě spojené věci. Stát odsuzuje své občany k nepodmíněnému trestu, zavírá je. Druhá věc je, jak nastavuje služby pro znovuzачlenění člověka do společnosti. To, že je nastavena nějaká trestní politika, to s OOS souvisí jen velmi nepřímě. Jde spíš o trestní politiku, tam neziskovky nemohou sehrát větší úlohu. Stát by mohl volit represivní politiku a zároveň štědře poskytovat finance neziskovkám, ale takhle to v žádné zemi není. Je namíchaná nějaká kombinace, je to represivní či liberální přístup. Je to hodně otázka peněz. Tohle je sektor, který neprodukuje žádný profit, jen se tam solí peníze. V době, kdy převládají ekonomické pohledy je pak spíš snaha na vězeňství ušetřit. Stát, a myslíme tím politiky je v tomhle krátkozraký. Oni to vidí jen na svoje jedno období. Málokdy jinak. Skandinávské země si řekly, že srazí recidivu na polovinu a za 15 let se jim to povedlo. Ale spojil se tam stát s penitenciárními odborníky, s odborníky z trestněprávní oblasti, s neziskovkami a společností. Pak společnost i rozumí tomu, proč se do toho investuje a sama vytváří určitý tlak, chápe, že není možné člověka zavřít a pak pustit, že je tu velké riziko, že bude dál páchat kriminalitu. Vnímání společnosti je tam dál.

Dobré je poznamenat také, že vězni nejsou žádná homogenní kategorie. Ne všichni jsou echt kriminálníci, které opravdu musíme zavřít na dlouhé roky, protože páchají násilnou, závažnou kriminalitu. Ta funkce je izolační. Ale když se podíváme na strukturu trestných činů, je jich celá řada jiného typu. V poslední novele trestního zákoníku došlo ke zpřísnění trestu třeba za neplacení alimentů, dopravní přestupky. Samozřejmě je to diskutabilní, hýbe to veřejností, politici na to reagují tím, že zpřísňují některé tresty. Na druhou stranu je potřeba vidět, že to přináší další důsledky. Člověk nabere další dluhy, je vytržen ze svého prostředí, jeho rodina je postižena. Je s tím spojena řada dalších problémů.

T: Neselhává tu systém obecně prospěšných trestů?

R: To je spíš záležitost obcí a měst. Nevím, jestli OOS v tomhle mohou něco nabídnout. Jejich parketa je hlavně v působení po propuštění.

T: Zatím mám dojem, že je velká mezera v nabídce domů na půl cesty...

R: To je dobrá poznámka. O tom jsme také na poradách hovořili, ze zahraničí, z Anglie znám probační domy, to je něco podobného, funguje to tam dlouho, vzniklo to jako dobrovolnická činnost a časem se transformovala ve službu, kterou určitým způsobem převzal stát. Určitě by bylo fajn udělat to tady. Ale je otázka – když by to měla neziskovka, musela by na to dostat peníze, a jak by to pak fungovalo? Když je to dobrovolné na vůli propuštěného, jestli tam půjde nebo ne, tak on tam spíš nepůjde, zas by musel dodržovat nějaký řád. Pak to bude spíš azylový dům. Když to bude pod správou třeba probační služby, mohla by to provozovat neziskovka. Soud pak nařídí probační dohled, třeba půl roku v probačním domě, když se osvědčí, dostane elektronický monitoring a to vše je v rámci podmínky. V rámci domů na půl cesty tam prostor určitě je, ale je komplikované to propojit. Myslím si, že nám bude trvat dlouho, než se dostaneme na takovou úroveň. Ty organizace musí spolupracovat se státem i mezi sebou a být profesionální. Teď se ty organizace často cítí jako konkurence, soutěží o granty, prostředí je hodně o rozdělování teritoria. Druhá věc je, že evropské projekty někdy bývají sačka na peníze, společnost získá miliony a výstupy jsou malinký. Některé neziskovky, které poskytují služby ve věznicích, mají opodstatnění, třeba práce se závislými, ty mohou navázat svoje služby i po výkonu trestu.

T: Jak hodnotíte působení ostatních OOS přímo ve věznicích?

R: Těžko mohou dělat něco koncepčního, když nevědí, jak na tom budou příští rok. Neexistuje tu politika, že by někdo řekl, že tu a tu službu chce podporovat, vyzkouší si nějakou neziskovku a když se osvědčí, udělají s ní třeba pětiletý kontrakt. Takhle koncepčně se prostě npracuje, to se tu nedělá. Takže pro neziskovku je pak těžké něco plánovat.

Jinak věznice má své pracovníky, vychovatele, terapeuty, personálu je tam dost, třebaže není všechno ideální. To by neziskovky musely poskytovat opravdu speciální služby.

V souvislosti s granty se také roztrhl pytel s tématem oddlužení. My se snažíme to nějak rozdělit, aby ty služby, které jdou do věznice, doplňovaly nabídku. Někdy se stává, že to je dublování a tomu se chceme bránit. To je vyhazování peněz a někdo by mohl říct, že když jsou tu externí služby, tak si je budeme nakupovat a nepotřebujeme zaměstnance. Je to nesmysl, když se to propočte, dlouhodobě takové služby nikdo nemůže poskytnout.

T: Není někdy za odmítáním služeb OOS ze strany věznic pocit, že by tím přiznali vlastní selhání?

R: Je možné, že se někdo setkal s nezájmem, s negativní reakcí věznic. Je také třeba si uvědomit, že my teď připravujeme dva velké projekty, jeden z nich na politickou zakázku Ministerstva práce a sociálních věcí a ministra spravedlnosti, kam chceme zapojit různé subjekty, je tam spousta aktivit. Je to směřováno na vzdělávání zaměstnanců i vězňů, rekvalifikace. Je pravda, že by VS mohla být dál, kdyby se tomu věnovala už dřív, ale teď se to rozběhlo. Chceme, aby věznic byly na tyto projekty připraveny. Stává se, že dochází k rvačce o klienta. Je určitý počet vězňů a neziskovky, které mají nějaké přednášky, přijdou do věznice, řeknou přednášku a odejdou. Jsou to snadno vydělané peníze. Ale vybrat vězně, navést je, ošetřit to papírově, to děláme my. Už se tomu bráníme, souhlasíme, že vězně zapojíme, ale musí to být smysluplné, ne že jen někdo dá obecnou přednášku k ničemu a někde si udělá čárku, my to přetrpíme, vězni to taky přetrpí. Chce to aktivity, které mají smysl. Například v jedné věznici skončil zaměstnavatel, který zaměstnával několik stovek vězňů a vzniklo tam učiliště, financované z evropských fondů.

T: Jak si vybíráte věznic, kde se projekt uskuteční?

R: Musíme si je vybírat, zapojují se do toho i ředitelé. Každá věznice je jiná.

T: Jsou ředitelé v tomto směru vstřícní?

R: Já myslím, že jo. Ten tlak tam určitě je, je to takový trend. Ale některé ani nemají podmínky, jsou malé, mají tam vězně jen na krátkou dobu. Ale ředitelé jsou rádi, sami musí vykázat aktivitu, mají pak dobré hodnocení. Někteří jsou sami aktivnější, vyhledávají to, třeba proto, že mají nevyužívané prostory, začnou rekvalifikací, dohodnou se třeba s Hospodářskou komorou. Dnes je to hodně jinde než před pár lety.

VS je také dost specifická organizace. Naši zaměstnanci, než jsou puštěni k práci s vězni, jsou školeni, musí projít kurzy, jsou sledováni. Pak třeba přijde neziskovka a chce být hned vpuštěna dovnitř a vidí to hrozně jednoduše.

T: Slyšela jsem i názor, že by OOS měly být uvnitř věznic součástí systému...

R: Myslím, že kdyby se měli podřídit všem pravidlům, která tam platí, tak by hned nechtěli. Ztratili by svoji nezávislost, svobodu. To nejde.

My také kritizujeme některé lidsko-právní, mají zvláštní metodiku posuzování dění ve věznicích. Například orgán CPT Rady Evropy přijde do věznice na návštěvu, o které ví pár lidí, předseda vlády, ministr, nadiktují si, co chtějí a baví se jen s vězni. Se zaměstnanci ne. Pak nám přijde dlouhý elaborát, na který mi zase píšeme dlouhý elaborát a vysvětlujeme co a proč. Je to jednostranný pohled, pokud chci zjistit, jak něco ve skutečnosti chodí, musím vyslechnout aspoň dvě strany. Složení týmu ve věznici je dost různorodé. Oni navíc nemohou znát právní prostředí, legislativu, kulturu. Kritizují pak věci, na které nelze kývnout a formulují doporučení, která by se v ideálním případě měla zapojit do legislativy. Například kritizují výkon doživotního trestu. Opakovaně, deset let. A teď se to projednává a my vidíme, že některé jejich návrhy jsou založeny na jiné legislativě a podmínkách, než jsou u nás. Nemají ani čas to studovat do hloubky. Kdyby tam byli dlouho, mohli by sledovat pokrok té země. Jenže přijdou vždycky noví lidé, mají omezenou schopnost to srovnávat.

T: Když se vrátíme zpět k zaměstnancům VS, myslíte si, že se s nimi dostatečně pracuje, aby se udržela jejich motivace?

R: Zaměstnanci jsou jednak civilní a pak příslušníci. Příslušníci mají ze zákona jiné podmínky a péči, mají rehabilitace a další. To civilové nemají. U odborných zaměstnanců, terapeutů je snaha prosadit supervizi, na to většinou nezbyvají peníze, dost se šetří. Pracovníci ve styku s vězni jsou často hozeni do vody, ta práce je dost těžká. Je tam tlak, aby člověk dodržel všechny předpisy, ze strany vězňů je tlak, vězni dávají stížnosti, žaloby. Někteří lidé někdy mají pocit, že ten vězeň má větší práva než oni a VS se k nim chová macešsky. A nelze říct, že by to bylo úplně vycucané z prstu. Myslím si, že tohle není moc dobře ošetřená záležitost.

T: Bylo by lepší zvýšit fluktuaci zaměstnanců? Je těžké najít kvalitní zaměstnance?

R: Ono se to dost odvíjí i od finanční situace. Vězeňství vždycky bylo trochu výš, obzvláště za minulého režimu. Ale v současnosti se to zásadně vyrovnalo. Pak přichází zaměstnanci, kteří nemohli nikde sehnat práci a jdou sem pracovat.

T: Propouští se u VS?

R: Propouští, došlo každoročně ke snižování o 2%, ale to nešlo donekonečna. Ale propouštět lidi ze servisu? Když nemáš kvalitní servis, tak nemáš nic. Tak se to zastavilo. Teď po amnestii se propouštělo, zavřela se jedna věznice. Ale při stejné trestní politice

máme spočítané, máme na to analýzy, že zhruba po dvou a půl letech budou zpátky. Teď je čas, aby se ty věci přetransformovaly, vyhodnotilo se, co se osvědčilo a co ne. Když se to neudělá, za tři roky budeme řešit stejnou situaci. Akorát že to už bude řešit jiný ministr, nemyslí se dlouhodobě.

T: Co si myslíte o nedávno vzniklé Radě pro vězeňství?

R: No.. Je to dobré do portfolia ministra. Co to ovlivní, jaké názory tam převáží? Já nevím, s jakou agendou tam jdou. Nechci to podceňovat. Někdy se volá po diskusi, dialogu, je zas dobré to pěstovat, to moc neumíme. Horší je, když se z toho stane politikum a někteří si myslí, že budou mít blíž k ministroví. Je důležité, aby tam byli také lidi z různých oblastí, z výkonu trestu, mají do toho dost co mluvit. Aby se pak neobjevila řada v reálu nesplnitelných návrhů na zlepšení, které se splní jen na papíře. Některé věci nejdou třeba z důvodů vězeňské architektury nebo z bezpečnostních důvodů. Musí být nějaký konsenzus, směřování.

T: Co byste doporučil OOS?

R: Záleží, co je schopna nabídnout. Nejlepší by bylo, aby se zaměřily na to, že si lidi nakontaktují ve výkonu trestu a k tomu jsme otevření. Pak si je vezmou venku a mohou se jim věnovat, aby to bylo efektivní. Některé neziskovky dělají obrovské vzdělávací projekty, ale efekt minimální. Dům na půl cesty by byl ideální, časem by to mohlo být v rámci výstupu jako další alternativa po rozhodnutí soudce, jak to funguje v jiných západních zemích. Že by to bylo součástí systému, struktur. To je potom konkrétní práce, která může podchytit ty, kteří se vrací do vězení z důvodů sociálních. Důvodů bývají často morální, s tím je dost těžké něco udělat. Ale u sociálních důvodů v naší relativně bohaté společnosti by se riziko návratu dalo minimalizovat a lidem pomoci k integraci. Ale je to někdo takový, kdo by to dokázal a nabídl?

Rozhovor č. 14 ze dne 10. 6. 2013

Použité zkratky:

T – Tazatelka Zuzana Zděnková R- Respondentka Kelly Prudek /Mezinárodní vězeňské společenství, o.s. – Prison Fellowship International/

Rozhovor proběhl v anglickém jazyce, pro potřeby této práce byl tazatelkou přeložen.

Použité zkratky:

OOS – organizace občanského sektoru **VS** – Vězeňská služba

MVS – Mezinárodní vězeňské společenství

T: Jak hodnotíte vaše působení ve vězeňství?

R: Už dva roky v rámci MVS navštěvujeme každý měsíc 2 skupiny žen ve věznici ve Světlé nad Sázavou. Matky s dětmi jsou jednou z nich, před amnestií to bylo 15 žen, pak 7 a minulý měsíc to byly jen 4 ženy. Je to velmi dobrá věznice, to oddělení je špičkové. Druhou skupinou je 23 žen, které mají před propuštěním, dva roky a méně. Náš program má několik částí. Vědí, že jsme křesťanské sdružení, že se modlíme, zpíváme a hovoříme o Bohu. Pokud jim to nevyhovuje, mohou odejít ze skupiny. Adeptky pro program nám doporučují vychovatelky, vědí, které ženy jsou více „perspektivní“, nemají podporu zvenku, nikdo tam na ně nečeká. Dál s ženami máme pohovor, kde zjišťujeme, nakolik vnímají vlastní vinu. Po amnestii jsme museli vytvořit kompletně novou skupinu.

T: Ze strany vychovatelek vnímáte spolupráci a přístup jak?

R: Funguje to velmi dobře, to je v pořádku, jsou zkušené.

T: Snažíte se navázat na tuto činnost i po propuštění?

R: Snažíme. Některé ženy mají kam jít, rozhodnou se samy. Některé doprovázíme po propuštění, naši dobrovolníci to dělají. Spíš je to ale jisté v Praze, mimo Prahu nemáme tolik dobrovolníků, naše skupiny jsou v Ostravě a v Brnu.

T: Jaké byly začátky vašeho působení ve věznici?

R: Jelikož jsme věznicí jako dobrovolnice navštěvovaly s kolegyní už několik let předtím, měly jsme tam dobré vazby. Připojily jsme se pak k Armádě spásy, později k MVS. Změnilo se tak naše zaměření, věděly jsme, že jen měsíčními návštěvami moc neprospějeme, že je třeba se zaměřit konkrétněji. Armáda spásy se pak odpojila, měly nějaké problémy s Vězeňskou duchovní péčí. My jsme pak dostaly přímé pozvání od ředitelky věznice a spolupracovaly jsme s ní. Tyto vztahy jsou velmi dobré. Nevím o tom, že by tam působil někdo jiný s ženami před propuštěním.

T: Kde jinde vidíte mezeru v působení OOS?

R: Myslím si, že základem je individuální práce, navázat vztah důvěry s odsouzenými před jejich propuštěním, pak s nimi lze pracovat i poté. Jak jste viděla na našem setkání v Klubu dvě ryby, někteří lidé jsou po propuštění na svobodu ztraceni. Mají jiná očekávání. Svět se mění hrozně rychle, být ve skupině nových lidí je na ně někdy příliš. Někteří ani nevědí, jak používat mobilní telefon, nejsou schopni řešit denní záležitosti. Další věc je, že oni nemají peníze, první týdny po propuštění jsou opravdu těžké. Cestu tedy vidím v možnosti chodit do věznic, navazovat kontakt s vězni, které můžeme doprovázet i po propuštění.

T: Myslíte si, že stát v tomto směru selhává?

R: Existují pracovníci, ale někteří vězni nejsou schopni s nimi pořádně komunikovat, dojít za nimi, nemají potřebné sociální dovednosti, informace.

T: Jsou dle vaší zkušenosti dostatečně informováni o působení OOS?

R: Myslím si, že ano. Dostávají informace před propuštěním. Mám příklad ženy, která byla propuštěna a bez peněz. Nechtěla ale první noc spát na ulici. Tak šla do obchodu a před očima ochranky něco ukradla, aby měla kam jít. Vrátila se do věznice. A je spousta lidí jako tato žena.

T: Vidíte tedy slabinu i v existenci domů na půli cesty?

R: Jsou zde ubytovny, ale tam musíte hned zaplatit, ale nejsou místa pro lidi, které peníze nemají, aby začali. Na druhou stranu, tyto ubytovny často spolupracují se sociálními pracovníky, úřad některým lidem platí ubytování. Takže ty peníze tam jdou, ale s lidmi se nikterak nepracuje. Ale není to systematické.

T: Jakým způsobem financujete svoji činnost?

R: Snažíme se podávat žádosti o granty. Dostáváme grant z mezinárodních organizací na restorativní program Restorative justice programme, ne na konkrétní projekty. Grant máme také na projekt Sycamore tree programme, který chystáme, je řízen Prison Fellowship International.

T: Co by se mělo změnit, aby vaše práce byla efektivnější?

R: Momentálně máme určité neshody s Vězeňskou duchovenskou péčí, nechtějí, abychom měli přístup do věznic. Máme na práci ve vězení jiný pohled, děláme něco jiného. To je asi jediná překážka. Nejsme tak schopni ve vězení dělat náš program Sycamore tree programme, plánujeme ho zahájit venku, mimo vězení. Pracuje s biblickými příběhy, které pomáhají ženám společně ve skupině s oběťmi různých trestných činů, ne těch samých, diskutovat na téma viny. Je to pomalý proces, setkání jsou každý týden, po dobu 8 týdnů. Na konci je setkání se zaměstnanci vězení, snad i s médii. Program funguje v různých zemích, s úspěchem. V Anglii je v pozměněné formě součástí vězeňského systému.

R: Vnímáte změny v přístupu vězeňkyň během své práce s nimi?

T: Vzhledem k amnestii máme od ledna jednu novou skupinu, tam je brzy hodnotit. Ale u starší skupiny vidíme obrovské změny v chování žen v průběhu naší práce s nimi, mění se jejich chování, postoj, působí klidněji, sebejistěji, pomalu se otevírají. To je naše zpětná vazba. Ženy nám na sezení říkají, že ta setkání jsou pro ně oázou, na kterou se každý měsíc těší. Nové ženy tak daleko zatím nejsou. Některé možná ani nebudou. Pokud nechtějí, mohou ale program opustit.

T: Jak vnímáte ostatní OOS, působící v této oblasti?

R: Jsme s nimi v kontaktu. Také s Probační a mediační službou. Víme o sobě a spolupracujeme. U Armády spásy si pronajímáme prostory na organizování klubu 2 ryby.

T: Nevnímáte OOS jako konkurenci?

R: Ne ne, je to partnerství.

Rozhovor č. 15 ze dne 10. 6. 2013

realizovaný korespondenčně

Použité zkratky:

T – Tazatelka Zuzana Zděnková R- Respondent Aleš Vaněk /Lexus, o.s./

Použité zkratky:

OOS – organizace občanského sektoru   **VTOS** – výkon trestu odnětí svobody

VS – Vězeňská služba

PMS – Probační a mediační služba

T: Jaké byly začátky Vašeho působení v oblasti vězeňství?

R: Začátky našeho působení znám pouze zprostředkovaně (cca 10 let). Docela vnímám, že zaměstnanci věznic, kteří byli u začátků spolupráce, svůj postoj k NGO nezměnili a jsou „při nás“ bez ohledu na věk a další faktory. Je vidět, že na počátku hrály významnou roli osobní sympatie a „nadšení“, které se svým způsobem přenáší i na nás z druhé, třetí...atd. generace.

T: Jaký byl přístup vedení věznic k Vaším aktivitám?

R: Mám takový dojem, že až na výjimky hraje vedení věznic roli úřední (zajišťuje, podepisuje, schvaluje), ale zájem o aktivity se liší podle věznic, což nehodnotím (může to být užitečné). O potřebnosti spolupráce se rozhoduje většinou „shora“ z GŘ VS (tedy v našem případě), tam je zájem velký a spolupráce se prohlubuje.

T: Jaký byl přístup samotných vězňů?

R: Ze začátku určitě nadšený (něco se děje), v současné době jsou sice zkušenosti odsouzených a obviněných s činností NGO větší, ale spolupráce s lidmi „z venku“ je stále pro většinu z nich něčím novým.

T: Kde vidíte hlavní změny od doby, kdy jste svoji činnost zahájili?

R: Postupem se mění vztah zaměstnanců věznic k organizacím přicházejícím zvenčí. Počáteční nedůvěra se postupem času mění v partnerství (neplatí to samozřejmě paušálně

pro všechny). Jako dobrý krok se ukazuje „ztransparentnění“ naší činnosti formou školení nebo přednášek pro zaměstnance věznic.

T: Jak byste zhodnotil své nynější působení?

R: Podle mého názoru je klíčovým úkolem nastavit vztah neziskovek a institucí tak, aby se naplnila idea, že všichni mají stejný cíl: klienta. Bez ohledu na názorové různice, které mohou být naopak obohacující, role a vztah k odsouzeným. To se nám někde daří více, někde méně, ale důležité je, že směr je stanoven. Tuto obecnou rovinu našeho působení vnímám jako nejdůležitější, přes všechny zádrhele.

T: Co by se mělo změnit, aby vaše práce byla efektivnější, úspěšnější?

R: Jak jsem už naznačil, obecné nastavení směrem na klienta. O stanovení míry „úspěchu“ v práci se specifickou klientelou, jako jsou lidé ve VTOS lze dlouze diskutovat, ale stanovit ji nelze. Za velký úspěch lze považovat už to, že odsouzený dokáže reflektovat svůj život ve všech aspektech.

T: Jak byste popsal vztah vaší organizace se státními organizacemi a jejími pracovníky (s vedením věznic, Vězeňskou službou, sociálními pracovníky, úřady..)?

R: S vedením věznic a VS máme vztahy velmi korektní, zakotvené vzájemnou dohodou, respektujeme se ve všech odlišnostech a to dohromady dává čím dál více pocit „partnerství“. S úřady máme zkušenosti ambivalentní. Obecně lze říci, že sociální pracovníci, kteří klienta osobně znají, jsou ochotni v jeho prospěch hledat řešení v náročné situaci, na druhé straně je však úřad vykonávající exekutivní či kontrolní činnost, který se řídí „neosobním“ nastavením vůči klientovi či organizaci a tam se s takovou empatií pochopitelně nesetkáváme, což nehodnotím, je to jen poznatek rozdílné komunikace.

T: Jaká zpětná vazba mezi vámi existuje, jak je např. přijímána případná kritika z vaší strany?

R: Postoj ke kritice je podle mě ve všech organizacích (státní i nestátní), eufemisticky řečeno, nekritický. K mému překvapení často slýchám kritiku spíše mířící do vlastních řad než vůči někomu jinému. Je pravdou, že na něco máme různé názory a je dobré o tom vědět, což je základem pro nějaký posun.

T: Jaké jsou vaše vztahy s jinými OOS působícími ve vězeňství?

R: Každý z nás si myslí, že to dělá nejlíp. Nesoupeříme, známe se osobně, umíme se vzájemně inspirovat, a pokud je potřeba, spolupracovat.

T: Jakým způsobem financujete svoji činnost?

R: Vícezdrojové financování, převážně ze státních prostředků (ministerstva, kraje, obce) + projekty ESF.

T: Cítíte se být vnímáni jako relevantní partner ze strany státu?

R: Někdy.

T: Jaký je přístup ze strany odsouzených, míra jejich motivace?

R: Opět nelze paušalizovat, jsou odsouzení, kteří již mají s NGO působících ve věznicích zkušenosti, jsou i takoví, kteří opatrně našlapují kolem. Míru motivace k čemukoli lze v prostředí VTOS stanovovat těžce. Ideální je, když s klientem dojdeme k bodu, kdy ohledáváme společně k čemu a v jaké míře je on sám (někdy i pracovník) motivován.

T: Jaké jsou nejčastější problémy, s nimiž se na vás obrací?

R: U naší cílové skupiny (uživatelé drog) je to především otázka verifikace schopnosti abstinovat po konci trestu (pokud se jim během trestu abstinovat daří), hledání variant bezpečného návratu, případně změny. Pochopitelně hrají významnou roli i témata spojená se samotným trestem jeho průběhem a možnostmi změny během VTOS.

T: Jak získáváte zpětnou vazbu na vaši práci s nimi?

R: Se zpětnou vazbou se opět zachází v tomto prostředí velmi těžce. Jsme rádi, když spolupracujeme s klientem i po konci trestu a tak dostat nějakou zpětnou vazbu. Od dlouhodobě spolupracujících zaměstnanců věznice občas nějakou reflexi dostaneme.

T: Jak vidíte svoji další činnost, jaké jsou vaše plány do budoucnosti?

R: Formou postupného „pronikání“ do dalších věznic ukázat, že nejsme vetřelci, ale partneři. Pohled GRŘ VS na naši činnost ve věznici je, zdá se, ustálený. Se získanými zkušenostmi bychom chtěli postupně (už to zkusíme v rámci projektu) rozšířit i cílovou skupinu.

T: Kde si myslíte, že by bylo potřeba, aby se OOS více zapojily? Je to reálné?

R: Teď se pokoušíme participovat na procesu změny systému podmíněného propuštění. Chceme si vyzkoušet společně s VS a PMS, jak to dělat jinak. Určitě je dostatek prostoru pro realizaci podpory po propuštění (ambulace, poradenství, personální agentury...). O reálnosti možných aktivit OOS, bohužel, rozhodují jedině reálné možnosti financování. Protože na to stát nebude mít nikdy finanční prostředky, péče o propuštěné vězně není u běžného voličstva populární téma.

Slovník důležitých pojmů

- **mediace** - mimosoudní jednání řízené prostředníkem, mediátorem, za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným. Činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediaci lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.

(Probační mediální služba České republiky. Dostupné z:

<https://www.pmscr.cz/scripts/slovník.php#mediace>)

- **prizonizace** – proces, v jehož průběhu dochází u uvězněného jedince k postupnému nežádoucímu přizpůsobování se vězeňské subkultuře, včetně přijetí jejího jazyka, hodnot a norem chování

(Válková, Helena, Josef Kuchta a kol. 2012. *Základy kriminologie a trestní politiky*.

Praha: C.H.BECK)

- **parole** – podmíněné propuštění z výkonu trestu kombinované s dohledem probačního úředníka

(Válková, Helena, Josef Kuchta a kol. 2012. *Základy kriminologie a trestní politiky*.

Praha: C.H.BECK)

- **penitenciární** – týkající se výkonu trestu, vězeňský

(*Akademický slovník cizích slov*. 1995. Praha: Academia)

- **postpenitenciární péče** – je důležitým nástrojem prevence recidivy páchaní trestné činnosti osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody a základním nástrojem resocializace a integrace těchto lidí. Jedná se o péči o osoby po ukončení výkonu trestu odnětí svobody.

(Kancelář veřejného ochránce práv. 2010. „Postpenitenciární péče“. In Petra Zadražilová

(ed.) *Vězeňství. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv. s. 185.)

- **probace** - V české trestní praxi se probační dohled ukládá obviněnému nebo odsouzenému, pokud státní zástupce nebo soudce považuje za účelné sledovat po určitou dobu chování klienta a uloží mu obvykle i přiměřené omezení nebo povinnost (např.

zdržet se her na hracích automatech, podrobit se léčbě závislosti na omamných a psychotropních látkách, které není ochranným léčením). Probační a mediační služba poté zajišťuje výkon dohledu a během zkušební doby jednak kontroluje vedení řádného života klienta, plnění uložených přiměřených povinností a omezení, ale poskytuje mu také nezbytnou pomoc při řešení otázek, na které klient svými silami nestačí, popř. poskytuje kontakty na organizace, které mohou klientovi pomoci (při hledání bydlení, zaměstnání apod.). Probační úředník motivuje klienta k řešení problémů souvisejících s trestnou činností (včetně náhrady škody a urovnání konfliktů s poškozeným), pomáhá klientovi vytvářet podmínky pro reintegraci do společnosti. Dohled probíhá zejména formou osobních konzultací pracovníka PMS s klientem.

(Probační a mediační služba České republiky. Dostupné z:

<https://www.pmscr.cz/probace-dohled-nad-podminene-odsouzenymi/>)

- **retributivní funkce trestu** – funkce odplatná; ospravedlnění trestu tím, že morální svět, jenž byl vyveden z rovnováhy spácháním trestného činu, může být obnoven potrestáním viníka. Trest je tak chápán jako přirozený důsledek kriminálního chování, musí pro pachatele znamenat určitou újmu, jejíž citelnost (výše a druh trestu) má odpovídat závažnosti spáchaného činu.

(Válková, Helena, Josef Kuchta a kol. 2012. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H.BECK)

- **resocializace** – výchovné působení na pachatele trestného činu k jeho opětovnému začlenění do řádného života společnosti

(*Akademický slovník cizích slov*. 1995. Praha: Academia)

- **restorativní justice** – „obnovující spravedlnost“ – na rozdíl od retributivní (odplatné) justice klade důraz na obnovení společenského smíru narušeného trestným činem; za aktivní účasti všech deliktem dotčených stran, tj. pachatele, oběti a jejich blízkého sociálního okolí má dojít ke společné dohodě o tom, jak se co nejlépe vyrovnat s trestným činem a jeho následky

(Válková, Helena, Josef Kuchta a kol. 2012. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H.BECK)

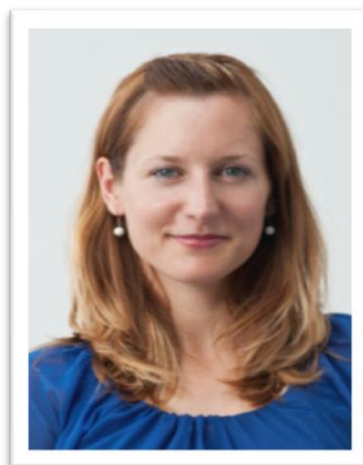

• **programy zacházení** – jedná se o programy práce s odsouzenými, které by měly přispívat k vytvoření žádoucích sociálních návyků. Zahrnují pracovní aktivity, vzdělávací aktivity, speciální výchovné aktivity a zájmové aktivity. Plnění programu zacházení se pravidelně vyhodnocuje, hodnocení je základem pro návrh na přeřazení odsouzeného do věznice jiného (mírnějšího) typu.

(Vyhláška Ministerstva spravedlnosti 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody)

-**stigmatizace** – „nálepkování“ – proces, ve kterém dochází k „ocejchování“ pachatele jako špatného člověka, vyvrhele společnosti

(Válková, Helena, Josef Kuchta a kol. 2012. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H.BECK)

O autorce

Zuzana Zděnková (*1981 v Praze)

získala bakalářský titul na Fakultě humanitních studií UK, během studia se zúčastnila stipendijních pobytů v Německu. Po absolvování strávila několik měsíců jako dobrovolnice na ekologické farmě se sociálními aktivitami ve Švýcarsku, později pracovala v oblasti event managementu. Od roku 2008 vyučuje jazyky na střední škole reklamní a umělecké tvorby, kde se také podílela na realizaci projektů z Evropských fondů. Pracuje rovněž jako lektorka angličtiny a němčiny pro soukromou a firemní klientelu. V roce 2010 zahájila studium magisterského oboru na Katedře studií občanské společnosti. Jako dobrovolnice působí v občanském sdružení Jahoda, které se věnuje práci se sociálně znevýhodněnou mládeží. Autorka se zúčastnila řady environmentálně zaměřených dobrovolnických pobytů v Německu, Skotsku, na Islandu či ve Švýcarsku. V současné době se kromě lektorské činnosti věnuje práci v oblasti projektového managementu v Centru pro veřejnou politiku, o.s.

Rejstřík

alternativní tresty.....	5, 25, 29
domácí vězení.....	27
index vězeňské populace.....	3, 29
Koncepce rozvoje českého vězeňství.....	18
nestátní neziskové organizace.....	7, 8, 10, 12, 33, 34
neziskový sektor.....	10
občanský sektor.....	8, 18
obecně prospěšné práce.....	27
organizace občanské společnosti.....	5, 6, 8, 9
penitenciární péče.....	8;12, 35
penologie.....	23
postpenitenciární péče.....	5, 6, 7, 10, 35, 39
prizonizace.....	17, 26, 28
Probační a mediační služba.....	11, 25
Rada pro vězeňství.....	22
recidiva.....	5, 6
regulativní funkce trestu.....	23
rekvalifikace.....	38
resocializace.....	38
restorativní koncept justice.....	24
retributivní koncept justice.....	24
transformace vězeňství.....	16

trest	22, 23, 26, 27, 34
trest odnětí svobody	3, 5, 20
Vězeňská služba	4,6,9, 11, 12, 19,36
vyrovnávací funkce trestu	24